

УКРАЇНСЬКА ДУХОВНА БІБЛІОТЕКА

о. ГРИНЕЙ НАВАРГО, ЧСВВ

ВЕЛИКІ ЛЮДИ

БІОГРАФІЧНІ СИЛЬВЕТКИ ІСТОРІЇ Й СУЧАСНОСТІ

ВИДАВНИЦТВО ОО. ВАСИЛІАН

Рим - 1964 - ІТАЛІЯ

BIBLIOTECA SPIRITUALE UCRAINA

P. IRENEO NAZARKO, OSBM

GRANDI UOMINI

**SILUETTE BIOGRAFICHE DEL PASSATO
E DEL PRESENTE**

EDIZIONI DEI PP. BASILIANI

ROMA 1964 - ITALIA

УКРАЇНСЬКА ДУХОВНА БІБЛІОТЕКА

о. Іриней Назарко, ЧСВВ

ВЕЛИКІ ЛЮДИ

БІОГРАФІЧНІ СИЛЬВЕТКИ ІСТОРІЇ Й СУЧАСНОСТІ

diasporiana.org.ua

ВИДАВНИЦТВО ОО. ВАСИЛІАН

Рим - 1964 - Італія

Можна друкувати

Рим, з Генеральної Курії ОО. Василян, дня 19. 1. 1965.

о. Атанасій Г. Великий, ЧСВВ

Протоархимандрит

Дозволяється друкувати

Рим, від Вікаріату Міста, дня 23. 1. 1965.

Алойсій Кард. Провікарій

ВІД ВИДАВНИЦТВА

Паралельно до Видавництв ОО. Василіян у Канаді, ЗДА, Бразилії та Аргетині, і Римське Видавництво Василіянського Чину розпочинає нову серію книг під заголовком: “Українська Духовна Бібліотека” саме отою першою книжкою.

Успішна оборона української національної субстанції в обставинах діяспори не може обмежитися тільки до сторінки громадської, культурної, наукової, але мусить вчислити і сторінку духовну, яка з усіх інших найглибше заторкає духа, своїми глибокими пережиттями духовних змістів.

Спеціалізована наукова публікація, чи присвячений щоденним і проминаючим подіям пресовий орган не можуть замінити цього впливу та значення, що його має духовна книжка в житті людини, а зокрема члена української діяспори.

Ось тому, зібравши разом і сили і засоби, Василіянський Чин хоче дати українській людині в діяспорі в руки духовну бібліотеку, яка в свій час могла б стати в великій пригоді і зневоленій Батьківщині.

В цю бібліотеку ввійдуть твори українських авторів, які пережили духовні змісти особисто та виложили їх для вжитку земляків; але ввійдуть туди, в українських перекладах, і твори авторів інших національностей, щоб розкрити для українського читача духовні скарби людства, головню для тих наших людей, що їм вони недоступні з причин мовних, та для тих українських читачів свобідного завтра нашої Батьківщини, які схочуть зазнайомитися з цією вселюдською скарбницею.

Хоча реальні обставини та можливості для українсь-

кої духовної книжки в нашій діяспорі несприятливі, розпочинаємо це видавництво з свідомістю потреби виповнити цей окремиий церковний апостолят та з надією на вироблення читача укр. духовної книжки, який і вможливить її безперерійну появу.

Рим, Різтво Г. Н. І. Христа 1964.

Видавництво ОО. Василіан

ПЕРЕДМОВА

По всі часи та в усіх народів шанують пам'ять великих людей. А, щоб руйницька стихія неволимого часу не затерла тієї пам'яті, великим людям ставляють пам'ятники, погруддя і подоби, а на них риють гарні слова признання і честі.

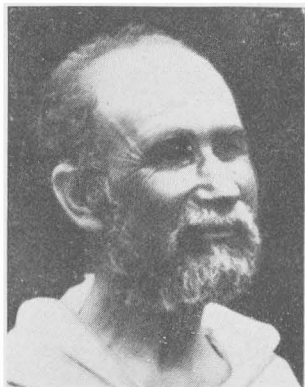
Одною з чисельних причин, чому так шанують пам'ять великих людей, є виховна спонука, що міститься в правді староримського прислів'я: « Слова пролітають, а приклади потягають ». Приклади живих великих людей потягають до великого; вони немов повторяють старогрецький заклик: « Великого бажайте! » Приклади великих людей потягають у першу чергу молодь, але мають великий вплив також на старших.

З тією ж метою ми заохочені деякими нашими друзями - виховниками, що читали ці наші біографії визначних людей у різних українських часописах, зібрали їх в одну книжку в переконанні, що в наші часи книжка - триваліша за тріанітний пам'ятник.

Хайже ж ці приклади великих людей потягають українських читачів до великого в житті, в змаганнях і чинах, а в першу чергу, як казав великий Шевченко:

« до Великого Бога! »

Автор.

Карло де Фуко
Charles de Foucauld

Серед непривітних і диких скель пустарів Сагари лежить клаптик пустинної землі, званий Таманрассет. Кілька в'ялих пальм та мале джерельце для непосидючих кочівників не улягли ще повені пісків самума. Нога місіонера ніколи ще не вступила сюди через убивчий клімат і фанатизм тубильців. А проте від 1916 р. здійснюється тут викутий із каменяobelіск зі скромним написом у французькій мові: Пан-отець Фуко (Pere de Foucauld). Хіба ж думав паризький аристократ, старшина й любимець салюнів Парижа Шарль де Фуко, що саме він піде колінь стежками Божого Провідіння аж у саме серце пустині, щоб стати її першим слугою, душпастирем і мучеником?

Шарль (Карло) де Фуко народився 15 вересня 1859 р. На своєму році життя відумерли його батьки, а дідо-емеритований полковник поблажливо глядів на неопанований темперамент інтелігентного внука. Із труднощами скінчив Шарль школу кавалерії і в 22-ому році життя, висланий із своїм полком до Альжирії, вперше стрічається з Африкою, яка його захоплює своїм чаром. Звільняється з війська, щоб віддатися розслідам Африки, бо фанатизм мусулман у порівнянні з невірством парижан, при цьому бажання жити в тишині, серед широких просторів,

примітив і таємничість — потягають його непереможною силою. Перебраний за рабіна запускається в глибину Марокка. Його виправа триває майже рік. А її вислідом являється незвичайно цінна книжка для дослідників пустині: з точними помірами джерел, цінними обсерваціями георафічними, етнографічними й політичними. За цю працю дістає золоту медаль Французького Географічного Товариства. Одначе ще щось важніше приніс Карло з собою з пустині. Його непокоїть віра магометан, жива, фанатична, що не числиться з поглядом обсерватора; Карло постановляє собі подискутувати на тему віри з якимсь ученим священиком. Провидіння приводить його до келії паризького сповідника отця Івелена, який пізнав що Карлові не бракує віри, але треба завести лад у своєму сумлінні. Тому намовляє Карла до сповіді. Карло висповідався і від тоді його світова минулість скінчилася.

Карло мав тоді тридцять літ. «З хвилиною, коли я повірив, що є Бог» - пише він пізніше про цей час - «я зрозумів, що від тоді житиму тільки для Нього». В його душі западає рішення цілковитого віддання себе на службу Богові. Немов приготуванням до цього має бути ще подорож до Св. Землі. Найглибше враження зробив на нього Назарет. Там починає він щиро бажати життя цілковитого вбожества, покори й простоти, якими жив там Ісус Христос. Одначе заки Фуко найде спосіб здійснити це своє покликання, мусить перейти ще багато доріг.

Два роки після свого навернення Карло вступає до Чину Трапистів. Одначе за гарне і за спокійне видається йому життя в гарному домі з білого граніту. Тому просить, щоб його перенесли до найнебезпечнішого й найбіднішого дому. Його висилають у найдалше положений монастир Малої Азії, до Акбес у Сирії. Там життя ченців вивповнене молитвою й фізичною працею. У далекій Сирії кристалізується в ньому покликання до місійної праці серед мусулман. Потрясений нуждою, яку стрів у

хаті одного араба, бажає зійти на найнижчий ступінь недолі ближнього. Хоче створити малі гуртки людей які, не маючи нічого, жили б із праці рук у середовищах найбідніших і найбільш морально загрожених. Тому після шести років не відновляє своїх обітв, а за згодою настоятелів іде до Св. Землі, де має зачати свою місійну працю.

Зачинається новий етап Карлового життя. Має він тоді 38 років. Далеко за собою оставив графський титул, буту офіцера, славу вченого дослідника. І ченцем уже не в. Самітній мандрівник і подорожній. У 1897 р. наймається в Клярисок у Назареті за слугу й огородника. Його мешканням є шопа, де склали огородниче знаряддя. Там постають ці його прості, а глибокі розважання й духовні вирази, що їх пізніше видано друком. Там серед днів, виповнених працею й адорацією Євхаристійного Христа родиться в душі Карла думка, стати священиком, не занехуючи пустинного життя, бо в цей спосіб можна вчинити більше добра. Дістає на це апробату о. Івелена та приїздить до Франції, де єпископ з Вівіс висвячує Карла на священика. Тоді рішається стати пустельником, але таки між мусульманами в Марокко. «У Марокко з його десяти мільйонами мешканців нема ні одного священика, ні одного престолу, а ніч Христового Різдва минає без Служби Божої і без молитви» — пише в одному листі. З початком 1901 року виїжджає до Африки й осідає в Бені-Аббес, близько марокканської границі, на терені єпархії Сагари. Ціллю Карла є служба кожній душі, а відтак приготування християнізації Марокка. Творить дім, у якому кожний може найти гостину. Ранком служить Божественну Літургію, в якій беруть участь вояки, що там стаціонують. А служить її справді, як святий. Один вояк пише, що коли о. Карло вимовляє слова: «Боже, милостив будь мені грішному» то хотілося б із ним плакати.

Невдовзі витворюється опінія, що це Божий чоловік.

Приходять до нього десятки й сотки людей, що шукають ради й помочі. Приходять убогі, хворі, невільники, воїки й офіцери, заглядають теж і кочовики та марокканські марабути, щоб з ним «поговорити про релігію». Голодних о. Карло запрошує до свого стола, хоч на ньому подає те, чим сам кормиться: вівсяні платки, хліб і дактилі. Дітей навчає катехизму. Його рідня із Франції пришле йому деколи ліків і дещо грошей, за які Карлові вдається викупити кілька невільників. Один із них — Павло Ембарек — товаришить Карлові до самої смерти й живе ще сьогодні. Невільництво — це справа, яка дуже болить о. Карла. Не вагається писати про нього до французького уряду. Кожна людська душа — це для нього неоцінений скарб. Тому на вістку про війну в глибині пустині, о. Карло на позиченому коні, без зброї їде понад сто кілометрів, щоб уділити св. Тайн раненим воякам чужоземної Легії. Є він самотнім місіонарем на просторі сім разів більшим від Франції. Найближча пошта віддалена 700 кілометрів, а до найближчого католицького священика 60 днів дороги. Отже не може числити на нічию поміч матеріальну чи духовну. Одночасно не робить собі ілюзій, що вдається йому довести до християнства нарід із такою відмінною умовістю. Отець Карло є тільки тим, що підготовляє ґрунт — самотній сіяч. Життя його — це вчинки любови та молитви. Нераз цілими місяцями подорожує, щоб кільком убогим душам принести світло Євангелії. Багато часу посвячує особистим зв'язкам, заходить до наметів, розмовляє з пастирями й невільниками, роздає ліки і дрібні дарунки. Солідарність о. Карла з справами цього дикого краю стається така сердечна, що він має вплив не тільки на найбільшніх, але й на самого вождя цілого племені.

При тому всьому ночами підготовляє граматику місцевої мови, укладає великий словник, перекладає витмки зі св. Письма й опрацьовує катехизм, що колись певню стане необхідним для місій на Сагарі. Зокрема на

увагу заслуговують його роздуми і євангельські розважання, писані на доручення о. Івелсна і вже видані в кількох мовах.

Думає і багато молиться про те, щоб міг заснувати нове Згромадження — малі гуртки Малих Братів і Сестер Христового Серця, які жили б серед найбідніших, давали б свідоцтво вбожества й любови та приготувляли так дорогу місіонарям. За свого життя о. Карло не дочекався товаришів: до кінця остався сам.

Високо шанують його французькі старшини, а вояки й робітники мають собі за честь говорити з о. Фуко. Військовий лікар-протестант зашитує раз о. Карла: як має поводитися з тюрмеґами? Отець Карло відповідає: «Треба бути простим, привітним і добрим для них, щоб вони пізнали, що ми їх любимо. Крім цього треба бути завжди веселим, про все говорити з усміхом, бо усміх — це милостиння любови».

Вкоротці о. Карло стає душею Гогґару. Полковник французької залоги не вчинить нічого важнішого без ради о. Карла. Але таксамо поступає й вождь місцевого племені.

Час першої світової війни викликає 'неспокої і в цьому дикому куті Африки: частина деяких племен бунтується проти Франції. Приятелі о. Карла намовляють його, щоб на якийсь час схоронився у французькій твердині. Але він навіть і не думає залишити свою садибу в Таманрассет. Зрештою він уже від давна радісно вичікує смерті. «О, яка то честь і щастя бути забитим через поган» — висказується часто.

І Бог вислухує бажання о. Карла. В першу п'ятницю місяця, 1 грудня 1916 р. перед полуднем, хтось сильно стукає в засунені двері о. Карла. На запит паде відповідь, що це післанець із поштою. Отець відчиняє, але бачить, що тут криється підступ. Це одна з банд, що хоче о. Карла мати своїм закладником. Його витягають із хати і в'яжуть шнурками; та коли почули близький тупіт коней, один із

напасників прикладає кріс до скрані о. Карла й убиває його одним пострілом. Отець Карло осувається під мур, у якому й досі стремить куля вбивника. Тіло його кинули грабіжники до поблизького рова.

Вождь місцевого племені на вістку про смерть о. Карла пише сердечного листа в далеку Францію до сестри отця: « Від часу, коли я довідався про смерть нашого приятеля, а твого брата, все в мене потемніло, я плакав, виливав багато сліз і живу в жалобі. Він не помер тільки для вас, але для нас усіх. Нехай Бог виявить йому Своє милосердя! Коби ми стрінулися з ним у раї! »

О. Карло Фуко дав не тільки досконалий приклад самовідреченого апостольства, але дав теж Сагарі нового святого, бо в Римі зачався його беатифікаційний процес. Отець Карло, як і його Вчитель вийшов сіяти, не збираючи однак жнива. Тільки одне Провидіння знає, коли зерно гірчиці видасть стократний плід. Для нас — модерних людей о. Фуко оставив завіцання своїх цінних творів, написаних із глибин серця, з гарячої віри й любови. Яким прикрим дисонансом його життя і приклад відзиваються в житті сьогоднішних світових людей! А скромний обеліск на Сагарі є світлим показником живучости Католицької Церкви не в якихось давних переказах, але таки в нашій сучасності.

ВЕЛИКА ЖІНКА НАШИХ ДНІВ

Edith Stein
Edith Stein

При кінці минулого століття в німецькому місті Бресляв (на Шлеську) жила багата жидівка-вдовиця, що називалася Авґуста Штайн. Її чоловік — власник великої заготівлі дерева — помер від удару сонця, залишаючи своїй дружині семеро дітей і велике підприємство. Наймолодшій донечці Юдиті (Едіт) було щойно дев'ять місяців, як відумер її батько. Хто входив до дому Штайнів, мав враження, начеб входив до дому якогось рабіна, бо стіни були обвішані образами старозавітніх подій, молитва при столі була проказувана єврейською мовою, а всі церемонії відбувалися за приписами Талмуду. Мати була безспірним авторитетом для цілої рідні. Побожна, второпна й енергійна — не тільки зразково провадила свій дім, алей уміло завідувала цілим підприємством: закупувала великі ліси, казала зрізувати дерево на пні й спроваджувала його до Бресляв. Її улюбленою нестійкою була наймолодша донечка Юдита.

Юдита, гарна з виду, відзначалася надзвичайною пам'яттю й бистрою думкою. Під впливом свого найстаршого брата Павла вже від найраніших літ своєї юности шивляла особливе замилювання до літератури і з пам'яті рецитувала довгі поеми Шілера, Гете й ін. Осінню 1897 р. на шостому році життя Юдита з великою радістю пішла

до школи, де відразу визначилися її надзвичайні здібності й пильність. Покінчивши вселюдну школу з найкращим вислідом, блискуче здала вступний іспит до гімназії. Увесь час гімназійних студій була першою в науці, пильності й поведінці, у висліді чого при maturі була зовсім звільнена з усного іспиту. Для своїх товаришок Юдита була завжди привітна, часто й радо помагала їм у науці, при забаві весела й дотепна, в товаристві побажана. При прощанні абітурієнток директор лицю старався зхарактеризувати кожну коротким реченням. Коли черга прийшла на Едіт Штайн, директор нав'язуючи свою характеристику до її прізвища Штайн (камінь) сказав: « Вдарте об камінь, а витрисне мудрість ».

Із початком шкільного року 1911/12 Юдита записалася на германістику бреслявського університету, але в своєму рідному місті студіювала тільки два роки, а відтак перенеслася до славного університету в Геттінген. Мати тішилася науковими осягами своєї дочки, але глибоко журилася її невірством, бо Юдита трималася здалеку від усякої релігії. Сама вона називала себе атеїсткою, бо жидівська релігія її не притягала, а інших віровізнань вона не знала.

У Геттінген викладав тоді славний жидівський професор Е. Гуссерль — творець нового філософічного напрямку званого феноменологією. З творами Гуссерля Юдита запізналася ще в бреславському університеті. Стисла послідовність, глибина думки й оригінальність методології Гуссерля захопили її. Юдиті здавалося, начеб вона знайшла щось своєрідне, щось призначене саме для неї. Тому доклала всіх зусиль, щоби перенестися до Геттінген. Мати погодилася на це і Юдита з початком літнього семестру 1913 р. стала студенткою філософії в Геттінген. У цьому прегарному університетському місті, якого мешканцями є майже виключно студенти й професори, вона ціла немов пірнула в університетське життя: не тільки захоплювалася викладами Гуссерля,

але брала чинну участь в його семінарі, читала на ньому свої доповіді, стала секретаркою філософічного гуртка, збирала матеріали до своєї докторської праці та приготувалася до державного іспиту.

З початком 1915 р. зложила з відзначенням державний іспит та дістала право навчання пропедевтики філософії, історії й німецького. Філософічний гурток запрошував часто з викладами славних професорів з інших міст. Одного разу запрошено з циклем доповідей відомого філософа Макса Шелера. Як пізніше писала Юдита в своїх споминах, виклади Шелера мали для неї переломове значення. Шелер недавно перейшов на католицизм і як реневий конвертит стався полум'яним пропагатором католицької філософії, в яку вкладав свого геніяльного духа і свою блискучу вимову. Тоді перед Юдитою розкрився вперше широкий світ, досі їй незнаний — світ віри. Це не привело її ще до віри, але до глибокої пригадування. Тим більш, особливо коли вона спостерегла, що більшість її улюблених товаришок і товаришів живуть у цьому світі і в ньому почуваються щасливі.

У той час вибухла перша світова війна. Викладачі залі опорожнили, професори й студенти з крісами в руках рушили на фронт. Шляхетна любов батьківщини спонукала і Юдиту перервати свої студії і вона зголосилася на помічницю в Червоному Хресті. Перейшла відповідний вишкіл і її призначено до воєнного шпиталю у Вайскірхен на Моравії. В свої нові обов'язки і тут вкладала вона всю свою гарячу душу і скоро здобула собі не тільки любов ранених, але й симпатію товаришок і настоятелів. Тут же боляче пережила вона катастрофу німецького народу.

Після війни професора Гуссерля покликано на кафедру філософії до Фрайбургу, куди він узяв із собою свою найздібнішу ученицю Едіт Штайн, як свою приватну асистентку. Наступного року вона досягнула ступінь доктора філософії з найбільшою похвалою (*summa cum*

laude). Як асистентка вона найперше зразково впорядкувала гори скриптів свого професора, а відтак уміло провадила його просемінар, що його жартом називала філософічним діточим садком. Студенти у Фрайбургу не привикли до методології Гуссерля і нераз не розуміли його глибоких викладів. Тому асистентка старалася вміло ввести їх у новий світ ідей славного професора, за що студенти були їй щиро вдячні, а сам професор, після її майже дворічної праці, видав їй свідоцтво з найвищими похвалами.

Одначе без огляду на ті всі наукові успіхи й осяги, Юдита не почувалася внутрішньо щасливою ні спокійною. Цей її неспокій пробивається в її тодішніх наукових працях, що вийшли друком п. н. « Душа рослинна, душа звіринна і душа людська », « Психічна причиновість » і т. п.

При кінці 1921 р. Юдита приїхала до своєї улюбленої замужньої товаришки на кількадевні ферії. Сталось, що господарі мусіли виїхати на кілька днів, тому товаришка запровадила її до своєї цінної бібліотеки, щоб Юдита вибрала собі якусь книжку до читання на час їх відсутности. Юдита вибрала життєпис св. Терези з Авілі. Читала його з захопленням цілу ніч. Не спостереглася, як настав ранок. Ранком скінчила книжку і сказала собі: « Ось тут є правда ». Скоро вдягнулася і побігла до міста, щоб купити дві речі: католицький катехизм і служебник. Використала відсутність господарів та студіювала цілими днями. По двох тижнях уповні засвоїла собі знання катехизму й літургії та аж тоді вперше переступила поріг католицької святині. Саме до престолу приступив старший, поважний священик, що гідно та достойно відслужив Безкровну Жертву. Ні одна рубрика чи церемонія не була для Юдити чужа: вона все розуміла і була всім захоплена. За священиком пішла до парафіяльного дому і попросила св. Тайни Хрещення. Але священик відповів, що до хрещення

треба довгого й основного приготування. «То питайте мене правди віри» — сказала Юдита. Зачався іспит. Яке ж здивування опанувало священика, коли стрінувся з таким чудесним діянням Божої ласки в цій вибраній душі! Не було ніяких перешкод, тому усталено дату хрещення Юдити на 1 січня 1922 р. Цілу ніч катехуменка перевела на молитві, а раннім ранком обмила душу в св. Хрещенні і цього ж ранку прийняла до душі Євхаристійного Ісуса, якого від тепер прийматиме щодня. Яке щастя й радість заливали її душу! Вона ж стала католичкою, дитиною св. Матері Церкви. Із вдячності прийняла ім'я Терези.

Новоохрещена Тереза жахалася стрічі зі своєю матір'ю. Але яке ж було її здивування, коли мати не робила їй ніяких викидів, тільки ревно розплакалася. Щоби привичаїти своїх рідних до свого нового стану, Тереза пережила цілого пів року в родинному домі. Тимчасом Святий Дух своєю ласкою довершував дальших чудес у цій вибраній душі: Тереза відчула невгомону тугу за монашим життям. Але її второпний духовний провідник уважав, що ще завчасно на такі важні рішення. Тому за порадою духовного провідника вона перенеслася до монастиря Сестер Домініканок у Шпаєр, де перебрала на себе навчання німецького в учительській семінарії й дівочому ліцеї, а крім цього підготовляла молодих Сестер до матуральних іспитів. Її навчання й виховна праця були дуже успішні: невдовзі вона здобула собі серця своїх учениць. У тому часі вона багато студіювала й писала: переклала листи і щоденник Кардинала Ньюмена, основно перестудіювала філософію св. Томи з Аквіну, у висліді чого появилася друком її праця п. н. «Феноменологія Гуссерля і філософія св. Томи з Аквіну», а згодом друга: «Розправи св. Томи про правду» в двох томах. Одночасно почала вона виступати з промовами й доповідями на жіночих Конгресах та Студійних Днях як у Німеччині, так і за границею, нпр. у Празі, Відні,

Базелі, Зальцбурзі й Парижі. Тут Тереза виявила себе не тільки як глибокий мислитель, але і як блискуча бесідниця. Деякі її доповіді й промови появилися друком (н. пр. «Етос жіночого знання», «Проблеми вишколення жінки», «Жінка, як провідниця» і т. п.).

Прізвище Едіт Штайн щораз частіше появлялося в часописах, вона ставала славна як науковець, пориваюча бесідниця і добра письменниця, але в своїй власній душі вона була щораз то покірниша й побожніша. За дозволом духовного провідника приватно зложила св. обіти, на більші свята їздила до архимандрії в Байрон і там довгими годинами брала участь у всіх богослуженнях, строго постила, вже від довшого часу зовсім не їла м'яса, а при тому апостолувала словом і пером, приготовляючи кілька своїх товаришок до прийняття католицької віри.

Коли за намовою професорів приготувалася до габілітації 1932 р., Католицький Інститут Наукової Педагогії в Мюнстер покликав її на доцентку. Вона радо згодилася на це становище та вкортці і тут здобула собі непереможний вплив на студенток. Відси виїздила на жіночий Конгрес до Автсбургу, де виголосила незрівняну доповідь, а потім брала участь у З'їзді томістів у Парижі, на якому були такі знані філософи як: Марітен, Бердяєв, Зелінген і ін. Всі вони признавали, що всією дискусією на тему: «Феноменологія і томізм» керувала Едіт Штайн.

Саме тоді в Німеччині зачався гітлерівський шал переслідування жидів. У наслідок цього Терезі Штайн гештапо відбрало право навчання і прилюдного виступу. Вона боляче переживала трагедію свого народу. Під впливом цього болю написала й передала обширне письмо до Папи Пія XII, просячи його окремої енцикліки в цій справі. Особисте своє упокорення вона зрозуміла як Божу вказівку, що саме тепер час їй вступити до Чину СС. Кармелітанок, куди вже від давна рвалося її серце. Духовний провідник був однозгідний. Тому ще раз по-

їхала до Бресляв, мужньо попрощала свою 84-літню матір і 14 жовтня 1933 р. вступила до Кармелю в Кельн. Зразково і прикладно перевела час проби і 15 квітня 1934 р. одяглася в чернечу рясу. На її одягачини з'їхалося стільки професорів, учениць і знайомих, що каплиця не могла помістити половини. Один професор описав у часописах свої враження п. н. « Від Гуссерля до Кармелю ». Після одягачин « С. Тереза Венедикта від Хреста » з волі Настоятелів мала весь час вільний від молитви посвятити науковій праці. У тиші чернечої келії з-під її пера вийшли такі гарні твори як: « Дочасне і Вічне Буття », « Богословська антропологія », « Віра, знання і пізнання » та переклад творів Діонісія Ареопагіта.

Скоро проминув С. Венедикті рік новіціату і 21 квітня 1935 р. вона склала свої чернечі обіти. Як сама писала до своєї учениці: « Повінь щастя заливала мою душу ». Але згодом навістили її хрести: 14 вересня 1936 р. померла її мати, а три місяці пізніше сама С. Венедикта впала на сходах і зломил ліву руку й ліву ногу. Після подужання знов узялася за наукову працю. На молитві й праці минуло повних три роки. У тому часі з-під її пера вийшла низка творів на аскетичні й містичні теми, н. пр. « Молитва Церкви », « Містичне терпіння », « Свята дискретність » і т. п. Після трьох літ того самого дня (21 квітня 1938 р.), коли помер її улюблений професор Едмунд Гуссерль, С. Венедикта зложила свою професію.

Тимчасом переслідування жидів збоку нацистів доходило до апогею. Тому, що С. Венедикті, як жидівці-вихрестці грозила небезпека в Німеччині, настоятелі перенесли її до Кармелю в Ехт у Голяндії. Там у тиші прожила вона три роки. Але й там зачалосся переслідування жидів. Голяндський єпископат виступив проти цього спільним пастирським листом. У відповідь на це нацисти вивезли всіх священників, ченців і черниць, що походили з жидівського роду. Дня 2 серпня 1942 р. заарештували С. Венедикту з її рідною сестрою Рожею і

вивезли їх до збірного табору в Вестернорк. Пізніше слід по них загинув.

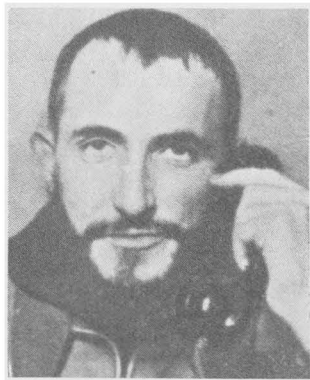
Пошукування Сестер по війні виказали, що С. Венедикту Штайн вивезли мабуть до табору Авшвіц у Польщі і 7 серпня 1942 р. спалили її в газовій камері.

Так закінчила своє життя ця «велика жінка наших днів».

Після війни СС. Кармелітанки видали друком майже всі твори великої Покійниці, а недавно зачали інформаційний процес у справі проголошення її блаженною. З усіх сторін світу приходять звідомлення про одержані ласки й вислухані молитви за заступництвом С. Терези-Венедикти від Хреста.

Є надія, що св. Церква двигне її колись на престоли. Цього типу святих дуже потребують наші часи...

БАТЬКО БЕЗДОМНИХ

о. Груе' П'єр
Grones Pierre

На здивування багатьох «мирову надгороду» минулого року признано широко знаному Ль'Аббе П'єрові.

Хтож він такий?

Це французький священник Груе' П'єр (Grones Pierre), народжений 1912 р. в Ліоні, що від найраніших літ своїх богословських студій живо цікавився суспільним питанням і турбувався тим, як це питання практично у Франції розв'язати. Під час останньої війни о. П'єр урятував життя багатьом жидам і французьким підпільникам, що боролися проти німців. Після війни 1945 р. його обрано послом до французького парламенту, де він уславився своїми палкими промовама в обороні бездомних, збіднілих і покривджених війною. До його палких промов прилучилися його ще вимовніші чини, якими він здивував світ.

Мав я щастя приглянутися зблизька чинам о. П'єра. У перших днях листопада ц. р. вертався я з Лондону, де проводив духовні вправи нашим священникам і по дорозі затримався два дні в Парижі. У достойному товаристві Преосв. Володимира Маланчука — нашого Владика у Франції, відвідав я «Еммаус» о. П'єра. Показали нам барак, де збирають старі папери, другий, де збирають лахміття і переробляють на добрі вбрання, третій,

де направляють старі меблі, капицю і т. п. Одна спільнота нараховує 40-50 осіб. Є там окремі ревіри для жінок, а окремі для родин. О. П'єр, що був тяжко хворий, уже вернувся з лікування і далше всім керує. Але ми не бачили його, бо виїхав був до Парижа.

Було це 1950 р. По великопанській площі Опери в Парижі котилася з гроюкотом і важко сопіла стара тягарівка (трок), що її запалювано ще ручною корбою. Тягарівка була переладована цеглою, тому й пристала під самою оперою. Така тарадайка на бульварах столиці європейської культури належить до рідких появ. Тому біля неї зібрався немалий гурт цікавих влізливців. Яке ж було їхнє здивування, коли у вікні авта вони побачили триколюровий посольський прапорець. З'явився поліціянт вилегітимував автиста і віддав йому належну почесть, усміхнувшись зичливо. Тоді з тягарівки вийшов шофер у священничій рясі та попросив похати трохи його тягарівку. Елегантні панове, навіть пані, з радістю і сміхом похали тягарівку й вона покотилася далше. А священник-водій на подяку помахав їм приязно рукою.

Був це відомий о. П'єр, що віз цеглу на будову свого Еммаусу.

А почалося воно так:

Бідна родина Ватіє' не мала чим заплатити за винаєм своєї кімнати. Власник грозив викиненням їх на вулицю. Одного дня, як чоловік був на праці, а жінка вийшла до поблизького склепу, щоб купити вівсяних платків для півторарічної донечки, власник викинув усі їхні речі на коридор, а за комірне задержав собі пальто пані Ватіє'. Коли вона вернулася, побачила своє мешкання зачинене. Донечка плакала в діточому візочку на коридорі. Взяла її на руку і пішла на стрічу чоловікові, що вертався з праці. Оповіла йому, що сталося. Положення було безнадійне, бо в той час 64 тисячі бездомних у Парижі шукали даху над головою. Тоді Ватіє' розбив шатро за містом і в цьому шатрі ціла родина прожила повних 13

місяців. Там прийшла на світ і там померла з голоду їх друга донечка. Аж одного дня прийшов несподіваний порятунок. Оце пані Ватіє' несла з криниці два ведра води, коли до неї приступив незнаний священик, узяв від неї воду й заніс до її шатра. Був це о. П'єр. По дорозі він довідався, що родина Ватіє' живе в шатрі вже понад рік. Отець П'єр забрав родину до свого помешкання.

Саме тоді вдалося йому шасливим випадком набути обширний будинок. Йому самому вистачала одна кімнатка, решту задумав він дати бездомним. Першою спровадилася сюди родина Ватіє'. Отець П'єр час-до-часу їздив до склепів, що продавали старі меблі, прив'язував їх до свого гарного «Сітроена» і привозив до дому, що його назвав символічно «Еммаус». Щораз більше бездомних голосилося до Еммаусу. Отець П'єр приймав усіх, але приказував їм працювати при влаштуванні дому. Небавом увесь дім від піддашся до нивниці був заповнений. Тут не було ніяких різниць суспільних, національних чи расових. До першої спільноти належали: один данець, один бельгівець, австрієць, два англійці, два еспанці, два індійці й один мурин. Нікого не питали: що він робив передтим, кожному давали дах над головою і працю. Ці життєві розбитки по якомусь часі відзискали віру в свої сили і в свою суспільну корисність. Колишні поліцейсти працювали рам'я в рам'я з кримінальниками, інтелігенти помагали ремісникам. До спільноти зголосилися такі потрібні люди, як інженери, нотар, журналіст і т. п. Отець П'єр уміло використовував їх до різних інтервенцій в урядах, при будові та пропаганді.

Кожний метер простору був уже зайнятий. Треба було подумати про нові приміщення. Маючи посольські дієти Отець П'єр закупив парцелю і почав будувати нову оселю. Перші члени Еммаусу стали першими мулярами й будівничими. І добре вив'язувалися зі своїх завдань.

Коли забракло фондів, о. П'єр жебрав навіть між посланими інших політичних партій. Потім продав свого гарного Сітроена, а купив стару тягарівку, бо вона була придатніша до перевозу цегли й цементу. Справді послали собі добре закипили з нього, коли він уперше заїхав тягарівкою під парламент, але це було йому байдуже.

У своєму будівельному запалі о. П'єр попав у конфлікт з параграфами. Прийшла інспекція і священникові загрозили міністерством. Але він спокійно відповів, що розбере дім, коли ці люди дістануть мешкання в міністерстві. Дому не тільки не розібрано, але збудовано ще чотири нові. Нова оселя складалася з 12 домів. Було місце для кілька соток бездомних. Перші члени Еммаусу зорганізувалися немов у будівельний цех. Із кожним днем приставали до них справжні будівничі, архітекти, столярі, малярі та праця кипіла серед радості й вдовільля.

У червні 1951 р. о. П'єр втратив посольський мандат. У висліді цього стало недовостати грошей і до Еммаусу почав заглядати голод. Однак о. П'єр вірив у Боже Провидіння, що кормить птиці й одіває квіти. Перед Різдом зредагував відозву, що мала потрясти сумліннями ситих. Розіслав мужчин із легючками в різні дільниці міста, а сам як жебрак у рясі й витертій нагортці станув перед найрозкішнішою каварнею в середмісті. Оця жебранина помогла влаштувати скромні свята мешканцям Еммаусу, але не розв'язала проблеми: грошей бракувало даліше.

Аж одного дня один мешканець Еммаусу пішов збирати відпадки на смітниках. У висліді цього на бюрку о. П'єра ввечері появилися різні хосенні речі й 500 франків. У голові о. П'єра зродилася нова думка. Зачалася на широку скалю т. зв. «акція посмітюхів». Мужчини поділені на групи розсипалися по цілому Парижі. Перетрясали смітники, стрихи й пивниці, забирали поламани крісла, пачки, шмаття, а навіть старі часописи. Коли добрі люди довідалися про це, давали що могли: одна

вбога вчителька дала свій пам'ятковий хрестик із рубінами. Отець П'єр міг купити за нього 25 метрів бляхи на дах. Один студент усипав до посмітюхового мішка всі свої книжки та й сам прилучився до посмітюхів.

У голові о. П'єра засвіталася нова думка. Він зголосився до тих, що цього вечора братимуть участь в грі: «Згадай — перестань!» Одушевлення охопило всіх у цирку, коли на сцені станув священик. Посипалися питання, а на них знамениті відповіді о. П'єра. Напруження росло. Він виграв уже 32 тисячі франків, але не переставав, відповідав даліше влучно, сума росла. Дійшла до 256 тисяч франків. Отець П'єр усвідомляє собі, що за ці гроші вже можна купити тягарове авто і сплатити довги, тому каже: «Досить». Надипрограмово з цікавості поставлено йому ще наступне питання. І на нього він влучно відповів. Так міг цього вечора виграти пів мільйона франків!

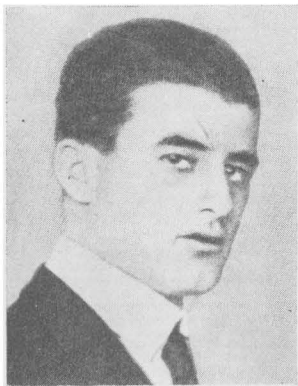
Але о. П'єр тим не задовольнився. Він постановив показати французам страшну нужду бездомних і порушити закаменілі серця багатців. У тій цілі розбив велике шатро в середмісті і почав сюди звозити безпритульних. Ного перша виправа дала 40 осіб. Привіз до шатра родину, яка вже кілька місяців ночувала на зупинці підземної залізниці, привіз одного чоловіка, що вже замерзав у снігу, забрав іншого з лавки в парку і т. п. Шатро скоро заповнилося. Тоді під впливом о. П'єра різні організації й інституції світські та церковні почали творити оселі для бездомних.

1-го лютого 1954 р. на хвилях етеру залунав палкий апель о. П'єра про поміч для безпритульних. У відповідь на це стали діятися нечувані речі: жінки прислали шлюбні обручки, перстені й наушники, діти розбивали свої щадничі скарбонки, якийсь пан на вулиці скинув із себе дороге фурто й кинув на віз «посмітюхів з Еммаусу». Число будівничих і посмітюхів доходило до тисячки. Оселі Еммаусу постали в Ренн, Ліль, Ліоні, Дюнкерці.

Акція о. П'єра перейшла із Франції за океани. Сьогодні розвивається вона в Канаді, Японії і на Формозі.

Скільки бездомним о. П'єр дав дах над головою — цього він сам не знає, бо він придержується засади одного католицького мислителя (Паскаля), який казав, що добро треба творити і не числити. Нехай добрий Бог нам його зачислить на наше conto.

ЖИВИЙ ПРАПОР МОЛОДІ

Юрій Фрассаті
Giorgio Frassati

До Риму прибула велика прогулька студентських організацій з Торіно. Італійська влада дозволила студентам на похід улицями Риму, щоб зложити вінок на пам'ятнику «невідомого вояка». Похід випав величаво. Кілька тисяч студентів ішли зразково чвірками, посередині пишався великий, гарний вінок із лентами, а за вінком високий, уродливий юнак ніс трибарвний італійський прапор з відзнаками католицької студентської організації. Це їй не подобалося римській поліції. То їй на одному перехресті вулиць малий гурток поліції кинувся розганяти похід. Кілька поліціантів намагалися всіма силами видерти прапор із рук хорунжого, але завзятий прапороносець поломив держака на напасниках, а прапору не дав. Поліція відступила, а студентство закликало грімко на честь прапороносця: «Еввіва Джорджо!» (Хай живе, Юрко!). Натупного дня цей же прапороносець із тим самим поламаним прапором вів похід до базиліки св. Петра, виписавши великими буквами на подертому стязі: «Трибарвний італійський прапор, подертий на приказ італійської влади». Тепер поліція тільки безрадно приглядалася, а чисельні маси народу кликали в одушевленні: «Еввіва, Джорджо!»

Хто ж був цей відважний прапороносець? Сьогодні

величається ним передовсім італійська молодь, а його ім'я відоме не тільки в Італії, а й далеко поза її границями.

Петро, Юрій Фрассаті народився 1901 року в старинному італійському місті Торіно. Був сином багатих і знатних батьків. Його батько був власником одного з найбільших італійських щоденників, згодом став сенатором, а після війни італійським амбасадором у Берліні. Мати була талановита й широко відома малярка. З умінням і повною відповідальністю вона сама займалася вихованням своїх дітей. Не дозволяла їм на м'якості й непотрібні ніжності, а завжди старалася про підтримання радості й веселости в дітей. У цьому вмiло помагав їй чоловік. Коли він вертався з праці, тоді бодай яку годину грався з дітьми, наче їх ровесник; та це ніяк не зменшувало в них карности й послуху. Тверде родинне, при цьому ж глибоко релігійне виховання виробило в душі Юрія гарт духа й тіла та засіяло в юній душі зародки розумної побожності. У вселюдній і середній школі Юрій був мало здібний. Не дивлячись на сильне «вкування», він мусів навіть повторити одну клясу. Одначе з тим більшим завзяттям він «кув» і з кожним роком умово вироблявся. Після іспиту зрілості вибрав дуже трудний факультет інженера-гірника. Мріяв про те, щоб стати світським апостолом між гірниками Південної Америки, бо йому було їх жаль, що вони такі опущені та в релігійно-моральній ділянці ніколи не бачать сонця.

Незвичайно сильний і витривалий, служив завжди своїм приятелям у різних імпрезах, але й помагав убогим у їх переносинах: нераз ручним візком перевозив їх речі з одного кінця міста на другий; старій купчисі ніс вулицями міста кінш повний городини; вбогій селянці, що несла одну дитину на руках до шпиталя, а другу провадила за руку, Юрій обоє на руках заніс на призначене місце. А все це робив з найщирішою простотою, без ніякої пози. Був просто, щирий, без найменшої штучности

її афекції та « свистав на всі людські згляди » — як сам говорив. Робив те, що йому наказувала любов Бога й ближнього.

Юрій незвичайно любив природу. Сонце, цвіти, ріки, гори, прогульки на найвищі шпилі гір — це була його розкіш. Коли тільки міг, вибирався в гори, щоб там відпочити. У неділю приходив на найранішу Службу Божу в спортовому одінні, з наплечником на раменах та альпійською палицею в руках. Ті всі прибори складав у захристії, сам виходив служити до Служби Божої, причащався і гайда в гори! Сонце, свіже повітря, рідка альпійська квітка, небезпека, зусилля видряпатися на засніжений верх, вибухи радості, а вкінці скушлена молитва на горі — оце все манило Юрія в гори. Був побожний, але щиро, по простому, цілою душею. Щорічно відірапляв т. зв. замкнені реколекції. Проте, одного разу о. Провідник реколекцій посадив його між самих пустунів, бо дуже часто вибухав голосним сміхом. Був незвичайно веселий, дотепний і жартун. В Італії під час карнавалу діються різні комедії. Одного року під час карнавалу студенти туринського університету роздобули десь порожню бочку і почали її котити голосними вулицями міста. А, як каже прислів'я: « Порожня бочка гуде ». Між студентами передував Юрій. Щоби бочка ще більш гуділа, він підкидав під неї дерево, каміння і т. п. І щиро реготався, а з ним реготалися цілі вулиці. Та більшість людей знали, що цей студент-пустун — це син амбасадора в Берліні.

Як ми вже згадували, Юрій був любителем усякого спорту: їздив знаменито на коні, здобував перші нагороди на колесі, знаменито їздив автом, плавав, як щука, доказував акробатичних штук на лецатах і т. п. При таких нагодах був надзвичайно веселий, сміявся, жартував і співав. Для добрих студентів, що відзначалися в науці, забавах і спорті, Юрій створив окрему організацію під назвою « Темні типи ». Ці темні типи « обкурю-

вали себе» — це значить витикали собі свої хиби й помилки, щоб їх поправити. Хто Юрївві витикнув якусь хибу, цього він щиро розцілював із вдячності.

Хоч Юрїй був дуже пристійний, гарний і не раз чув із цього приводу різні похвали — то свою невинність зберіг незаплямленою ні одним більшим прогріхом, як це ствердили знайомі священники. А силу до цього черпав у молитві, якій посвячував багато часу, і щоденному св. Причастю. Від сімнадцятого року життя до смерті Юрїй щоденно приступав до св. Причастя. «А причащався, як янгол» — ствердили свідки. Пристаючи з товаришками, був незвичайно привітний, але й повен гідності. Не раз старші друзі питалися його про раду: чи такий дотеп можна оповісти паннам або паням?

Часто спомагав своїх бідніших товаришів одінням, книжками й грїшми — не раз до останньої ліри. А робив це так, наче б стидався свого багатого роду. Належав до Товариства св. Вішкентія а Паольо, був його діяльним членом і хотів, щоб усі студенти належали до цього добродійного товариства. Коли був у Відні, Празі й Німеччині, заприязнивися зі студентами, а побачивши їх нужду, віддавав їм усе, що мав, так, що деколи сам їв тільки раз на день. Любов до вбогих, потребуючих і хворих була мабуть його передовою чеснотою. Не раз відмовляв собі вакацій у горах, а смажився в гарячому місті, тому, що — за його словами, — вбогі і хворі тоді найбільш опущені. Тоді відвідував хворих по шпиталях, перепроводжував бідні родини на ліпші мешкання, шукав праці безробітним і т. п.

Юрїй належав до католицьких студентських організацій і в них звичайно брав на себе найтруднішу роботу. На сходинах п'ятнував безпощадно всяку безхребетність, пропагував ідеї папських суспільних енциклік та заохочував членів до глибшого внутрішнього, передовсім свхаристійного життя. Брав участь у студентсь-

ких конгресах « Пакс Романа » і там діяв чаром свого доброго прикладу, якому ніхто не міг опертися.

Приготовляючися до диплому, 30 червня 1925 р. поїхав з своїми товаришами на давно умовлену прогульку човном рікою По. Нагло відчув нагальний біль у хребті. Думав, що це наслідок надто довгого сидження над книжкою, то й вірив, що після одної доброї прогульки в гори воно промине. Одначе це був заразливий поліомієліт, що до двох днів його спаралізував. Ще день перед смертю вже спаралізованою рукою написав кілька слів, щоб на його рахунок видати одній хворій потрібні застрики та викупити зі заставу речі якогось бідака. Четвертого дня жахлива недуга поклала в домовину здорового й молодого Юрія. Смерть прийняв з погідною згодою на Божу волю.

Вістка про смерть молодого й любленого Юрія Фрассаті вдарила всіх, як грім із ясного неба. Похорон перемінився у величаву релігійну маніфестацію католицької молоді. Незабаром появилася друком його життєпис, що діждався перекладу майже на всі мови світу. Молодь розхоплювала цю книжку. Сотки листів до батьків Юрія свідчать про вплив юного Покійника на життя молоді. Багато студентів прочитавши його життєпис, наверталися, ставали ревними католиками. У перших шости роках понад 25.000 студентів відбули прощу до гробу Юрія, приступаючи до св. Причастя. Багато признавали, що за посередництвом Юрія одержали надзвичайні ласки. Триста п'ятдесят молодечих організацій узяли собі його за Покровителя. Його ім'ям названо не тільки два найвищі шпилі гір, на яких перед тим іще ніколи не стояла людська стопа, але й вакаційну оселю для студентів та гарний приют для старців у Торіно. Архипіскоп Торіна назвав Юрія « живим прапором молоді ». А коли на гробі Юрія почали діятися чуда, 1932 року переведено інформаційний процес у справі проголошення його Блаженним. Священна Конгрегація Обрядів

1935 р. почала процес у цьому напрямі. Є надія, що Юрій Фрассаті буде проголошений Блаженим.

Таким чином на престоли була б винесена святість юнака-студента, святість життєва, весела, наскрізь модерна, звернена обличчям до життя. Таких святих дуже треба українській молоді. Оце світляний ідеал для нашої любої молоді.

АПОСТОЛ ПІСНІ

о.Еме Дюваль
Aime Duvul

Під час вакаційного побуту в Відні знайомі оповідали мені, що саме вже вдруге столицю Австрії відвідав сучасний дуже оригінальний апостол, що апостолує не проповіддю чи пресою, але таким надзвичайним засобом, як *пісня*. Тому його називають апостолом пісні, проповідником із гітарою, Божим гітаристом і т. д. Його успіх у Відні був надзвичайний: найбільша католицька зала вже вдруге була виповнена по береги, а багато людей мусіло вертатися з нічим, бо всі квитки були розхоплені. Учасники цього надзвичайного концерту були на правду одушевлені: часто переривали співакові бурюю оплесків, змушували його повторити деякі пісні, а багато людей виходило зі залі з очима повними сліз.

Кого ж не зацікавив би такий надзвичайний апостол? Зацікавив він і мене. Вже давно читав я про нього в католицькій пресі. Хотілося б його почути. І пощастило. Саме тоді, коли я вернувся з Відня до Риму, цей апостол пісні перебував у Вічному Місті. При кінці липня в Римі відбувався конгрес Інтернаціональної Федерації Таборників, під час якого «проповідник з гітарою» дав із блискучим успіхом окремий концерт в олімпійському амфітеатрі. Наступного дня цей апостол пісні проспівав декілька пісень над фонтаною Треві, в яку чужинці ки-

дають дзвінку монету з наміром: знову приїхати до Риму. Була це справжня насолода замішатися в одушевлену товпу і прослухати кілька напrawdę натхнених пісень цього надзвичайного співака.

Це ще молодий (нижче сороківки) французький Єзуїт на ім'я Еме Дюваль (Aime Ducval), що говорить твердою провінційальною французчиною. З нього справді знаменитий співак: він співає трьома голосами. Коли його гітара бере прим — то він співає «втором», а в потребі повним мужеським басом.

Ідея його надзвичайного апостольства зродилася в нього так:

Була холодна, дощева ніч. Отець Дюваль їхав своїм мотоциклом до одної парохії в північній Франції. Свою подорож розложив собі так, що пізнім вечором приїде до малого містечка, там переночує в одному готелі, а раннім ранком вибереться далше і на означений час приїде на Богослужбу до парохії. Одначе сталосся інакше. Комунізуючий власник готелю не прийняв о. Дюваля на ніч. Він мусів їхати далше, а по дорозі іншого містечка не було. Було холодно й дощево, а ніч видавалася йому такою довгою. І саме тоді почав він імпровізувати свою першу пісню, цю мабуть найкращу пісню про довгу ніч, що її тепер співає майже вся Франція. « Скажи мені, Господи, чому Ти так вчинив, що віч така довга? » Яка вона довга для вартівників, для вояків на постоях, для матері похиленої над хворою дитиною, для хворого після тяжкої операції, для дижурного лікаря в шпиталі, для телефоністки, що має нічну службу на пошті. « Чому для них ніч така довга? » — питає о. Дюваль і в дальших стрічках тієї пісні відповідає: « Христос — наш приятель і Він хоче, щоб ми з ним ділили все на половину, отже і Його холодну ніч у Вифлємі і Його ночі проведені на молитві з Отцем, і Його ніч агонії в Оливному городі, і Його ночі в аді »... і т. п.

Вранці о. Дюваль приїхав до парохії, відправив Слу-

жбу Божу, сказав натхнену проповідь, а відтак запросив людей на концерт під церквою. В супроводі гітари проспівав їм свою пісню про довгу ніч і побачив, що в очах багатьох слухачів блистіли сльози. Тоді в нього зродилася думка, що чейже він може проповідати про Божі правди... пісню. Люди радо вивчили його пісню про довгу ніч і, як він від'їздив, усі люди вже її співали. При другій нагоді він навчив людей других двох пісень. І так почалося його апостолування пісню. Він їздив зо своєю гітарою від села до села, від міста, до міста, співав людям і вчив їх пісень про Бога. І так пізнала співака ціла Франція.

Спершу мав він труднощі збоку настоятелів Чину, які не хотіли згодитися на таке дивне апостолування. Деякі священники ставилися до нього з резервою, а навіть із неохотою. Одначе о. Дюваль не знеохочувався. Він почав заходити до барів і ресторанів та співав там про Бога, а його пісня діяла чуда: п'яниці віддавали йому свої гроші на добрі цілі, прирікали поправу, грішники наверталися, а о. Дюваль ставав щораз голоснішим духовним провідником колишніх п'яниць, злодіїв і міського пролетаріяту. Одночасно творив він нові пісні, в яких поширявся горизонт його думки. Він дотикає в них найбільшніх питань життя сірої людини й роз'яснює їх промінням Христової науки. В одній пісні він оспівує нуждаря, якому бракує найконечніших речей, та протиставить йому багатиря, який усе має, але не має душевного спокою, бо в його душі немає Христа. В другій пісні ніжно й сердечно оспівує доброту Христа, виявлену бідним новоженцем у Галилейській Кані. В іншій пісні оплакує жахливу нестачу любови серед людей, що засклеплюються в своєму себелюбстві, не думаючи про інших, а це доводить їх до розпуки. Або нпр. яка напричуд гарна пісня о. Дюваля про вулицю з довгими плотами, на яких вивішена найжахливіша нужда людей. Поміж тими плотами переходить мандрівник самітній,

незнаний, ніким невичіуваний. Хто пізнає в ньому Христа? Сьогоднішні люди шукають Христа в небі, а не хочуть добачити Його в нуждарі...

Пісні о. Дюваля співаються легко і радо. Вони розвівають сіру буденщину життя, вказують на високе призначення людини, наповняють серце чоловіка радістю й погідним оптимізмом, бо часто пригадують ту радісну правду, що після Страсної П'ятниці приходить Великдень. Невідлучні рефрени тих пісень часто німі, щоб дати людям хвилинку часу до пригадування, а часто їх співається « мурмурандо ». Доказом успішності цього модерного апостолування піснею є часті навернення, нпр. в Австрії й Еспанії минулого року, а теж масове розхоловання пластинок із награними піснями о. Дюваля. Дохід із цих пластинок призначений на місії й харитативну дію оо. Єзуїтів.

Цей апостол пісні об'їхав із своєю гітарою вже цілу Європу. Завтра їде до Парижа, а звідтам на острів Мадагаскар.

Так апостолує він уже сім років, а Бог видимо благословить його надзвичайне апостолування, бо цей апостол не шукає слави своєї, а слави Божої і спасіння людських душ.

Є вже теж не менше гарні пластинки побожних пісень одної бельгійської монахині.

о. Михайло Про
Miguel Pro

Одного гарного літнього дня в передмісті Мехіка на великій площі заваленій розбитими автами й старим заліззям, зібралася товпа автистів і робітників у гаражах. Нараз на розбите авто виліз молодий мужчина в робітничому комбінезоні (в оберголях) та почав проповідати Боже слово. А проповідав так, що слухачі нераз переривали йому бурхливими оплесками. Пізнім вечором в одному гаражі всі автисти висповідалися в молодого проповідника. Був це апостол робітників — о. Михайло Про, Т. І.

Майбутній мученик за католицьку віру й гарячий апостол робітників — о. Михайло Про Т. І. народився 13 січня 1891 р. в самому серці Мехіка, місцевості Гвадалупе, як син багатого інженера й директора копалень. Згодом його батько перенісся на постійне до самого міста Мехіка, де Михайло провів свою юність. Вихованням незвичайно живого, непосидючого й збиточного Михайла займалася його справді свята мати, що засіяла в серці юнака зародки глибокої побожності. Від десятого року життя Михайло причащався що тижня, а що вечора проводив вервицю домашній службі. Недоля пролетаріату витиснула своє п'ятно в серці Михайла вже в гімназійних літах. Бажаючи пізнати душу робітника, Михайло не

занедбував ніякої нагоди, щоб нав'язати зв'язки «зо світом праці». Їдучи залізницею сідав між робітників, щоб у розмові з ними ділити їх радощі й смутки. Під час вакацій відвідував великі промислові осередки, щоб зблизька приглянутися важким умовам робітничого життя. Пізнавав життя робітників так, як воно виглядало в дійсності.

На двадцятому році життя цей багатонадійний юнак покинув світ і вступив до новіціату ОО. Ісусівців. Після новіціату посвятився студіям філософії. Саме тоді (рік 1914) у Мехіку вибухло люте переслідування католиків. Батькові Михайла, як ревному католикові сконфісковано весь маєток, а сам він мусів покинути край. Небезпека зависла й над монастирями ОО. Ісусівців. Тому вони перенесли своїх студентів до Іспанії. Михайло студіював філософію в Гранаді, а богословію в Барселоні. Потім настоятелі перенесли його ще до Бельгії, де він спеціально студіював суспільне питання і де одержав Тайну священства 30 серпня 1925 р.

Після повороту до Мехіка о. Михайло з запалом кинувся у вир апостольської праці, наче прочував, що до смерти залишилося йому тільки шістнадцять місяців. Одні з перших реколекцій, що їх він давав, були для гірників. Тому, що о. Михайло знав гірників від дитинства, говорив до них їх діалектом, а говорив так приступно й образно, що з великим зацікавленням слухали його не тільки прості гірники, але й інженери.

Одначе найліпше почувався о. Про на передмістях. Серед тих людей, що нераз не мали сорочки на хребті, о. Про почувався як риба в воді. Коли говорив до них то завжди потрапляв у саму суть речі. Після одної проповіді прийшли до нього шевці і звірилися йому, що «те все насувало їм, як пара добрих чобіт».

Проповідаючи вбогим о. Про не забував про їх матеріальні потреби. Пів року після повороту до краю вже мав 96 родин на своєму повному утриманні. Мусів подбати

не тільки про харч для них, але і про дах над головою, про одіж, ліки і т. п. А ті всі матеріальні засоби добував передовсім шляхом власних упокорень. « Навіть не уявляеш собі, який це стыд жебрати і то безустанно » — так звірився своєму кузенові. На колесі свого брата об'їздив місто й просив милостині. « Вдень і вночі — писав о. Про — ходжу по сходах покритих диванами, по домах багачів, по липких підлогах шинків, по брудких і вбогих ділянках столиці. Девотки мене величають, пияки запрошують пити, в вуличники вважають мене за свого сердечного приятеля ».

Отець Про використовував свою приязнь із знайомими лікарями й посилав їм хворих, яких вони муєіли лікувати задармо. Вишукував « добрих багачів », які винаймали йому мешкання — безилатно. Нераз як милостиню діставав якусь річ, що її треба було продати. Продавав звичайно за подвійну ціну. Одного разу дістав скіряну жіночу торбинку та йшов з нею містом. Надійшла знайома пані й з усмішкою спитала: « Що ви, отче, несете ? » « Торбинку вартости 25 п'ястрів. Вам її відступлю за 50 п'ястрів, а гроші прошу негайно доручити вбогій родині на такій вулиці і під таким числом ». Все було докладно сповнене. Як було треба — то о. Про не вагався взяти на плечі мішок муки й нести його багатолюдними вулицями міста, не зважаючи на кпини. Часто діставав записку такого змісту: « Родина Н. найшлася в крайній нужді. Є їх дванадцяттеро. Троє хворих. У хаті ні дрібки хліба. Вичікують Вашої помочі, Отче ». Нераз геройським зусиллям добував для таких засоби потрібні до життя. Боже Провидіння завжди приходило йому з помічу.

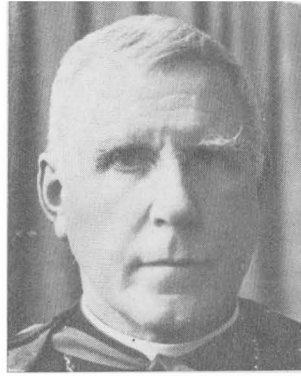
А треба знати, що о. Про апостолував у часах лютого переслідування релігії в Мехіку. Щойно вернувся до краю, а вже видано приказ: арештувати його! Тому він мусів апостолувати укриваючись. Одначе завдяки бистроті свого ума виводив поліцію в поле продовж кільканадцяти

місяців. Одного разу підійшов до тайних поліціянтів, які чекали на нього, попросив у них вогню, розказав їм кілька нових дотепів, запросив на вино та випив на їх здоров'я. Іншим разом побачив, що два жандарми стережуть дому, в якому він мав відправити Службу Божу. Холоднокрівно підійшов до жандармів, а відхиливши кляпу плаща, наче показував їм відзнаку тайної поліції, сказав: «Маємо kota в мішку». Жандарми думаючи, що він дійсно тайний агент поліції, віддали йому честь, а він увійшов до дому, уснокоїв зібраних, відправив Службу Божу і вийшов. А жандарми ждали на нього дальше.

Але мабуть найбільш забавна була така подія: Отець Про спостеріг одного дня, що вже від довшого часу вслід за ним ходять два поліційні агенти. Ніяк не було можливости відв'язатися від них. Перед о. Про йшла молода панна. Отець Про приступив до неї, коротко пояснив своє положення, взяв її за руку і дальше вони йшли сміючись, як пара закоханих. А агенти свято переконані, що це не той, якого вони шукають, пішли в іншу сторону.

Але, як каже наше прислів'я: «До часу збанок воду носить». Отець Про думаючи, що він безпечний у криївці, саме там попався в руки поліції і його ув'язнено. Кілька днів пізніше, без судової розправи, засуджено його на смерть. Присуд виконано без проволоки. У середу 23 листопада 1927 р. на подвір'ї інспекторату поліції станув о. Про з руками розпростертими у виді хреста. В одній руці тримав малий хрест, а в другій вервицю. Закликавши сильно: «Нехай живе Христос — Цар!» упав прошитий п'ятьма кулями. Його похорон перемінився у величаву католицьку маніфестацію, в якій взяло участь понад 20.000 людей, співаючи пісні у честь Христа-Царя. А головний виновник — масон президент Калес стояв при відчиненому вікні й скреготав зубами.

« ЛЕВ ІЗ МЮНСТЕР »

еп. Клімент фон Гален
Clemens von Galen

Як тільки затих гук гармат після другої всесвітньої війни, в лютті 1946 р. в базиліці св. Петра в Римі відбулася прилюдна консисторія в цілі надання кардинальських капелюхів тридцятьом церковним достойникам різних націй. Папа Пій XII у золотій тіярі сидів уже на троні біля гробу св. Петра. На середину базиліки входила дивна процесія: давні кардинали вели до Батька християнства своїх братів — новоіменованих кардиналів. Яскраво іскрилися світла, цокотіли світливські апарати, неслися оплески поодиноких національних груп. Коли ж між новийменованими кардиналами появилася висока імпозантна постать єпископа з Мюнстер, фон Галена, зірвався справжній ураган оплесків і окликів: « Нехай живе лев із Мюнстер! Нехай живе єпископ фон Гален ». А « лев із Мюнстер » зніяковів, несміло оглянувся сюди й туди, соромливо почервонів і спустив очі в землю. Так дійшов він аж до Папи. А Папа наложив йому на голову, кардинальського капелюха, обняв його і сказав: « Благословлю Вас і благословлю Німеччину ». Ось так найвищої церковної гідності доступив єпископ Мюнстеру, Кліментій фон Гален, неустрашний борець, який тількищо недавно закінчив переможно геройський двобій із жорстоким гітлеризмом.

Климент Август фон Гален народився в графській родині 16 березня 1878 р. в замку Дінкляге в Ольденбурзі (північна Німеччина) як одинадцята дитина з усіх тринадцятеро дітей графа Фердинанда і марграфині Єлисавети фон Шпе. Під дбайливою опікою своїх добрих і глибоко побожних батьків та в довікллі старших братів і сестер, Климент мав на правду соняшну молодість. Крім домашньої науки проходили його дні на прогулянках, пішки й конем, на збиранні сіна й грибів, а в зимі на їзді лещатами. Не диво, що пізніше в своїх листах часто з тугою згадував він свою безжурну юність. 1890 року переїхав Климент із своїм братом Францом до гімназії ОО. Єзуїтів у Фельдкірх (Форальберґ, Австрія), де замешкали в конвікті. Ще з дому винесли вони глибоку набожність до Пречистої Диви Марії. Тут у конвікті ця набожність ще поглибилася. На Климента робило завжди глибоке враження щоденне майське богослуження. Вже в грудні 1890 р. його прийнято в ряди Марійської Дружини, чим він дуже радів. Виховання в конвікті було тверде. А ще їхня мати просила виховників, щоб синів її виховувати твердо та сама в частих листах до синів писала їм про потребу самопоконання й жертви у виробленні характеру. З добрим успіхом обидва сини покінчили у Фельдкірху четверту гімназійну класу, а відтак перейшли до гімназії в своєму повітовому місті Вехта, звідки вибрано їх батька послом від «Католицького Центру». Там же оба вони склали матуру з добрим успіхом 1896 р. Тому, що на гадку батьків, вони були ще за молоді для самостійного студентського життя, батьки залишили їх на рік дома, де вони під проводом батька доповняли приватно своє знання. На 1897-98 шкільний рік обидва брати перенеслися до Фрайбурґа в Швайцарії, де Климент студював філософію, історію й літературу, а передовсім старався добре опанувати французьку мову, в мові й письмі. Тут остаточно скристалізувалося його покликання під впливом розмов із його префектом із Фельдкірху та під

впливом листів його доброї матері. У висліді цього після ферій Климент вступив 1898 р. на теологію в славному на той час університеті Єзуїтів в Інсбруці. Зразу мешкав приватно, згодом перенісся до єзуїтського конвікту, де замешкав разом із двома сотнями студентів різних націй. Регенсом конвікту був знаменитий виховник о. М. Гофман Т. І., а між професорами були: мораліст Нольдін, який був сповідником Климента, догматист Гуртер, бібліст Фонк і. і. Наука йшла Климентові легко, він робив у ній великі поступки, а його духовне життя, на вдвоєлля настоятелів, видимо поглиблювалося. Під час студій у душі Климента зросло бажання вступити в монастир, але його єпископ із Мюнстеру зарядив інакше. Він радив Климентові перенестися на останній рік богослов'я до єпархіяльної семінарії в Мюнстер. При кінці 1902 р. Климент покинув улюблений Інсбрук та перенісся до Мюнстеру, де більше практично проготовлявся до свячень, що їх 28 травня 1904 р. одержав із рук єпископа Дінгельштадта в мюнстерському соборі.

Зараз після свячень о. Климент став сотрудником при мюнстерській катедрі. З початком 1906 р. помер батько о. Климента, граф Фердинанд фон Гален, посол і гарячий оборонець робітників у парламенті.

Цього ж (1906) року о. Климента перенесено до Берліна, де він перебув на різних становищах повних 23 роки. Із прекрасних зелених околиць Мюнстерщини перейшов він на «культуру асфальту, де цілими днями треба дихати ритмом машин, фабрик, і бюр». У столиці Німеччини гаряча ревність молодого душпастиря виявилася в цілій своїй принаді. Зразу став він сотрудником при церкві св. Матія. Крім відправ, сповідей і проповідей, мусів ще прийняти катехитур у гімназії. Згодом о. Климента іменовано головою організації молодих робітників імені Кольпінга, на цілий Берлін. Молодь відразу прилягла до нього всею душею, бо відчула в ньому дружнє серце. Отець Климент умів не тільки промовляти

до робітничої молоді, але й умів їй порадити, допомогти й потішити, а вона відплачувалася йому повним довір'ям. Що суботи облягали його сповідальницю сотні молодих робітників. До великої сповіді приступило майже 500 молодих робітників. Отець Климент зорієнтувався, що ця молодь потребує просторого дому на сходинах й забави, то й приступив до будови такої домівки, на яку із своєї спадщини зложив 45 тисяч марок. До трьох літ вигідний дім був готовий і молодь перенеслася туди на велику радість о. Климента. Коли в Берліні збудовано нову церкву св. Климента 1910 р., адміністратором тієї церкви й парохії іменовано о. фон Галена. Його нова парохія мала понад 5.000 душ. Новий парох у чотирьох роках зорганізував ремісничу молодь, створив для дівчат Марійську Дружину, матерей зорганізував в окрему організацію, робітничій молоді сам провів тижневі реколекції, а відтак почав підготовляти парохіяльну місію. Місія відбулася в березні 1914 р.; під час неї понад 2.000 парохіян приступило до Св. Тайн.

Час-до-часу в різних католицьких часописах почали появлятися розумні статті о. Климента про робітниче питання та про засади католицької політики. Статті звертали на себе загальну увагу.

У серпні 1914 р. вибухла перша всесвітня війна. Із 300 його юнаків-робітників осталося тільки 30, інші пішли на фронт. У робітничому домі приміщено військовий шпиталь, що його відвідала німецька цісарева. Часто діставав о. Климент сумне повідомлення: не один його юнак-робітник поляг на фронті. Його серце стискалося тоді болем. Війна йшла, бо фронт заломлювався, а в краю настав голод і нужда. Тоді о. Климент розвів широко розгалужену харитативну акцію. Програна війна 1918 р. пригнобила німецький нарід і голову почали підносити революційні елементи, які загрожували свободі людини й народу. Тоді о. Климент узявся знову за перо та написав цілу низку статей про причини програної

війни, про свободу людини, про католицькі засади в публичному житті і т. п. 1919 року о. Климент став самостійним парохом парохії св. Матія, де колись був сотрудником. Обнову цієї парохії зачав теж від успішної місії. 1920 р. на о. Климента впав тяжкий удар: померла його добра мати, дорадниця і повірниця його серця. Він боляче пережив цей удар. У наступних роках о. Климент узявся ще за перо в справі т. зв. шкільної політики, обороняючи права батьків на виховання молоді. Найцінніша його праця з того часу — це брошура п. н. «Зараза лядіцизму». Після війни зачався жахливий упадок моралі, доходило до иоганського культу тіла. Це була приграва до близького новопоганства і націонал-соціалізму. Отець фон Гален видав окрему брошуру, що була полум'яним протестом проти культу тіла. Вже тоді заповідався його зудар із нацизмом. Року 1929 єпископ Мюнстеру відкликав о. фон Галена з Берліна та іменував його парохом св. Лямберта в Мюнстері. Зараз напочатку дійшло до кількакратного зудару нового пароха з націонал-соціалістичними представниками нової влади. Новий парох не вспів іще добре zorganizувати нову парохію, коли 5 вересня 1933 р. Папа Пій XI іменував його мюнстерським єпископом.

Вірні прийняли це іменування з одушевленням. Після висвячення новий архипастир із певною ревністю забрався до праці в єпархії. З архипастирської діяльності Владика на суто релігійному полі треба підкреслити передовсім дві знаменні події: заведення безустанної адорації Євхаристійного Ісуса в церкві св. Серватія в Мюнстері (Від тоді священники й вірні часто бачили свого Владика у стіп Євхаристійного Христа). Друга подія — це єпархіяльний синод дієцезії Мюнстер у днях від 13-15 жовтня 1936 року. Головна тема нарад була така: «Парохія, як жива комірка Містичного Христового Тіла». Рішення синоду стали напрямними життя в єпархії на наступні десятки літ. Інші вияви дії єпи-

скопа фон Галена стоять у тіні його боротьби з новопоганством «Третього Райху». Спершу здавалося, що Гітлер не ворог християнству. Одначе згодом виступив Мартин Борман із своїм «ляцьким пантеїзмом», а Альфред Розенберг із догмою панівної раси в своєму «Міті ХХ-го століття». Надобавок, Юлій Штрайхер у своєму «Штюмері» розпалював інстинкти расової боротьби; Геббельс був непогамований у своїй пропаганді. Часто нарушувано конкордат з Апостольським Престолом, штучно інсценізовано прилюдні процеси проти священників і монахів так, що ще перед вибухом другої світової війни ярко зарисувалися два ворожі фронти: християнство і націонал-соціалізм. Зразу єпископ фон Гален приказав священникам вийти з усякої політичної діяльності, бути обережними та не провокувати ворога. Сам Владика теж був дуже второпний, але згодом почав ворогів перестерігати. Коли ж довге вичікування виявило тільки злу волю нацистів, тоді єпископ поруч второпности висунув на фронт другу кардинальну чесноту: **м у ж н і с т ь**, яка нераз ставляла його в небезпеку смерті. Єпископ фон Гален почав у своїх грімких проповідях мужньо виступати проти режиму. Не домагався перевороту чи революції, але ставав в обороні духових дібр людини й нації, гостро п'ятував неопоганство й неморальність, що їх ширив нацизм. Його проповіді, незвичайно змістовні й сильно виголошувачі, викликали потрясаюче враження. Їх переписували, передавали собі з рук до рук, посилали воякам на фронт. Уже в першому пастирському листі Владика передбачував, що надходить хвиля рішення, коли кожний мусить рішитися. Про себе Владика писав: « Ні людська похвала, ні страх перед людьми, ні ніщо інше мене не спинить, щоб я сповняв свій обов'язок ». Знаменна була його проповідь на посвяченню церкви в Реклінггаузен 1934 р.; тоді він сказав, що « це не тільки релігійний, але й національний обов'язок протестувати проти тих, які зневажають християнську минулість

німецького народу. Це не протест проти держави, а проти руйнування держави, проти похоронів її власного авторитету». Року 1935 Владика зайняв становище супроти «Міту ХХ-го століття» Розенберга і його науки про «чисту расу». Цей могутній пастирський лист зачинається так: «Знов є погани в Німеччині! Наші співпатріоти називають себе поганами. Вони хваляться тим, що вони погани. На місце особового Бога поставили націю, а на місце безсмертної людської душі видумали якусь вічну расову душу». Драматично бовву промову виголосив єпископ фон Гален 1936 р. в обороні католицьких шкіл. Коли 1937 р. появилася енцикліка Пія ХІ проти нацизму, сам Владика пояснив її вірним і приказав священникам відчитати її в усіх церквах. Нацисти зрозуміли, що в мюнстерському єпископі вони мають небезпечного ворога. З документів, знайдених після війни, виходить, що єпископа фон Галена засудили на смерть через повішення, але Гіббельс і Гітлер рішили виконання присуду пересунути «після перемоги». Тому почали пімсту на співробітниках Владики: двох його крилошап покарано смертю. У їх надгробних проповідях Владика протестував і вказував на себе, як на властивого винувника, але безуспішно.

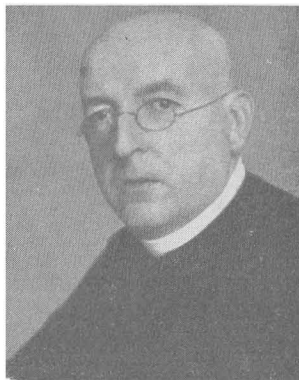
Прийшла друга війна 1939 р., а з нею ще більші труднощі. Питомці й багато священників пішли на фронт, друк релігійних часописів обмежено, подорожування утруднено, а коли пастало бомбардування Німеччини, тисячі людей стали без даху над головою, щораз більше калік, а з тим загальне пригноблення. Бомба цікловито знищила владичу палату і Владика остався буквально без нічого. Він перенісся до духовної семінарії, але й тут його вдруге збомблено і він тільки з часословом у руці перенісся на передмістя, де замешкав в одній малій кімнаті. Та серед цього не тільки сам він не тратив відваги, але ще й інших підтримував на дусі. Літом 1941 р. єпископ фон Гален виголосив три відважні проповіді

проти знесення монастирів і вбивання умово хворих людей у Вестфалії. З уваги на важність цих проповідей, наведемо з них довші виїмки. Владика з небувалою силою говорив: « Мої дорогі єпархіяни! Ще весь Мюнстер не отрясся від жаху, що його нанесли нам останні бомбові напади, а вже вчора рознеслася жахлива вістка, що тайна державна поліція прогнала з монастирів ОО. Єзуїтів та Сестер Місіонарок Непорочної Діви... наших мешканців, наших Братів і Сестер, дітей наших родин, вірних німецьких патріотів викинено на вулицю, як безправних гелотів, прогнано з краю, як шкідників. Завіщо? Я питаю вас: Хто з вас закине щонебудь каригідного тим мужам і жінкам? Та ж саме Гештапо не піднесло проти них ніякого закиду! Чи ж можна карати невинних? Свідчу вам, як німець і як єпископ, що маю найвище поважання для тих мужів і жінок. Нехай Бог нагородить їм за все добро, що його нам учинили, і нехай за них не карає нас і нашого міста... Таке діється, що кожний із нас, навіть найневинніший може бути одного дня прогнаний з хати, позбавлений свободи і запроторений у в'язницю чи концетрак через Гештапо. Я свідомий, що це може статися зі мною ще сьогодні. Тому, доки ще можу, я говорю відкрито і перестерігаю публично, щоб повернути з блудної дороги. Казала стара засада, що «справедливість є фундаментом держав». Хто не боїться за дім, якого фундамент хитається? Тому як німець, як почесний громадянин, як єпископ, я голосно кличу: « Ми домагаємося справедливості! » — Після тієї проповіді Гештапо казалося зі злости й хотіло Владика ніччю забрати, але боялося народу. А Владика наступного дня вислав телеграми подібного змісту до Гітлера, Герінга й інших партійних і військових достойників. Наступної неділі 20. VII. 1941 єпископ фон Гален виголосив іще сильнішу проповідь. Але найсильніша його проповідь була 3 серпня 1941 р., коли єпископ довідався, що з Берліна вийшов наказ, щоб т. зв. « непродуктивним громадянам »

помогти скоро вмерти. «Якщо можна непродуктивних громадян убивати» — казав єпископ — «так можна вбивати й невилічно хворих, калік із праці, воєнних інвалідів. Тоді, коли ми постаріємося, знемоціємо і станемося непродуктивними — тоді кожний нас зможе вбити. Тоді ніхто не буде безпечний за своє життя. Горе людині, горе нашому народові, коли він не зберігатиме Божої заповіді: «Не вбивай!». І пізніше єпископ іще нераз підіймав свій могутній голос. Тимчасом німецький фронт заломлювався, в краю множилися руїни, каліки і пригноблення. Так прийшло до капітуляції. Мюнстер зайняли англійці. Тоді єпископ фон Гален із такою самою відвагою ставав в обороні свого народу перед новою владою.

У грудні 1945 р. рознеслася радісна вістка, що єпископ із Мюнстер іменований Кардиналом. 8 лютого 1946 р. він виїхав до Риму, де Папа Пій XII надав йому кардинальського капелюха, а італійці уладили йому велику овацію. Після приватної аудієнції в Папи новий Кардинал відвідав іще полонених німців в Італії та 15 березня вернувся до Мюнстеру. Тріумфальний в'їзд до міста відбув 16 березня. Тоді і наступного дня виголосив іще дві знаменні проповіді, в яких говорив про любов до Церкви та дякував єпархіянам за вірність. 17 березня дістав нагальні шлункові болі. Два дні опісля піддався операції, та відчув, що вмирає. З підчиненням Божій волі прийняв смерть із Божих рук 22 березня 1946 р. Італійські часописи писали: «Лев із Мюнстеру помер».

ДЕРЖАВНИЙ МУЖ У СВЯЩЕНИЧІЙ РЯСІ

о. Ігнатій Зайпель
Ignaz Seipel

Була дощева неділя 1 червня 1924 р. На південний двірець Відня заїхав із грюкотом поспішний поїзд. Із нього висипалися пасажери. Нараз дався чути вистріл, зчинився крик і паніка, заметушилася поліція, а по якомусь часі санітети несли на ношах раненого в легені священика. Був це канцлер молодого австрійської республіки, о. д-р Ігнатій Зайпель. Атаентатчика Яворека — збаламученого марксиста, приловлено, а роз'юшені залізничники хотіли його зліпчувати. Але побачив це о. Зайпель, підніс ранену праву руку і промовив: «Тільки не бийте його, не бийте, дуже прошу», Атаентатчика відставлено до в'язниці, а раненого канцлера відвезено до найближчого шпиталю, де він боровся зі смертю продовж кількох тижнів. Із найдавших закутків краю і з-за кордону приходили телеграми з кондоленціями, листи зо співчуттям, а під мурами шпиталю щоденно стояла товпа зажурених віденців, довідуючись про стан здоров'я свого улюбленого канцлера.

Коли канцлер подужав, одного дня прийшла до нього бідна жінка з дітьми. Призналася, що вона є дружиною Яворека, який прострелив канцлера, але знає, що канцлер для всіх добрий. Отже напевно допоможе їй у її нужді. І канцлер дійсно поміг. Казав зі свого фонду виплачу-

вати їй щомісячну підмогу, потрібну на удержання родини. Такий був канцлер — о. Зайпель.

Ігнатій Зайпель народився 19 червня 1876 р. в чотирнадцятій дільниці Відня, званій Рудольфсгайм. Батько його, теж Ігнатій, відбувши військову службу, був водієм візка з кіньми, т. зв. фіякром. Мати Єлисавета, з дому Цегентнер, померла, коли Ігнатій мав ледве три роки. Батько одружився вдруге з удовою, що стала другою матір'ю малому Ігнатієві. Вселюдну школу й гімназію Ігнатій закінчив у Відні, де й склав матуральний іспит із відзначенням. Після матури в 1895 р. молодий Зайпель вступив до духовної семінарії у Відні, де продовж чотирьох літ був між питомцями перший не тільки в науці, але й у духовному житті. Великий вплив мав на нього тоді визначний мораліст і соціолог, о. д-р М. Шіндлер — автор цінних творів на соціальні теми. Цей професор раз так висказався про молодого Зайпеля перед одним редактором: « Побачите, що цей многонадійний юнак колись відіграє велику ролю в історії Австрії ». Дня 23 червня 1899 р., на 23-ому році життя, Зайпель одержав Св. Тайну Священства. Свою першу Службу Божу відправив він у тиші чудотворної місцевости Маріяцель. Упродовж трьох літ сповняв функції сотрудника в різних місцевостях, а 1903 р. став катехитом дівочого інституту в осьмій дільниці Відня (Йозефштадт). При цьому сам приготовлявся до докторату з богословія, що його й осягнув 1903 р. Як катехит о. Ігнатій скоро позискав собі повне довір'я й любов молоді, а його блискучі екзорти захоплювали не тільки молодь, але й учителів. Одночасно о. Ігнатій продовжував свої особисті студії. Вислідом їх була ґрунтовна праця п. н. « Економічно-етична наука Отців Церкви », на основі якої він габілізувався на приватного доцента віденського університету. Року 1909 зальцбурзький університет покликав 32-літнього о. д-ра Зайпеля на професора богословія. У Зальцбурзі молодий професор пірнув із головою в сам вир праці. Крім знаме-

нитих викладів на університеті, він виголошував доповіді для інтелігенції на тему «Авторитет і свобода», для жіноцтва про церковний авторитет і його основи, говорив у катедрі великопісні проповіді, що пізніше вийшли окремою книжкою п. н. «Основні правди Відкуплення»; дописував до місцевих церковних журналів нпр. на тему: «Католики й література», «Католики й мистецтво» і т. п. За час його професури в Зальцбурзі появилoся друком понад 30 його більших і менших праць, між ними такі, як: «Нація і держава», «Соціяльне питання і соціяльна праця», «Організація людства», «Батьківщина, націоналізм і релігія», «Католики й війна», «Побіч Євхаристійного Бога», підручник морального богослов'я для шкіл і тим под. Після першої всесвітньої війни (1917 р.) о. Зайпеля покликано на професора університету до Відня. Увесь Зальцбург прощав його з глибоким жалем, а місцева газета писала: «У професорові Зайпелі католицький Зальцбург тратить дуже жертвенного, незвичайно працьовитого, дуже заслуженого й майже незаступного друга».

Час, у якому Зайпель прийшов до Відня, був критичний. Молодий цісар Карло I щиро бажав миру в світі й миру між народами своєї держави. Тому о. проф. Зайпель, що своїми творами вславився вже як апостол миру, став дорадником і мужем довір'я молодого цісаря. Уже 1918 р. ввійшов він до кабінету Лямаша, як міністр публичних робіт і соціяльної опіки, але це тривало дуже коротко. У 1919 році о. Зайпеля вибрано послом у першій ділянці Відня, він увійшов до парламента, став провідником християнської партії та головою християнсько-соціяльного об'єднання. В парламенті скоро вславився своїм знаменитими промовами про справедливий мир і соціяльну любов. Пізніше ці промови появилися друком.

Тоді Австрія пережила велике внутрішнє потрясення. З могутнього цісарства вона перетворилася на малу республіку. В краю настала нужда, безкарно гуляли ре-

волюційні елементи, інтереси Церкви були загрожені. То й дуже потребувала молода республіка великого, розумного й християнського провідника. Такого провідника Австрія нашла в особі о. проф. Ігнатія Зайпеля і нарід склав у його руки провід держави, вибираючи його канцлером республіки 31 травня 1922 р. Переїнявши по довгій надумі провід держави, о. Зайпель поставив собі за перше завдання врятувати батьківщину перед економічною руїною. В тій цілі він відбув цілу низку подорожей з відповідними промовами й проповідями, в яких висунув «австрійське питання, як європейську проблему». У Празі, Берліні, Вероні, Парижі й Женеві канцлер вимовно й переконливо доказував, що життя й розвиток цілоти залежить від життя і доброго функціонування поодиноких членів. Не без слухності французький міністр Пенлеве представив слухачам о. Зайпеля, як «мужа що вміє говорити по європейському». Своїми знаменитими промовама, своїм широким підходом і особистим шармом канцлер позискував Австрії в політичному світі щораз більшу симпатію, якої остаточним вислідом була женевська умова, яка устabilізувала відносини в Австрії і врятувала її перед руїною. Тому з гордістю міг австрійський часопис (Райхспост) написати: «Не параграфи врятували Австрію, але один муж: Зайпель».

Одначе політичні противники канцлера повели безпощадну агітацію проти нього, а передовсім проти його «строго католицького і священницького курсу». Вислідом тієї агітації був згаданий атентат на канцлера 1. VI. 1924 р. Довкілля канцлера було глибоко зворушене, бачивши, з якою любов'ю він простив своєму ворогові та з якою радістю він переносив свої терпіння. Всі признавали, що так може терпіти тільки людина, яка зачерпнула духа жертви в джерелах Вічного Жерця — Христа. Проливом тієї крові о. Зайпель став мучеником за християнську державну ідею.

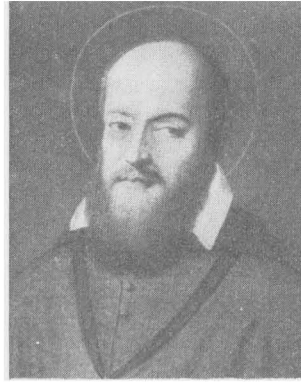
П'ять місяців після атентату, в листопаді 1924 р., о. Зайпель зрезигнував з уряду канцлера, бо задумав розвести «політичний апостолят» на ширшу скалю поза кордонами своєї батьківщини. Хоч це не зовсім сильний (бо куля осталася в його легенях), о. Зайпель, голова провідної партії вибрався в широкий світ, як речник Австрії за кордоном. Його доповіді й промови в Німеччині, Голяндії, Італії, Франції, Швейцарії, Данії, Швеції і Польщі були великими політичними подіями, бо це промовляв не вузькоглядний партієць, але державний муж з універсалістичним, повним політичним світоглядом. Він говорив на такі теми: «Будова нової Європи», «Шлях до миру між народами», «Всесвітня Церква і всесвітній мир». Окреме значення мала подорож Зайпеля на всесвітній Євхаристійний Конгрес у Чикаго, де він захоплено промовляв до двох мільйонів слухачів на тему: «Євхаристія, як фактор у житті народів». Після Конгресу Зайпель відвідав інші більші міста в ЗДА і всюди промовляв. Коли він перебував в Америці, край і Європа святкували величаво 50-ліття його життя. Тоді навіть ворожі йому часописи признавали його величезне значення для історії нової Австрії.

Після повороту Зайпеля з-за кордону голос народу ще втретє, а відтак у четверте і вп'яте покликав його до проводу держави, вибираючи його канцлером. При своїх важких і численних заняттях він ніколи не занедбував своїх священничих обов'язків: щоденно з великою набожністю відправляв Службу Божу, в неділі і свята проповідав, щоденно проказував часослов, а часто люди бачили його в глибокій молитві перед Євхаристійним Христом. «Тут я черпаю силу, натхніння і з укладаю пляни» — часто повторяв утомлений канцлер. Крім цього був він духовним провідником чисельних поодиноких душ, а також цілого нового Згромадження «Соціальної любови».

Тимчасом почав він скоро занепадати на здоров'ї.

Тому в квітні 1929 р. він невідклично уступив з уряду канцлера. Не поміг відпочинок у Єгипті і в Св. Землі. Саме тоді появилася нова енцикліка Пія XI про суспільне питання « Квадрagesimo anno ». Хворий захопився ідеєю корпоративного устрою і вже останками сил виголосив про це кілька доповідей, але вернувся з них цілком вичерпаний. Висока цукриця, куля, що з атентату залишилася в його легенях аж до смерти, а вкінці туберкульоза зруйнували його життя. Після побожного прийняття останніх Св. Тайн, о. Зайпель спокійно помер 2 серпня 1932 р. на 56 році життя. Відень і Австрія вже давно не бачили такого величавого похорону. Його смерть відбулася сильним відгомонам у цілому світі. Всі признавали, що помер зразковий священник, великий науковець і незрівняний державний муж у священничій рясі.

ЛЕБІДЬ ІЗ САБАВДІЇ

св.Франциск де Саль
Francois de Sales

Під час останньої душпастирської обслуги української колонії в Женеві (Швайцарія), зацікавило мене те місце, де резидував колишній женевський єпископ, а тепер у Женеві улюблений Святий — Франц Салезій. Відповідна книжка поінформувала мене, що в той час Женева була наскізь кальвінським містом, а католицький єпископ Женеві мешкав і мав катедру в сусідньому місті Аннесі. Під сучасну пору це місто належить до Франції. Мій добрий знайомий ще зі Львова, інж. Б. Курилко, обіцяв мене завезти туди своїм звинним спортовим автом. Наші добрі паспорти (американський і канадійський) улегшили нам переїзд через границю та, після двох годин їзди, без труднощів ми опинилися в Аннесі. Це гарне, чепурне, середньвічне місто з вузькими вуличками, але й великими, модерними передмістями. Парох першої церкви ввічливо поінформував нас, де нам шукати пам'яток по св. Францові.

Зараз за церквою на площі ми побачили великий і гарний пам'ятник св. Франца Салезія. Святий у латинських єпископських ризах сидить на троні. На поставі з лівого боку такий напис: «Святий Франц Салезій (1567-1622), слава Сабавдії і французького письменства». Із

правого боку: « Основник Чину СС. Візиток 1610, основник Академії Фльорімонтанської 1606 ».

У самому середмісті при вузькій вулиці Ж. Руссо ми побачили стару готицьку катедрu. В лівій її наві на стіні дві мармурові таблиці, а на них виписано, що в цій катедрі св. Франц одержав усі свячення, тут продовж 29-и років проповідав, сповідав, тут був висвячений на женеvського єпископа 1604 р., помер 1622 р. і тут відбувся його похорон, а 1826 р. його тлінні останки перенесено до монастиря СС. Візиток. У тій же катедрі стоїть старинна дерев'яна проповідниця, а на ній гарна плоскорізьба, що представляє св. Франца, як він промовляє до капітули своїх каноніків. Напроти катедри стоїть колишня резиденція св. Франца. Не можна назвати її єпископською палатою, бо це старий, понурий дім, доволі занедбаний. Над входом напис: « Дім Лямберт, де мешкав св. Франц Салезій 1602-1610 р. » Увійшли ми в темний коридор, а відтак старими, крутими сходами почали спинатися на поверх. Над сходами побачили ми новий гарний вітраж, а в ньому відому подобу женеvського Владики. До колишнього мешкання св. Франца ми не могли увійти, бо воно тепер перероблене на приватний апартамент.

Тому поїхали ми за місто, до монастиря СС. Візиток. Гарною серпентиною виїхали на сам шпиль гори, де пишасться нова базиліка св. Франца, а поруч неї теж новий монастир із білого каменя. Базиліка простора, ясна, прикрашена новими цінними мозаїками. Із правого боку головного престолу спочивають моцї св. Франца в багатій скляній домовині Св. Франц, немов живий, у багатих владичих ризах, з жезлом у руках, у ногах золота владича мітра. З лівого боку головного престолу в подібній домовині моцї співосновниці монастиря СС. Візиток святої Івонни де Шапталъ. Ми помолилися при мощах обоїх святих, а капелян монастиря подав нам деякі інформації та завів до монастиря. С. Настоятелька розказала нам історію монастиря, що його перебудову-

вано вже чотири рази від смерти його основника св. Франца, наділила нас інформаційними брошурами й образами і ми попращалися. Цілу поворотну дорогу ми оба були під сильним враженням великої особистості св. Франца Салезія.

Це послужило нам нагодою пригадати собі важніші події з життя цього великого Святого.

Франциск де Саль (з-латинського: Салезій) народився 21 серпня 1567 р. у графському замку Саль, що стояв у підніжжя Пармеляну в Сабавдії (Савоя). Родині де Саль належали ще два замки в Сабавдії. Треба пам'ятати, що тоді минуло щойно двадцять років від смерти Лютра, а Кальвін мав тоді 58 літ життя і розвивав свою широку дію. Розкол у вірі впливав сильно не тільки на релігійне, але і на політичне, а навіть товариське життя. Одна сторона з завзяттям боронила «старої віри», а друга з люттю переводила частинно оправдану «Реформу». Маленька Сабавдія (Савоя) була тоді самостійним князівством, а її географічне положення між Італією, Швейцарією і Францією, деколи і проти волі її князів, визначувало їй політичну роль.

Родина графів де Саль належала до ревних, а навіть боввих католиків. У цьому дусі виховувано теж дітей. А було їх тринадцятеро. Франц був найстарший між ними. Його вихованням в особливий спосіб зайнялася добра, побожна мати, запримітивши у свого найстаршого сина вже в найраніших роках особливу схильність до побожного життя та небуденну бистроту ума. Франц закінчив вселюдну школу в Ля Рош — віддаленому три милі від родинного замку, а на гімназійні студії перейшов до Аннесі. Юний гімназист не міг тоді ще й припустити, яку роль відіграє це місто в його дальшому житті. В Аннесі Франц закінчив гімназію з відзначенням та хотів перейти на студії болословії. Але його строгий батько мав інші пляни щодо свого талановитого сина.

Він вислав Франца на університет до Парижа. У Па-

рижі Франц замешкав в інтернаті ОО. Єзуїтів, слухав деяких викладів у Сорбоні та з зацікавленням вивчав філософію, літературу й мистецтво. Танці, їзда на коні й фехтування належали тоді до програми виховання дворянської молоді. То й зрозуміла річ, що Франц, як молодий студент, був знаменитим вершником, танцюристом і фехтувальником. Батько хотів, щоб Франц став адвокатом, але Бог скерував життєвий шлях його сина в іншому напрямі. Франц заглиблювався що раз то більше в богословію, передовсім у твори св. Августина й св. Томи з Аквіну, а водночас щораз гарячіше бажав стати священиком. Не диво, що впарі з богословськими студіями йшло і його гаряче бажання самовдосконалення. Він дуже часто приступав до Св. Тайн, тричі в тиждні постив та віддався під повну опіку Божої Матері.

Після шости років таких студій Франц вернувся до родинного замку, але батько таки примусив його ще студіювати право. З тією метою вислав його на університет до Падуї. В Падуї Франц із неменшим запалом забрався до нових студій, та водночас його змагання до досконалости ще зросло. Він склав собі строгий порядок дня, піддався під провід духовного провідника і ще частіше приступав до Св. Тайн. Після блискучого кінцевого іспиту, як доктор подвійного права, 25-літній Франц покинув Падую, відбув довшу подорож по Італії, зробив прощу до Льорето й Риму та вернувся до батьків. Батько покладав великі надії на Франца, як на свого спадкоємця. Він віддавав Францові один замок з усіми добрами, хотів його подружити з сусідньою багатою графинею та поробив відповідні кроки, щоб дістати для сина номінацію на сенатора. Але Франц уявляв собі свою майбутність зовсім інакше: він хотів бути священиком, помагати другим у спасінні душ, навчати їх правд св. віри, зближати їх до Бога, потішати зажурених, спомагати вбогих і т. п.

Своєю поведінкою і своїм широким знанням Франц

дуже сподобався єпископові Женеві де Гарніє, що мешкав у Аннесі. Цей владика висказався про Франца: «Він буде колись моїм наслідником». І сталося, що коли помер найстарший крилошанин і парох катедри, Єпископ запропонував це становище Францові. Франц не був ще навіть священиком, а його батько противився тому. Та єпископ поробив відповідні старання в Римі, а коли батько побачив дозвіл самого Папи, підкорився і Франца висвячено невдовзі на священика. Одночасно став він крилошанином і парохом катедри в Аннесі.

Новий парох із невтомною ревністю взявся до праці. Передовсім своїми блискучими проповідями притягав до катедри маси не тільки віруючих, але й безвірків. Згодом сповідальницю молодого пароха каянники просто облягали і він мусів у ній сидіти довгими годинами. Вже в перших місяцях невтомна праця Франца дала велетенські успіхи: навіть провідники кальвінізму верталися до католицької Церкви. Побачивши це, єпископ Гарніє іменував Франца єпархіяльним місіонарем та доручив йому проповідати в усій єпархії.

Положення Церкви в тих сторонах було тоді сумне: Женеву зовсім опанував кальвінізм, що й підгризав усю єпархію. Всі сусідні парафії, що прилягали до женевського озера збоку Сабавдії, перейшли на кальвінізм. Одночасно настала в тих парафіях моральна розбещеність. Франц, часто переслідуваний кальвіністами, що наставляли на його життя, ходив пішки від парафії до парафії, нераз у голоді й холоді, проповідав, дискутував, переконував і сповідав. А де іновірці забороняли йому проповідати, там роздавав він і розкидав відповідні летючки. (Тому св. Франца вважають одним із перших винахідників летючки). Після кількох літ такої невсипущої праці він приєднав для Церкви збунтовані парафії, відбудував із руїн катедру та привернув єдність своїй маленькій батьківщині. Вістка про великі успіхи Франца

дійшла до французького короля Генрика IV та до самого Папи Климента VIII.

Не диво, що старенький єпископ Гарніє не бачив нікого відповіднішого на свого помічника, як Франца Салезія. З тією метою, а також із деякими дипломатичними дорученнями єпископ вислав Франца до Риму. Франц вив'язався зі своїх завдань знаменито, з'єднав собі прихильність кількох кардиналів і самого Папи та вернувся до Аннесі як єпископ-помічник із правом наслідства.

У 1602 році Франц із доручення свого єпископа і князя Сабавдії поїхав до Парижа в церковних справах однієї провінції, що була прилучена до Франції. У Парижі заблистів великий дипломатичний хист молодого єпископа-коад'ютора. Король Генрик IV, що знався на людях, так собі сподобав Франца, що конче хотів його залишити у Франції. В Парижі Франц у прив'язі самого короля й цілого королівського двога виголосив низку знаменитих проповідей. Король був захоплений його проповідями, багато королівських дворян приступили до Св. Тайн, а деякі вибрали собі Франца своїм духовним провідником. Із неменшим успіхом Франц виголосив ряд конференцій для інтелектуалів у катедрі Нотр Дам. У поворотній дорозі до Сабавдії Франц довідався про смерть свого єпископа.

На Пренепорочне Зачаття 1602 р. відбулася інтропізація Франца Салезія, як Женевського єпископа. Новий єпископ склав собі строгі правила і їх стисло придержувався. Женевська єпархія мала тоді понад 600 парафій і їх усі звізитував новий єпископ. Новий владики звернув свою увагу найперше на дітей. Тому сам уділяв їм Св. Миропомазання, сам катехизував дітей а священникам доручав часту катехизацію дітей. Відтак єпископ побачив, що виховання доростаючої молоді залишає багато до побажання. Тому зорганізував хлопців і казав їм приходити на науку релігії. Єпископ невимовно тішився, коли бачив, як понад сотня хлопців іде вулиц-

ями Аннесі з прапором на науку релігії, співає побожних пісень і закликає других. Мабуть цю картину мав перед очима св. Іван Боско 250 літ пізніше, вибираючи св. Франца покровителем своєї Ораторії. Щоб впливати в релігійному дусі і на інтелігентів, Єпископ заснував т. зв. «Академію Фльорімонтанську», в якій викладали не тільки філософію, літературу й мистецтво в католицькому навітленні, але і богословію для світських людей.

Ще одну потребу добачив молодий Єпископ у своїй єпархії. Внаслідок багатьок і частих воєн у Сабавдії було немало вдів, що не хотіли вдруге подружуватися, а бажали вести глибше побожне життя. Крім них були й побожні дівчата, що їх через нестачу здоров'я й потрібного вивінування не приймали ніякі монаші Згромадження. Так постала потреба нового жіночого Згромадження. Однак брак часу й нестача фондів не дозволяли Владичі на це діло. Він шукав когось, хто під його проводом та вказівками заснував би таке Згромадження. У 1604 році запросили Владичку виголосити великопісні проповіді до столиці Бургунції — м. Діжон. Слава женевського Єпископа, як знаменитого бесідника, стягала силу слухачів. Але найглибше запали ці проповіді в душу молоді вдови, баронеси Іванни де Шанталь. При кінці цих проповідей Іванна рішилася висповідатися в цього незрівняного проповідника. Сповідь протяглася досить довго... Відтак ще кілька розмов із Владичкою й Іванна рішилася бути співосновницею нового Згромадження. Але їй треба було кілька літ на впорядкування родинних справ, бо Іванна мала ще малолітні діти. Щойно при кінці 1610 р. вона приїхала зі своєю приятелькою до Аннесі. Купила малий домок з огородом та зачала нове життя в крайньому вбожестві. Згодом долучилися до них іще дві дівчини. Тоді св. Франц і Іванна приступили до заснування нового Згромадження СС. Візиток на спомин відвідин Пречистої Діви у св. Єлисавети. Владичка

сам склав перші правила нового Згромадження. Побожні жінки й дівчата в покорі і любові мали вести спільне життя, посвячуючи себе молитві й любові ближнього. « Дух Сестер Візиток — це дух найглибшої покорі супроти Бога й найсолодшої любові супроти ближніх » — казав Владика. Без огляду на свої численні й важні зайняття Владика завжди находив час відвідати своїх духовних доньок, виголосити їм науку, висповідати їх, чи відслужити Службу Божу. Найбільше любив, як Сестри ставили йому різні питання з ділянки аскези чи богословія, а він їм відповідав, пояснював і навчав. Одна Сестра точно записувала ті відповіді й пояснення: пізніше вони вийшли окремою книжкою п. н. « Розмови ».

Нове Згромадження скоро розрослося і ще за життя Франца мало вже 12 монастирів. У зв'язку з цим Мати Шанталь мусіла багато подорожувати, заключати умови й контракти, купувати нові доми і т. п., а Владика був аж до смерти духовним провідником Згромадження.

Без уваги на свої архипастирські зайняття Владика писав безліч листів. Із усіх його листів збереглися по сьогодні тільки 2.100, тобто 11 великих томів. А це тільки одна десята всіх його листів, дев'ять же десятих загинули. В той час вийшла друком його « Фільотея » себто введення до духовного життя. Ця, під стилістичним оглядом незрівняна, книжка зробила благословенну революцію, бо погодила релігію зі світом та побожність із гуманізмом. Ще за життя Франца Салезія мала ця книжка 40 видань. Згодом невтомний Владика видав другу знамениту книжку п. н. « Теотіме » — себто трактат про любов Божу, а відтак « Контроверсії » та багато інших творів. Усі твори женецького Владика нараховують 27 великих томів. Крізь усі ці твори золотою ниткою тягнеться заохота й накликування до любови, лагідности, доброти й увічливости — характеристичних чеснот женецького Владика.

Після 1620 р. Владика почав дуже запеватати на

силах із перепрацювання й різних недуг, що вже від довшого часу мучили його організм. У 1622 р. важко недужий, на просьбу сабавдського князя поїхав до Ліону привітати нового французького короля Людовика XIII; там і спокійно помер 28 грудня 1622 р. на 56 році життя. Його тлінні останки привезено до Аннесі, де відбувся величавий похорон, і де вони спочивають по сьогодні. Церква проголосила його святим і Вчителем Церкви, а згодом покровителем письменників і журналістів.

Думаємо, що покровитель журналістів, один із ви-нахідників летючки, популяризатор містики й аскези, один із найбільш улюблених письменників свого часу, популярної преси, пропаганди, дайджестів і бестселерів, а « лагідний лебідь », аристократичний гуманіст і свя-тий джентелмен має свою особливу вимову в часах нер-возности, нелюдяности, а навіть жорстокости...

СВЯТИЙ ПОЛІТИК

Тома Мор
Thomas More

Навіть між добрими християнами доводиться почути сумнів: чи можна бути добрим політиком, а водночас совершенним християнином, придержуючись у політиці засад християнської етики. Такі сумніви зродилися на почві сумного досвіду сьогоднішніх часів. Але коли сягнемо думкою в минуле — то історія нам пригадає цілу низку великих політиків, що водночас були великими святими. Досить згадати французького короля Людовика IX, чи німецького Генрика III, чи св. В'ячеслава чеського й ін. Тут хочемо подати короткий життєпис трохи призабутого англійського визначного політика й святого — Томи Мора.

Тома Мор, златинська Морус, прийшов на світ у Лондоні 1478 року. Його батько — правник був членом найвищого королівського суду. Тома виховувався спершу на дворі кардинала Мортонна. Кардинал, замітивши небуденні здібності юнака, вже в чотирнадцятому році життя скерував його на оксфордський університет, що тоді стояв досить високо завдяки кільком ученим професорам. Належить знати, що при кінці XV і з початком XVI століття Англія була глухою провінцією у відношенні до континенту. Щойно король Георг VII, основ-

ник династії Тудорів підніс рівень наукового, культурного й суспільного життя Англії.

Мабуть на університеті Тома познайомився з пізнішим гуманістом Еразмом з Роттердаму, який присвятив Томі одну з найкращих своїх сатир. Тома був би цілком присвятився клясичним студіям, але батько хотів, щоб він студіював право і тому відкликав його до Лондону. Хоч Тома від ранньої молодости був глибоко побожний, то після повороту до Лондону поглиблення внутрішнього життя стало його головною ціллю. В Лондоні він замешкав у монастирі Цистерсів, які мали окремих дім для світських людей, що бажали брати участь у житті ченців. Продовж чотирох літ, що їх Тома перевів у монастирі, він присвячував багато часу молитві й читанню творів Святих Отців Церкви, передусім св. Августина.

В той час молодий студент пережив деякі внутрішні вагання дотичні вибору стану. Йому здавалося, що Бог кличе його до чернечого життя, але після довшої надуми й поради сповідника Тома остався на світі й незабаром оженився. В 1501 р. Мор розпочав свою адвокатську кар'єру. Небуденна інтелігенція і знаменитий бесідницький хист получені з хрустальним характером у короткому часі здобули йому багато клієнтів і велику популярність. У 1504 році Мор виступив уперше на політичну арену в ролі депутата. І саме на цій арені дійшло до сильного зудару з королем Генриком VII. Король домагався більшої грошевої квоти для себе, мабуть на приватні потреби. Більшість парламентаристів зо страху перед королем згодилися на домагання короля. Але широко знаний молодий адвокат і наймолодший парламентарист Тома Мор відважно спротивився домаганням короля. З повною пошаною до короля, але й з бажанням добра державі Мор відкинув вимоги короля. І саме тут у повній красі виступила та черта вдачі Мора, що завжди німбом героїзму окружала святих. Мор — людина непохитного характеру, не раз остро п'ятував політику трусливості, бо знав, що пов-

на людина починається щойно там, де кінчається страх, що святість не знає страху й лучиться з героїзмом. Спротив Мора викликав гнів, а навіть ненависть короля. У висліді цього Мор мусів зійти з арени публічної діяльності. Тоді Мор усунувся в затишшя родинного життя.

Мор був дуже прив'язаний до родинного дому й чувся щасливий, коли міг перебувати в товаристві дружини й дітей. В його домі в Чельси панувала атмосфера глибоко католицького життя. Мор мав свою домашню каплицю і кожний день починав разом з родиною вислуханням Служби Божої, а коли мав перевести якийсь важніше рішення, з правилами передтим приступав до св. Тайн. Вранці і ввечері вся родина відмовляла спільні молитви, а при столі дуже часто читано вголос розділи св. Євангелії. Одначе це родинне життя не було нудно-монотонне, бо його опромінювала справжня родинна любов і сердечний гумор батька. Крім цього Мор дбав дуже про належну й всебічну освіту дітей. Дім Мора вважали за один з найкультурніших домів, а його дочки мали славу найбільш освічених дівчат в Англії. Одначе в родинному житті Мора зустрінула велика трагедія: його дорога дружина після важкої недуги померла, оставляючи йому три недорослі донечки й малолітнього сина. Для ніжного Тома удар був болючий, одначе він прийняв його з підкоренням Божій волі. Щоб запевнити дітям належну опіку, Тома невдовзі оженився вдруге зо старшою від себе вдовою.

В той час помер Генрик VII, а на королівському престолі засів його син Генрик VIII. Вся Англія була попросту очарована особою 18-літнього короля, гарного, темпераментного, високо освіченого, а при тому фантастично багатого. Генрик VIII ще як принц заприязнився з Мором, то ж не диво, що ставши королем покликав Мора на королівський двір, іменував його членом своєї тайної ради та підніс його до гідности лорда. Взагалі, молодий король високо цинив собі товариство мудрого

Мора, не раз приїздив до його дому й провадив з ним довгі розмови, передусім на державні й політичні теми. Генрик VIII — людина безперечно здібна, енергійна, щиро бажав суспільного підйому Англії. Тому не диво, що Мор теж щирий патріот на правду любив свого короля. Одначе бистрий Мор не замикав очей і на хиби короля. Як бистрого політика й зручного дипломата король уживав Мора до різних дипломатичних місій та торговельних умов. І саме під час одної такої місії, несподівано довгої, в одному тихому містечку Мор написав свій найбільший твір п. н. « Утопія ».

В цьому творі в формі повісти автор з'ясував вселюдські, релігійні й виховні ідеали Відродження. « Утопія » Мора діждалася дуже різномірної інтерпретації. Одні добачували в ній ідеал католицького державного устрою, другі натомість дошукалися в ній першого комуністичного маніфесту не добачуючи того, що Мор побудував свою утопійну дермаву зовсім на зразок монашого Чину, де є спільна молитва, спільні богослуження та ідеальна любов і згода.

У році 1521 король іменував Мора міністром скарбу, пізніше додав йому ще міністерство королівських дібр, а згодом зробив його канцлером князівства Лянкастер. Одначе час політичної діяльності Мора — це була переломова епоха в житті Англії. Англія стояла тоді на порозі схизми й розриву з Римом. Підложжя було підготоване ще в XIV столітті Вікльфом, який твердив, що влада Папи — це узурпація. Крім цього англійське духовенство було зненавиджене ізза надмірного багатства та низького рівня умового. Тому парламент уже від давна змагав до зменшення впливів духовенства та до конфіскації його дібр, але це було неможливе, бо Генрик VIII спершу стояв при католицькій Церкві. Тимчасом виринула нова справа, що дуже ускладнила й так замотане положення. В серці короля запалала пристрасна любов до жінки Анни Болейн. Тому король старався про

церковне уневажнення першого подружжя з Катериною Арагонською. До переведення тієї справи король ужив кардинала Волсея, що був одночасно його канцлером. Одначе навіть цей потентат нічого не зискав у Римі. Папа ніяк не годився на розвід з законною жінкою. Розлючений король сконфіскував увесь маєток кардинала, а кардинал нагло помер. Тоді король, бажаючи мати при собі когось, хто тішився б популярністю і характерністю, покликав Мора на становище канцлера. Мор трохи вагався, але придержуючись засади, що як не можна досягнути повного добра, то можна бодай зменшити зло й прийняв уряд канцлера 1529 р. Тома Мор — це перший світський канцлер Англії, бо досі цей уряд займали тільки церковні достойники. До канцлера належала вся політика внутрішня і зверхня держави. Роля Мора — як канцлера була дуже важка, бо король запалав ненавистю до Риму і думав про схизму. В тій цілі король наказав парламентові проголосити себе єдиним і найвищим зверхником Церкви. Єпископи, що належали до парламенту підписали декларацію про головство короля над англійською Церквою. Тільки один єпископ Рочестеру, І. Фішер й монахи Картузи посміли спротивитися королеві. Тоді король не зжахнувся ламати спротив в'язницею і карою смерті. Мор вірив, що тепер не вільно йому уступати за свого становища й позбавляти короля нагоди завернути за шляху бунту.

До подружньої справи короля Мор не змішувався, бо не вважав себе компетентним. Коли ж при нагоді король запитав його про це — то Мор дав відповідь, яка викликала негодування короля. Без уваги на те, канцлер уживав ще різних засобів до опам'ятання короля, але без успіху. Не найшовши можности впливу, Мор уступив з уряду канцлера 1532 р. Розлючений король сконфіскував усі добра Мора, а відстала й застрашена Англія не осмілилася станути в обороні свого великого державного мужа.

Наступного року король без уваги на спротив Риму прилюдно повінчався з Анною Болейн. На це торжество король завізвав Мора, але Мор не з'явився. Тоді король зажадав, щоб Мор підписав акт, яким признає короля головою Церкви, а його подружжя визнає важним. Мор не погодився на це. Розлючений король приказав ув'язнити свого колишнього канцлера в лондонській в'язниці ТOWER, де він перебув повних 14 місяців. У в'язниці часто відвідувала Мора його улюблена дочка Маргарета, що була втаємничена в секрети його святого життя і єдина знала, що її батько носить на тілі волосінницю. Батько й дочка, сперті на в'язничне вікно обговорювали найглибші життєві питання, підбадьорювали себе обопільно, а задивившись з тугою в блакитне небо, спільно молилися. Одного дня перед в'язничним вікном канцлера поставили шибеницю. На ній загинули монахи — Картузи, однодумці Мора. Мор з дочкою спокійно приглядався тій смерті і тільки жалів, що ще не прийшла черга на нього. Після кількох днів на цій же шибениці згинув єпископ Фішер. Вкінці прийшла черга на Мора.

Його улюблена дочка Маргарета силою продіталася до батька, зо сльозами в очах кинулася в його обійми і... скінчилося болюче прощання, що роздирало ці два шляхетні серця. Батько вийшов спокійно на руштовання, ще раз прилюдно заявив, що вмирає невинно за св. Церкву і з молитвою на устах згинув. Тільки сильний оклик дочки понісся за його душею в небесні простори.

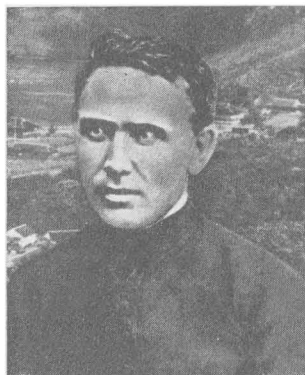
Було це 6 липня 1535 р.

Щойно після смерті канцлера Англія зрозуміла велич страти. Зараз поширилися його життєписи, що оповідали про його геройські чесноти. Що більше, за заступництвом Мора почали діятися чуда так, що Папа Лев XIII проголосив його блаженним 1886 р., як мученика за віру, а в 400-ліття його смерті 1935 р. Папа Пій XI проголосив його святим.

На тлі життя св. Томи Мора розуміємо, що можна

бути одночасно католиком і гуманістом, побожним і активним, християнином і патріотом, святим і... політиком. Саме такого святого, святого світського, зверненого обличчям до життя потребує сьогоднішній світ. Тільки світські святі на сторожі наших родин, наших установ і в проводі нашого народу можуть здійснити висказ св. Письма, що « стане нарід, як лев; нарід, якого паном буде Бог ».

АПОСТОЛ ПРОКЛЖЕНИХ

о. Дам'ян Фистер
Damiaan De Veuster

Флямандський хлібороб Франц де Фистер записав таке в родинній хроніці:

«Моя восьма дитина — це хлопчик, що називатиметься Йосиф. Він народився 3 січня 1840 р., а наступного дня його охрещено в парохіяльній церкві у Трамелю. Як Бог схоче, то хлопчина буде хліборобом, як його батько. Тому хлопчина мусить бути сильний, як дуб і мусить глибоко запустити коріння у флямандську землю. Божий Закон повинен стояти перед очима його душі щодня крізь усе його життя. Амінь.»

Малий Йосиф ріс скоро і гарно розвивався в побожній і веселій атмосфері родинного дому. Коли мав три роки, батько послав його вже зо старим пастухом за отарою. Пастух умів цікаво оповідати казки й приклади з життя Флямандців, а малий Йосиф слухав їх, мов зачарований. Коли одного дня пастух оповів, що добрий Бог щодня ходить по флямандській землі, Йосиф вибрався на стрічу з Богом. Дріботів своїми ноженятами по полях, зайшов у глибокий ліс, але не стрінув Бога. Уже була пізня ніч, коли побережник із сусіднього села привіз хлопця до його батьків.

Коли Йосиф мав шість років, батько записав його до сільської школи. Одного дня вчитель читав дітям опо-

відання з читанки про відомого флямандського героя. Як тільки вчитель скінчив, зірвався малий Йосиф і закликав: « Я також буду герой! » Діти розсіялися, але вчитель сказав: « Дав би Бог, щоб це сповнилося, бо на флямандській землі ніколи не повинні вигинути герої! »

Йосиф був найживіший, але й поривистий між братами й сестрами. Нераз вертався він із села обдертий, обдряпаний, із заболоченими ногами та покривавленими п'ястками: бо доводилося йому ставати в обороні слабших або покривджених. У хаті доходило нераз до сварні, а то й до бійки між братами. Коли батько вертався вечером із поля, тоді питав: чи хлопці були чемні? і кожний мусів признатися. Часто бувало таке, що Йосиф мусів за покуту клячати під великим хрестом, що стояв при входовій брамі. Це була тверда, але здорова школа, що її перейшов батько та дід, і вийшла вона їм на добро.

Йосиф одідичив по батькові гарячу кров, а по матері доброту й побожність. Коли в неділю пополудні мати прочитувала вголос життя Святих, Йосиф слухав її, стримавши віддих. Передовсім подобалося йому життя пустинників. Одного ранку замість до школи пішов він у ліс. Забажав бути пустинником: підшукав відповідну печеру, проказав у ній всі молитви, що їх знав, виспівав усі пісні і все було б добре, як би не голод... Корінці, що їх Йосиф їв на зразок пустинників, були за гіркі. Тож коли ніччю віднайшов його домашній пастух, десятилітній Йосиф без спротиву вернувся з ним додому.

Йосиф був веселої вдачі та розвеселявав інших, але й серед найбільшої веселости він часто поважнів і тоді шукав тиші. Одного разу, коли він був на ярмарку з матір'ю й сестрами, нагло десь зник. Зажурена мати й сестри почали його шукати та аж увечері пайшли його в церкві перед кивотом. Коли мати під час повороту спиталася його, чому він зник, Йосиф відповів: « Бо серед цього гамору й вереску ніяк не можна думати про доброго Бога. »

Перше Св. Причастя було для Йосифа великим переживанням. Він дуже довго молився після першого Св. Причастя, був зосереджений і розмолений продовж дня, а коли перед сном мати прийшла до його ліжка, Йосиф сказав: « Мамо, маю тобі сказати одну тайну. Але це тільки для тебе. Я вірю, що Бог мене сьогодні покликав до себе. Я буду мабуть священиком. » « Нехай буде, як Бог схоче — відповіла мати. Але найперше треба бути добрим хлопцем. »

Мати Йосифа дала життя восьмеро дітям. Двоє померло, дві дочки вступили в монастир, один син вступив до місіонарів Найсвятішого Христового Серця. А тепер Бог домагається від неї її наймолодшого й найдорожчого сина — Йосифа. Нехай діється Його свята воля.

Минали роки. Йосиф виростав на сильного юнака. Він дуже любов працю в полі, а його батько залюбки дивився, як син кладе глибокі скиби на ниві, як засіває їх золотистим зерном. Йосифові пішло вже на сімнадцятий рік. Було гаряче літо. Кілька місяців не впала ні краплина дощу, жнива були в небезпеці. Тоді хлібороби з Тремелю зробили прощу до поблизького відпустового місця, де була чудотворна ікона Богородиці. Між прочанами був і молодий Йосиф. Коли він молився гаряче до Богородиці, почув у душі якийсь заклик, що казав йому йти на іншу ниву, де « жниво велике, а робітників мало ». Але Йосиф не знав, що має чинити.

Батько Йосифа, крім господарки, провадив також торгівлю збіжжям. Її задумав він передати в руки Йосифа. Тому батько вислав сина до вальонської школи, щоб він навчився французької мови. Не було воно легко старшому свободолюбному флямандському юнакові серед вальонських з'їдливих хлопчаків, яких мова й поведінка йому зовсім не припали до вподоби. Але в короткому часі Йосиф своєю пильністю й солідністю здобув собі повагу. В місті його навчання зачалася св. місія. Йосиф уважно слухав і глибоко переживав кожну місійну проповідь

та щораз більше переконувався, що й він повинен бути місіонарем. Кілька щирих розмов із проповідником місії тільки утвердили його в цьому переконанні. Ще прийшлося йому звести боротьбу з рідним батьком, що спершу не хотів згодитися, але вкінці на настирливі прохання Йосифа й матері, підкорився Божій волі. І так 3 січня 1859 р. в дев'ятнадцятому році життя Йосиф вступив до монастиря Найсв. Серця Ісуса й Марії в Лювен, де вже від кількох років перебував його рідний брат Памфілій.

Тому, що Йосиф був уже старший віком і зовсім не знав латини, настоятель прийняв його тільки на домашнього брата. Брат Дам'ян — таке було його чернече ім'я, працював далше в полі й огороді. Але при тому він невимовно тужив за священством. За дозволом настоятеля, його брат Памфілій почав учити Дам'яна латини. Всюди: в полі, в огороді, на рекреації Дам'ян учився латини. При своїй невсипунції пильності й завзяттю він на диво скоро опанував цю мову. Одного разу неспостережений настоятель дуже здивувався почувши як брат Дам'ян під час праці в огороді вірно перекладав і пояснював новикам літургійні тексти. Настоятель закликав Дам'яна на іспит; Дам'ян здав цей іспит блискуче перед цілою комісією священників та так перейшов на новіціят клириків.

«З'осередження, молитва й мовчання — це три необхідні чесноти доброго новика» — говорив часто вчитель новиків. Дам'ян скоро засвоїв собі ці чесноти. Осінню 1860 р. Дам'ян переїхав до матернього дому в Парижі та зложив там чернечі обіти. У Парижі залишився він на дальші студії. У 1863 р. Дам'ян ортимав дияконат і вернувся до Бельгії. Тієї ж осені в Бельгії вибухла зараза тифу. Майже щодня в церквах Бельгії відбувалися похоронні відправи. Дам'яна брат — щойно висвячений о. Памфілій теж захворів тифом. А був він призначений до місійної праці на Гавайських островах. Прав-

да, о. Памфілій виздоровів, але був такий ослаблений, що лікарі не погодилися на його виїзд. Тоді диякон Дам'ян попросив, щоб він міг поїхати на місійну працю замість свого брата. Настоятелі згодилися та Дам'ян з іще двома братами відплили кораблем. На кораблі всі три пильно вивчали богослов'ю. Щойно після 139 днів корабель причалив до Гонолюлю. Після двох місяців Дам'яна висвячено на священника в катедрі у Гонолюлю. Щастя о. Дам'яна було невимовне. Тепер він — слуга Божий покликаний до молитви, праці й жертви. Через море до Флямандії переслав нововисвячений єрей своє перше благословення своїм батькам, рідні й усім знайомим у селі.

Кілька днів після висвячення місійний єпископ призначив о. Дам'янові до обслуги цілу округу Пуна на південному сході Гаваїв. Ця округа була без священника вже сім літ. Не було ні церкви, ні каплиці, а малий місійний дімок валився. Отець Дам'ян знав, що кожний початок трудний, але він не зражувався труднощами. У короткому часі о. Дам'ян так собі позискав серця християн, що сусідний місіонар писав про нього до настоятеля: « Християни Пуни одушевлені о. Дам'яном, а він ними теж задоволений. » Найперше взявся о. Дам'ян до будови церковці. Тубильці щиро й безкорисно йому помагали. Вкортці стапула гарна дерев'яна церковця посвячена Пречистій Діві Марії. Християни невимовно раділи.

Невдовзі в сусідній окрузі Когала, що простором була два рази більша від Пуни, важко захворів місіонар і о. Дам'ян серед плачу своїх вірних мусів перенестися до Когали, бо там була більша потреба. Тут праця була багато трудніша від попередньої, бо околиця була гірська, дика, попереperізувана глибокими ріками, а поодинокі християни мешкали в найдальших закутинах і в найглибших лісах. Продовж цілих місяців о. Дам'ян на коні й пішки відвідував найдальші околиці, хрестив, сповідав, відправляв Служби Божі по бідних хатах із тронці

та знову їхав даліше. Після двох років жертвенної праці о. Дам'ян значно поширив місійну округу, збудував гарну церкву й дім для місіонера та помагав і вчив тубильців будувати тривкіші хати. При допомозі одного законного брата о. Дам'ян виплекав великий яринний огород, а потім ферму кави, що давала значні доходи тубильцям. Усе заповідалося найкраще, але... На гавайських островах є острів Мольокай, куди влада звозила прокажених із усіх усюдів. Мольокай — був синонімом пекла на землі. Тисячі прокажених у жахливих гігієнічних умовах, без лікаря й священника в чорній розпуці, як «ходячі трупи» коротали своє життя або й добили собі його скорочували.

Отця Дам'яна запрошено на посвячення церкви в сусідній окрузі, де було багато місіонерів і їх місійний єпископ. Після всіх торжеств священники мали свою конференцію із Владикою. Владика заявив свою радість із розвитку місійної праці, подякував усім місіонерам за їх жертвенну працю, а вкінці сказав: «Тільки одне зганяє сон із моїх повік та стискає моє серце журбою. Це Мольокай. Там справжнє пекло на землі. Прокажені, в серед них є і християни, без ніякої потіхи, без релігійної опіки, без Св. Тайн і без священника. А вони дуже потребують священника.»

Настала гробова тишина. Всі знали, що воно значить: бути священником на острові прокажених. Це значить: бути опущеним усіми, жити серед жахливих умовин, у крайній нужді, в небезпеці самому заразитися проказою та вмирати від неї. Але любов до тих найбідніших ближніх була сильніша від страху. Зголосилося аж шістьох місіонерів. Проникливий погляд єпископа переходив з одного на одного, аж затримався на о. Дам'янові.

«Прошу післати мене» — сказав ще раз о. Дам'ян. «Я піду із радісним серцем.»

« То йдіть в ім'я Боже » — відповів єпископ і поблагословив о. Дам'яна.

Наступного дня плів корабель із новими прокаженими на острів Мольокай, а на кораблі був єпископ і о. Дам'ян. Коли прибули на острів, зайшли до опущеної церкви, що миттю вщерть наповнилася прокаженими. Єпископ у короткій промові представив о. Дам'яна, а о. Дам'ян промовив так:

« Мої діти! Я приходжу до вас, щоб ділити з вами вашу долю. Ваше життя буде моїм життям. А як Бог схоче, щоб я був, як один із вас та покладе ваш хрест на мої рамена, я готов вмирати з вами. »

Всі були глибоко зворушені, а деякі плакали. Цей « білий отець » остається між ними? Не могли зрозуміти цього.

Пополудні єпископ від'їхав, а о. Дам'ян залишився сам між своїми прокаженими. Зараз зачав він відвідати своїх вірних. Стан прокажених був жахливіший, аніж його могла виміряти найбуйніша уява. На острові жило понад 800 « ходячих трупів », яких 200 з них були католики. Правда, для важко хворих був малий шпиталик, але в ньому не було ні лікаря, ні доглядачки, а воду треба було доносити з джерела на високій горі.

Ще гірший був моральний стан прокажених. Розпука кидала мужчин в обійми п'янства. Вони впивалися до безтями, а тоді зачинили свої сороміцькі танки довгого вогню.

У перших тижнях о. Дам'ян терпів невимовно: на кожному кроці стрічався з крайньою нуждою, якої він не міг нічим облегшити. Він бачив великі терпіння своїх « дітей », але не мав змоги їх злагіднити. Сам не мав даху над головою та часто спав надворі під бамбусовим деревом. Крім цього в перших днях їдкий сморід із роз'ятрених ран спирав йому віддих у грудях.

Але о. Дам'ян належав до людей, що їх труднощі не знеохочують, а сталять новим завзяттям. Із цим завзят-

тям узявся він до боротьби не тільки з нуждою, але і з цивільною вдадою Гаваїв, яка занехала всяку дбайливість про острів Молюкаї. Своїми рішучими домаганнями він «бомбардував» найвищі чинники, писав розпучливі заклики до європейської преси, розсилав сотки листів до знайомих та вкінці виміг те, що влада прислала що тижня відповідну кількість харчів, згодом прийшов транспорт ліків і бандажів, а вкінці й будівельний матеріял. Легше хворих о. Дам'ян заставив до праці, якою сам кермував. У короткому часі згоріли всі хати з тропі й листя, а появилися чепурні дерев'яні дімки. Велике добродійство для цілого села вчинив о. Дам'ян спорудою водопроводів, що давали воду цілій оселі. Але найважливішим його завданням була будова нового шпиталю. До цього змобілізував він усі свої сили, своє вміння, свої знайомотва. Центральний уряд післав матеріял на будову, з усіх усюдів напливали щедрі жертви, появилися навіть фахові будівничі з Європи та у висліді цього по двох роках запишався модерний, ясний шпиталь із 150 ліжками, а в шпиталі появилися фахові доглядачки. Згодом у другому кінці оселі станув малий, але найчепурніший дімок. Це був сиротинець. Тут зібрав о. Дам'ян усіх сиріт, дбав про їх виховання й прохарчування, а коли мав вільну хвилину, забігав до них на веселу забаву. Тоді радості не було кінця.

Та ще була одна потреба. А це потреба просторої церкви. Із питомим собі завзяттям о. Дам'ян узявся за це діло, але воно продовжилося на кілька років. Невдовзі залунав спів доброго церковного хору, а потім і звуки музичної капелі. Знову віджила радість на цьому острові смерті. Навіть прокажені навчилися радіти і сміятися. А о. Дам'ян був незвичайно винахідливий в уряджуванні різних свят, процесій і фестинів, у яких сам брав живу участь. Передовсім празник Пресвятої Євхаристії з величавою процесією був радістю геройського місіонаря, якого слава пронеслася вже по всьому світі.

Центральний уряд не тільки висловив своє щире признання о. Дам'янові, але й відзначив його золотою медалею заслуги «за жертвенну працю». Одного дня о. Дам'ян дістав із батьківщини жмут часописів і чимало здивувався, побачивши скрізь свою світлину і своє ім'я. Навіть протестантські часописи величали «героя з Мольокай». Отець Дам'ян переглянув це і сказав: «Замість того всього писання зробили б краще, присилаючи нам бодай одного лікаря для прокажених». Отець Дам'ян належав уже зовсім до прокажених.

Одного дня Мольокай відвідала регентка Гавайських островів. Вона не могла надивуватися тому, що о. Дам'ян довершив на цьому острові смерти. Приобіцяла йому свою поміч, але найбільшим її даром був лікар, що його вона вислала на остров. Тоді Мольокай стратив свій передсмак пекла. Справді о. Дам'ян не міг прокаженим відняти їх недуги, але приніс їм спокій і радість.

Був грудень 1884 р. Отець Дам'ян крайно перетомлений вернувся з сусіднього острова. Як завжди після довгих мандрівок, узяв він гарячу купіль на ноги. Але — на диво — вода була холодна. Отець Дам'ян устроив руку в воду і аж закричав. Вода була майже кип'яча, а ноги його цього не відчували! Це був певний знак, що він уже має проказу. Жахливе! Він уже носить у собі зародки недуги, яка буде його щораз жорстокіше пожирати і нема ніякої надії на видужання. На хвилину смуток затьмарив його душу, але він мужно переміг себе, пішов перед кивот та подякував Христові, що вложив на нього «хрест його дітей». Нераз почувався гірше і мусів лежати в ліжку, але в більшості з недугою в тілі далі сповняв свої обов'язки, передовсім пильнував будови церкви. До помочі хворому зголосився його шкільний товариш — місіонар о. Лямберт. Сильний організм о. Дам'яна боровся з проказою майже п'ять років. Бог дозволив йому ще діждатися посвячення нової церкви, що його він довершив на свою велику радість

у празник Різдва ГНІХ 1888 р. Але після цього заховорів безвихідно. Жахлива недуга вже почала руйнувати його колись гарне обличчя. З дружньою любов'ю недужого доглядав о. Лямберт.

Одного дня почув о. Лямберт, як о. Дам'ян скаржився перед Богом: «Боже мій, Боже, чому Ти мене опустив?» Отець Лямберт не знав, як друга потішити, але з його часослова випав чудотворний образець Божої Матері з флямандської відпустової місцевості. Він вложив цей образець у руки недужого. В одній хвилині радістю заблистіли очі о. Дам'яна, а по його прокаженому обличчі поплили сльози. У цьому образку пригадалася його батьківщина — його люблена Флямандія.

У новій, гарній церкві щоденно відбувалася адорація Найсвятіших Тайн, а прокажені навколішках молилися за свого хворого Отця.

Дня 2 квітня 1889 р. о. Лямберт уділив о. Дам'янові Св. Тайни Оливопомазання, а 15 квітня о. Дам'ян спокійно помер. Похоронено його на цвинтарі в Мольокай, а на хресті виписано ті слова Св. Письма: «Ніхто не має більшої любови від того, хто своє життя дає за друзів своїх». Весною 1936 р. тлінні останки о. Дам'яна перевезено в тріумфі до Лювену, де вони спочивають у мастирській церкві.

У Лятеранському Музеї в Римі, в його місійному відділі, можна посьогодні оглядати «вимолений» часослов о. Дам'яна, що його він показував щодня.

Коби цей справжній герой Флямандії випросив і нам у Бога тієї мужности, сили, героїзму і любови, якою сам визначався!

ГЕРОЇ НАШИХ ДНІВ

о. Руперт Маєр
Rupert Meier

Уже давніше чули ми в Римі, що на гріб колишнього апостола мужчин у Мюнхені о. Руперта Маєра Т.І. спішать передовсім численно мужчини, моляться в своїх наміреннях та запевняють інших про вислухання своїх молитов. Але щойно минулого року під час реколекцій для наших священників пощастило нам відвідати гріб о. Р. Маєра. У самому середмісті Мюнхену, при одній з найрухливіших вулиць поруч резиденції ОО. Єзуїтів св. Михаїла в долішній церкві, перед престолом Божої Матері лежить гарно різьблена мармурова плита, а на ній напис: «О. Руперт Маєр Т.І. 23. І. 1876 — 1. ХІ. 1945.» Гріб буквально засипаний цвітами, заставлений найдорожчими вазонами, освітлений свічками й лампадами, а перед ним сотні людей, переважно мужчин, що гаряче моляться. Нас запевняють, що тисячі людей відвідують гріб о. Маєра щодня, а в неділі й свята церква вщерть переповнена.

Хто ж був той о. Руперт Маєр?

О. Руперт народився 22 січня 1876 р. в Штутгарті (Німеччина) як син глибоко католицької і численної родини. Батько його був купець. Учив малого Рупетра не тільки плавати й їздити на коні, але й від найраніших літ учив його поконувати хйби свого характеру та на-

бувати християнські чесноти. Приклад батьків, що їх один домашній учитель назвав «повнокровними католиками», а також напади на католицьку Церкву збоку протестантських студентів, уже в гімназії перерішили вибір стану в молодого Руперта. Після матури Руперт вступив до духовної семінарії та студіював філософію у Фрайбурзі (Швайцарія), а відтак богословію в Мюнхені і Тюбінгені. Руперт був веселої вдачі, дуже товариський, непересічно здібний і знаменитий промовець, тому студенти вибрали його зв'язковим між католицькими й протестантськими студентами. Дня 22 травня 1899 р. широко знаний проповідник єпископ П. фон Кеплер із Роттенбурґа висвятив 23-літнього Руперта на священика.

Тільки один рік залишився о. Руперт у своїй єпархії, бо вже 1900 року вступив до новіціату ОО. Єзуїтів у Фельдкірху і повних шість літ перевів у повному укрітті на вишколі аскетичному й науковому. Щойно 1906 р. виступив він прилюдно, як місіонар. Богом натхнений і блискуий бесідник поривав своїми проповідями маси, навертав грішників, обновляв релігійно-моральне життя і мав великий вплив на німецьку інтелігенцію. — Як місіонар об'їхав він із місіями, проповідями й конференціями цілі округи Німеччини, Швайцарії, Австрії й Голяндії. Але вже 1912 р. кардинал Мюнхену Бетґінґер покликав о. Руперта до душпастирської праці в Мюнхені. О. Руперт осів у резиденції св. Михаїла і звіттам продовж трьох десятиліть різьбив у своїй невтомній ревності релігійно-маральне обличчя цього великого міста.

Його духовній опіці доручено в першу чергу тих католиків, що з різних протестантських околиць напливали до Мюнхену, не знали тутешніх обставин і були виставлені на різні небезпеки великого міста. О. Руперт починає вишукувати тих своїх розгублених овець: невтомно бігає сходами вгору, в долину, пнеться на під-

дашся, заходить у сутерини і шукає тих, що їх ми сьогодні назвали б «новоприбулими». Всіх їх стягає до церкви, говорить, проповідає, організує, засновує суспільну опіку, в багатих просить, бідним дає, потішає, радить, безробітним шукає праці і т. п. Серед тієї невтомної діяльності о. Руперта вибухає нагло перша всесвітня війна 1914 р.

Для о. Руперта це самозрозуміле, що він повинен бути там, де його мужчини, щоб нести їм релігійну потіху. Тому голоситься добровільно на військового капеляна, йде найперше до полевого шпиталю і допомагає там раненим, а згодом дістає номінацію на капеляна дивізії і зо своєю дивізією вирушає на фронт. Із «своїми хлопцями» о. Руперт бере участь у найтяжчих кампаніях у Воєзах, у Галичині, вкінці в північній Африці. Всюди виявляє себе неустрашним полемим духовником, із своєю групою він у перших лініях, підтримує вояків на душі, додає відваги і не раз своєю приявністю серед вояків рятує мілітарно безнадійну ситуацію. На румунському фронті вороже стрільно розтороцує о. Рупертові ліву ногу, він піддається кільком операціям та внаслідок цього тратить ліву ногу до самого коліна. Ледве виходить з життям. За це о. Руперт дістає відзначення залізного хреста першої класи, як перший полемий духовник. На фронт він уже нездатний, тому допомагає воякам у занітті. Одного разу в бігу паде і ломить собі ногу, але на щастя, не свою, тільки ту дерев'яну, на якій відтепер ходить.

Після війни настає революція. Клясова ненависть і моральна розперзаність розпутьють жахливу анархію. «Кулявий апостол» як відтепер називають о. Руперта, є на всіх зборах, він промовляє, напоминає, заприсягає, а передовсім спокійно і ясно з'ясовує погляди Церкви на спірні справи. Він не веде ніякої політики. Ідеться про важнішу справу: тут є люди з безсмертною душею. Одна комуністка плює о. Рупертові в обличчя, він спо-

кійно обтирає лице і довідується про адресу комуністки. Ще цього самого дня відвідує її, а побачивши її нужду і безнадійність, спомагає її грішми і домашнім знаряддям.

О. Руперт стає головним провідником Марійських Дружин Мужчин. Майже щодня проповідає він до мужчин у місті і на селах. У деяких місяцях виголошує по 70 проповідей і докладів. Число дружинників подвоюється і доходить до 7.000 членів. Щораз виринають нові проблеми. У неділі вранці маси міщан виїжджають і пішки вирушають у гори, на сонце. О. Маєр організує Службу Божу на залізничному двірці і продовж десяти літ сам відправляє дві найраніші Служби Божі в год. 3-тій і 4-ій. А не треба забувати, що напередодні він сидів у сповідальниці майже до півночі, а сьогодні має говорити на трьох чи чотирьох зборах мужчин.

У той час у Німеччині доходить до сили націонал-соціалізм. О. Маєр бачить небезпеку для Церкви збоку новопоганства і безстрашно виступає в обороні Церкви на проповідях і докладах, хоч знає, що за те чекає його переслідування. Після різних погроз у 1937 р. о. Маєра арештують уперше, але після пів року його звільняють. Він знову підіймає безстрашно голос в обороні віри, моралі й Церкви. Приходять нові ув'язнення, важка в'язниця в Ляндебергу, звідки його звільняють, але забороняють йому проповідати. Тоді о. Маєр говорить на різних зборах і до церковних товариств у їхніх домівках. Тисячі людей приходять до нього в резиденції св. Михаїла, а о. Маєр усіх потішає, радить і помагає матеріально. Гештано знає про це і береться до насильства: 1939 року о. Маєра вивозять до концентраційного табору в Заксенгаузен. Але саме тоді, коли він у наслідок недуги й виголодження стоїть уже над берегом гробу, його звільняють і переносять до венединського монастиря в Етгаль, заборонивши йому всякий контакт із людьми. Під поліційним доглядом о. Маєр перевів так повних чотири роки на примусовому відокремленні.

Коли ж у 1945 р. до Етталь приходять Американці, о. Руперт у справжньому тріумфі і на загальну радість вертається до Мюнхену, але з сильно надірваним здоров'ям. Бог дає своєму вірному ісповідникові ще кілька місяців радості з нової апостольської праці. Із давнім одушевленням о. Руперт, значно посивілий і з глибокими морщинами на лиці, проповідає, організує, сповідає. Та сили його що раз більше опускають. Він часто смертельно блідне на обличчі, часто говорить про смерть, але працює далі. У празник Усіх Святих 1 листопада 1945 р. о. Руперт виходить до престолу на Службу Божу. Церква переповнена по береги. В половині Служби Божої о. Руперт починає говорити проповідь. Говорить палко, блискуче й пориває слухачів. Говорить про Пресвяту Євхаристію, як джерело святости. Нараз його голос заломлюється, він блідне, бо до нього підходить Божий діякон — смерть. Дістає удар мізку і паде при престолі. У священничих ризах заносять його до резиденції, де він умирає.

Тисячі народу, особливо мужчин, беруть участь у його величавому похороні на монастирський цвинтар у Мюнхені. В дальших місяцях тисячі відвідують його гріб, що безустанно тоне в цвітах. Коли ж відновлено зруйновану церкву Марійських Дружин, тоді тіло о. Руперта переносять до його улюбленої церкви, при якій він ревно працював 30 літ. Це був такий тріумфальний похід померлого, якого Мюнхен ніколи ще не бачив. І так о. Руперт спочиває в серці того міста, яке йому так дуже лежало на серці. Його гріб безнастанно оточений паломниками. Люди зголошують завжди нові вислухання молитов і поміч у різних недугах та потребах. О. Руперт і після смерті є помічником і потішителем. У червні 1950 р. зачався єпархіяльний процес у справі проголошення його Блаженним.

Один єпископ у проповіді до мужчин сказав: « О. Р. Маєр поставив високо на свічнику мужеські й геройські

риси християнства. Як характер у стилі св. Івана Хрестителя він сказав правду в лице сильним тієї землі. Тому — він справжній герой наших днів. »

ВНУК БЕЗБОЖНИКА

Ернест Псікарі
Ernest Psichari

Було це під час першої всесвітньої війни в серпні 1914 р. Повних дванадцять годин не уставала пекельна канонада між Французами з одного та Німцями з другого боку, під бельгійський містом Россіньоль. Один очевидець оповідає таку подію з того дня: Була шоста година вечора. Під деревом біля батареї я побачив молодого поручника, як підтримував раненого сотника. Довівши його до амбулянсу, поручник вертався до своїх гармат. Гук затих, Німці підійшли зовсім близько, може на яких тридцять метрів від поручника. Поручник був відлучений від нас. Я побачив, як він придивлявся тому шівколу, що ним його Німці окружали. Відтак похилився над гарматою чи над якимось раненим. І нагло впав смертельно ранений. Упав на гармату, з якої зісунувся на землю. Тих, що поручника пізніше бачили, здивував надземний спокій, що розлився по його гарному юному обличчі, а вервиця обвинута довкола мертвої руки зворушила їх до глибини душі. — Був це внук відомого безбожника Ренана — Ернест Псікарі.

Дивне й коротке, але надзвичайно гарне було життя цього Ренанового внука. Ернест Псікарі народився в Парижі 27 вересня 1883 р. Його батько Іван був французьким науковцем грецького походження, мати Ноемі

Ренан була дочкою голосного в той час антирелігійного письменника Ернеста Ренана. Родина Ренанів походила з Бретонії та була глибоко релігійна. Ернест Ренан був теж вихований у релігійному дусі. Що більше, після похвального закінчення гімназії Ернест Ренан вступив до духовної семінарії, щоб стати католицьким священиком. Але віра його не була сильна. При цьому Ренан був надзвичайно здібний і амбітний та здавалося йому, що як священик він не матиме досить широкого поля дії. Тому покинув семінарію, а згодом виступив і з католицької Церкви та став повним скептиком, що не вірив у ніщо. Оженився з протестанткою, яка теж у ніщо не вірила. З цього подружжя народилася дочка Ноемі, що була вихована теж у безрелігійному дусі. Ноемі вийшла заміж також та безвірка Івана Псікарі. Коли їм народився хлопчик Ернест — то його охрестив православний священик, але виховувано його здалека від усякої релігії, а з католицизмом не мав він ніякого контакту.

Незвичайно здібний та інтелігентний Ернест скінчив гімназію й лицей, а в дев'ятнадцятому році життя здобув із найвищими похвалами ліценціят філософії в Сорбоні. Як студент був обов'язаний тільки до однорічної військової служби. Відбув її на провінції і — дивна річ! — цей пацифіст, ворог армії й анемічний патріот нагло захопився життям вояка помимо дрібних прикрас, що їх має кожний рекрут. Із любов'ю до армії злучилася в Ернеста любов до батьківщини, любов жадна чину, що так відрізнялася від вилянялого «патріотизму» його покоління. І сталося щось незрозуміле для родини Ернеста: оце той молодий філософ, якому всі ворожили світлу майбутність і якому дідо та батько могли влегшити високу кар'єру, після відбутої військової служби відкидає все і вступає до армії настало, як звичайний гарматчик. Кілька місяців пізніше стає десятником і їде зо своїм командантом у місії до Конго. 1908 року вертається до

Франції та привозить зо собою грубу книгу знаменитих вражень « Із країни сонця й дрімоти ». Вже в цій книжці заблис геніяльний письменницький талант Ернеста Псікарі. У Франції вступає до військової школи, кінчас її 1909 ступнем підпоручника артилерії та, на власне бажання, знову вертається до Африки. Серед тиші мавританської пустині будиться в нього голод за чимось містичним. Шляхетна Ернестова душа сповняється болем задля самообману його дотепер пустого життя. У військовій школі строгої дисципліни заводить він внутрішній лад у своїй душі, поконує спокусу самогубства, а стрівшись віч-на-віч із фанатичною вірою мусульман розуміє і бачить як дуже християнство перевищує всяку іншу релігію своєю благородністю та своїм домаганням морального самодосконалення. У той час родиться його друга книжка спогадів п. н. « Голоси, що кричать у пустині ».

Після трьох років побуту в Мавританії, Ернест вертається до Франції з новою прегарною книжкою п. н. « Зов зброї ». У світовій літературі дуже мало творів, де б у такому противенстві станули напроти себе два покоління, як саме в дій повісті Ернеста Псікарі. А найбільша оригінальність цього противенства міститься в тому, що батько представляє сучасність, а син минуле; батько відкликується до майбутности, а син вертається до історії. « З маїми прабатьками проти мого батька ». У цьому короткому реченні Ернеста Псікарі умістовлюється не тільки ціль тієї повісти, але й усього життя, усіх змагань і чинів Ернеста. У повісті « Зов зброї » Ернест ще не католик. Правда, її герой — вояк, мріє про злуку меча з хрестом, але меч ще йому ближчий, аніж хрест. Одначе Псікарі присвячує свій твір католицькому поетові й патхненому провідникові тодішньої французької молоді Карлові Пегі тими словами: « Тому, що його думка товаришить мені в самоті Африки, цьому другому самітникові, в якому живе душа Франції і якого чин зігнув нашу юність під ярмо любови ».

Як у попередній повісті бачимо боротьбу людини з епохою, так у наступній повісті п. н. «Подорож центуріона», Псікарі змальовує барвисто боротьбу людини з Богом. Вкінці Бог перемагає, Йому підкорюється свобідна воля людини, а волі підчиняється опір матері. Є це друге павернення Ернеста Псікарі: через меч до хреста! Найперше армія навернула його з інтернаціонального пацифізму до чинного патріотизму, а пізніше показала йому, що до того, щоби бути добрим Французом, треба бути християнином-католиком. Іншими словами: не можна бути добрим Французом, коли відкидається те, що становило й становить зміст життя Франції — католицизм. Бо — як каже Псікарі — ніяке слово, що його він почув від мудреців світу цього, не було «словом життя». Центуріон — тобто сам Псікарі (бо повість є майже автобіографічна) довгим, мозільним шляхом іде до віри. Йому соромно перед Маврами, що мають свою віру. І коли він філософує, не бажаючи піддатися, мимохіть виривається йому болючий оклик: «А одначе без огляду на мою волю Христос в'яже мене». Аж приходить момент, коли його уста вимовляють слова Господньої молитви: «Отче наш, що еси на небі», а згодом центуріон кличе в захопленні: «О, Господи, чи ж це так легко Тебе любити?»

Дня 4 лютого 1912 р. вшук Ренана складає визнання католицької віри перед відомим апостолом о. Клерісом і відбуває свою першу Св. Сповідь. 8 лютого версайський єпископ миропомазує Ернеста, а після довершення обряду запитує його: скільки він має літ? «Двадцять дев'ять» — паде сумна відповідь. «Багато страченого часу». А схиливши голову під благословення єпископа, Ернест каже: «Мені здається, що тепер я маю іншу душу». Наступного дня приймає перше Св. Причастя, а відтак відбуває прощу до відшустової місцевости Шартр. Вернувшись відтам каже до о. Клеріса: «Відчуваю, що віддам Богові все, чого від мене зажадає». Від тепер

молодий старшина артилерії щодня причащається, довго молиться перед кивотом, має особливіше набоженство до Божої Матері, носить при собі вервицю та її щоденно проказує.

Одночасно з наверненням його душу опановує сердечна й болюча журба про спасіння душі його діда, апостата Ренана. Має до нього синівське прив'язання та не дозволяє, щоби про нього зле говорили. Тому саме бажає винагородити Христові за провини діда, хоч би ціною найбільшої жертви. Думає, що мабуть добре було б стати священником у якійсь бідній парафії на місці Ренана, або вступити до монастиря, щоб віддати Богові своє життя за життя діда. Ернест радиться священників, але вони кажуть йому добре призадуматися, а відтак відбутися основні богословські студії в Римі.

Одначе заки Ернест Псікарі виконав свій замір, Бог покликав його до іншої жертви. У 1914 році вибухла перша світова війна і внук Ренана — гарячий католик та автор широко відомих творів, станув на полі бою, Не мав щастя бачити перемогу Франції. Ввечорі 22 серпня 1914 р. впав у бою під Россіньоль; впав із вервицею в руці.

Ернест Псікарі мав непереможний вплив на французьку молодь своїм наверненням на католицизм та своїми незрівняними творами. Ця особистість наскрізь модерна та глибоко містична — це безперечно одна з найвизначніших особистостей французького духовного відродження напередодні першої всесвітньої війни.

Яків Марітен
Jacques Maritain

З початком лютия 1964 р. італійська преса широко розписалася про можливість іменування нових Кардиналів. У зв'язку з тим, що II Ватиканський Собор сильно підкреслив ролю мирян у Церкві, деякі журналісти почали догадуватися, що Папа заіменує також одного мирянина Кардиналом, як це зрештою колись бувало. Як першого кандидата на такого «світського Кардинала» багато-хто ставив відомого сучасного католицького філософа Якова Марітена. Життя і наукова дія цього католицького філософа вповні заслуговують нашої особливої уваги.

Яків Марітен народився в Парижі 18 листопада 1882 р. Його батько Павло — бургундський правник, був католиком із метрики, але подружуючись вдруге з протестанткою, сам виступив з католицької Церкви. Однаке батьки свого протестантизму не практикували, бо не відчували потреби ніякої релігії. Отже Яків і його сестра виховувалися без ніякої релігії, хоч їх охрестив протестантський пастор.

Треба пригадати, що XIX-е і початок XX-го століття аж до першої світової війни, були — сказати б — клясичним століттям буржуазії. Панував такий нігілізм, така погорда, такі протирелігійні упередження, а то й

ворожість до віри, що навіть освічені християни в цьому «міщанському столітті» мусли неспіливо вибачатися за те, що вони сміють вірити. Але з другого боку в ім'я правди треба признати, що європейські християни у великій мірі заслужили собі на цю погорду, бо коли безвірки боролися за суспільну справедливість, за права для робітників, за політичні вольності, то в той же час християни нерозумно надуживали релігії й Церкви для себелюбної оборони інтересів капіталізму, для підтримки перестарілих і шкідливих привілеїв та інституцій проти робітництва. Християни цього типу не пощадили навіть Папи Лева XIII, коли він виступив із своєю першою соціальною енциклікою. Не диво, що багато борців за суспільну справедливість і долю робітництва вважали усунення релігії за конечну умову всякого поступу.

В такій атмосфері молоденький Яків ріс, кінчав свої гімназійні студії та записався в Сорбоні на філософію. Повністю «вільнодумний», позбавлений усякої релігії, виніс він із дому свободу, пробовіть, велику умову цікавість та якусь неугомонну тугу за правдою. У школі найсердечнішими другом Якова був Ернест Псікарі — внук безбожника Ренана, вихований теж без ніякої релігії. На жаль, професори філософії в Сорбоні не дали молодому Якову повної відповіді на життєві питання та не вгасили його жажди правди. Осягнувши ліценціят із філософії, Марітен записався ще на виділ природничих наук та на цьому виділі пізнав свою майбутню дружину й співробітницю Раїсу Уманцов — українську Жидівку з Маріюполя, шляхетну, добру й високо інтелігентну. У своїх цінних спогадах: «Великі приявні», Раїса так описує Якова: «Після викладу про фізіологію рослин, зблизився до мене молодий незаний чоловік; обличчя мав лагідне, волосся ясне й буйне, мала борідка; ідучи похилився наперед. Представився мені і сказав, що організує студентський комітет, якого ціллю є: запротестувати проти переслідування студентів-соціалістів у

Росії... Питався мене, чи може втягнути моє прізвище на листу членів комітету. Така була моя перша зустріч із Яковом Марітеном».

Майже після кожного викладу Яків відпроваджував Раїсу додому. Дорога була досить далека. Раїса так оповідає про їх розмови: «Ми розмовляли без кінця... Треба було спільно переглянути думкою цілий усевіт, ціль життя, завдання людини, проблеми суспільної справедливости. Треба було читати сучасних поетів і письменників, ходити на концерти класичної музики, відвідувати галерії малярства... Вперше стрінула я когось, хто розумів мене і до кого я мала безмежне довір'я. Яків Марітен мав ті ж самі глибокі турботи, що і я, його непокоїли ті самі проблеми, його мучила та сама жажда правди. Але він був більше зрілий, ніж я, мав більше знання й досвід, а передовсім був здібніший. Вже тоді кипіло в ньому внутрішнє життя; повний доброти й шляхетности, вільний від усяких пересудів, мав душу свіжу, зовсім не рахувався з людською гадкою, бо скрупулятно рахувався з голосом власного сумління. Завжди був готовий до ініціативи шляхетного чину, коли йшлося про справедливість і правду.»

Обоє наречені: Яків і Раїса не були заспокоєні викладами найславніших професорів Сорбони, бо з них віяв подих матеріалізму й детермінізму, що їх Марітен назве пізніше сцієнтизмом. Був час, коли обоє зневірилися в можливості найти правду і тому обоє прирекли собі, що коли в означений час не найдуть якоїсь розв'язки, обоє відберуть собі життя. І саме тоді прийшло те щось невідоме... Найперше їх старий друг, католицький поет, письменник і видавець Карло Пегі порадив їм покинути зненавиджену Сорбону та перейти напроти до «Школи Франції», де виклади Філософії провадив славний тоді професор Анрі Бергзон. Із його викладів повіяло свіжістю, бо Бергзон говорив про інтуїцію, якою досягаємо Абсолюту. Обоім нареченим усміхнулася радісна можли-

вість, що чейже тут найдуть правду. Але згодом критичний ум Марітена почав відкривати щораз то глибші тріщини в системі Берґзона, а опісля виступив проти неї окремою книжкою.

Дня 26 листопада 1904 р. відбулося вінчання Якова й Раїси.

Цього ж року вчитали вони в літературному щоденнику дуже похвальну рецензію славного письменника М. Метерлінка на нову повість невідомого їм письменника Леона Блюа п. н. «Убога». Зараз купили й прочитали цю предивну повість, таку неподібну до ніякої іншої. І тоді вперше в житті станули вони в обличчі католицизму, досі їм незнаного. «Убога» захопила їх обоє. Крім прекрасної форми, повість відзначалася такою щирістю, праведністю, ніжністю серця, такою силою душі цього католицького письменника, що годі було їм опертися. Віра, вбожество, терпіння і святість однаково вивищені й нерозривно зв'язані. Ось висказ Блюа про вбожество: «Людина не входить до раю завтра, чи за десять літ. Вона вже в раю, якщо вона вбога і страдаюча». Або такий висказ про святість: «Є тільки один смуток: що ми не є Святі». Такі думки густо розсіпані по всій повісті. Вони захоплювали обоє юних читачів. Крім «Убогої» молоде подружжя прочитало ще особисті спомини Блюа, з яких довідалося про його нужду. Через свою відвагу й боротьбу з облудою, Блюа був зненавиджений не тільки безвірками, але й багатьома католиками. Зворушені тим, Марітени написали до Блюа сердечного листа та залучили 25 франків. У відповідь на це Блюа запросив їх до себе, а 25 червня 1905 р. Марітени вперше відвідали цього «паломника Абсолюту» — як себе називав Блюа. Їх враження було велетенське. Вони побачили й почули людину подібну до пророка. Раїса пише: «Може так промовляли пророки на перших сходинах християн».

Блюа обдарував їх різними книжками. Вони прочи-

тали їх, крім цього перестудіювали «Духовний катехизм» о. Сірени і перед молодими Марітенами розкрився новий, незнаний, але чарівний світ життя ласки. Решту довершив живий приклад «святого жebraка» Блюа, його євангельський дух, його простота, покора, а передовсім його невгомна жажда святости. У висліді цього обоє Марітени і сестра Раїси Віра охрестилися 11 червня 1906 р. Їх хресним батьком був навернений Жид — Лев Блюа. Даймо слово Раїсі. Вона так пише про день їх хрещення: «Ми перевели з панством Блюа цей райський день. Серце нашого хресного батька не могло помістити всієї радости. А на нас сплинув невимовний спокій, несучи з собою скарби віри. Не було вже питань, неспокоїв, спроб — була тільки безконечна відповідь віри.»

Відтак Марітени виїхали на два роки до Німеччини, де в Гайдельберзі познайомилися з новими напрямками німецької філософії. Але і ця філософія видалася Якову неповною й невикінченою. Після повороту до Франції в 1908 р. Марітени замешкали у Версаю, а жадні християнської досконалости піддалися під духовний провід побожного й ученого домініканця о. Клерісак, який порадив їм читати твори св. Томи з Аквіну. Але віддаймо знов слово Раїсі. Вона так про це пише: «Дрижучи з цікавості й остраху ми відчинили вперше «Сумму св. Томи» та почали читати трактат про Бога. Яка погідна ясність стилю, який спокійний труд ума, яка надлюдська справність розуму. Те все ясною хвилию світла заливало наш розум і серце. Тут зрозуміння і молитва були тим самим. Тому Яків пізніше напише про св. Тому, що «його святість — це святість інтелекту». Марітен міг радісно закликати з поганським філософом: «Я знайшов». Відтепер Марітен став беззастережним томістом і ним залишився посьогодні.

Перша праця Марітена, що вийшла друком 1909 р. була з ділянки природничих наук п. н. «Неовіталізм і дарвінізм у Німеччині», бо Марітен є також біологом

по фаху. Перша суто філософська праця п. н. « Сучасна наука і розум » із 1910 р. викликала бурхливу полеміку. Року 1912 Марітен, його дружина і сестра дружини стали членами Третього Чину Венедиктинів. Цього ж року зачав Марітен виклади філософії в Колегії св. Станіслава в Парижі. Року 1914 видав велику працю п. н. « Філософія Берґзона », в якій гостро скритикував філософію свого колишнього професора. Одначе в тих перших працях Марітен ще не розумів, що правда так, як любов, « є терпелива, лагідна, не поривається до гніву, все зносить, у все вірить, усього надіється, все перетерпить » (I Кор. 13, 4-8). Він був іще нетерпеливий, агресивний і нагальний. Як борець за правду, хотів тій правді за всяку ціну не тільки запевнити, але і вимусити тріюмф раз назавжди.

У 1914-1917 рр. Марітен був професором філософії в Католицькому Інституті в Парижі, а також у малій духовній семінарії у Версаї, де між його учнями відзначився пізніший славний повосінний проповідник Парижа та духовний провідник католицьких лікарів Єзуїт о. М. Ріке. Пізніше всі більші університети обох Америк і Канади вважали собі честю мати Марітена своїм професором. І так Марітен був професором університетів у Нью-Йорку, Торонті, Квебеку, Ріо де Жанейро і т. п. Одначасно він видав понад двадцять томів різних праць, яких завданням було за його словами: « ширити томістичний апостолят правди ». У таких його творах, як: « Антимодерне », чи « Три реформатори », « Вступ до філософії », « Елементи філософії », а в першу чергу в незрівняному творі « Інтегральний гуманізм » уже панус спокій, лагідність і надириродна любов, що ними він приєднує собі навіть серця ворогів правди.

Після другої всесвітньої війни, 1945 р. французький уряд іменував Марітена французьким амбасадором при Ватикані. У Римі Марітен познайомився особисто з найвизначнішими римськими томістами і з теперішнім Па-

пою Павлом VI. Але після трьох років покинув дипломатичну кар'єру та вернувся знов до професури в Принстонському Університеті. У роках від 1945-1960 видав понад десять великих творів, між якими найбільший — це «Філософія моральна». А треба знати, що цей славний професор і автор чисельних творів, щоденно є приявний на Службі Божій разом із своєю жінкою, часто служить до Служби Божої, щоденно причащається та веде життя глибокої молитви, контемпляції й аскези. Самих більших творів Марітена, крім дрібних брошур і статей, нараховуємо понад 30. І якщо сьогодні неотомізм належить до найбільш динамічних напрямків філософії — то це у великій мірі завдячуємо Марітеневі, який часто повторяє: «Горе мені, якщо я не був би пробоевиком томізму!»

У році 1960 померла дружина і співробітниця Марітена — Раїса. Тоді Марітен усунувся в затишок монастиря Малих Братів о. Фуко в Тулюзі, щоб там «посвятитися молитві та приготуванню до доброї смерти». Там довідався, що 1963 р. його відзначено «великою нагородою письменників» за наукову й письменницьку працю. А 1964 р. Марітена признано першим кандидатом на евентуального Кардинала-мирянина.

МІСТИК СТРАЖДАННЯ

Леон Блюа
Leon Bloy

Уже в попередніх двох статтях ми згадали, що завдяки творам великого католицького письменника Леона Блюа, на католицтво перейшли дві подружні пари: Марігенів і Ван дер Мерів. Але крім них, твори Блюа навернули ще десятки інших письменників, малярів, музиків та сотні безіменних, невідомих нам шукачів правди. У чому ж криється сила писань цього геніального письменника? Щоб відповісти на це, треба пізнати цілий життєвий шлях цього письменника, бодай у головніших етапах.

Леон Блюа прийшов на світ 11 липня 1846 р. в гарному місті Перріге в південній Франції, де батько його був будівничим (конструктором) мостів і доріг. Батько був ворогом католицизму й належав до т. зв. франкомасонів, а мати, в якої б'ючках пливла еспанська кров, була ревна християнка, з нахилом до містицизму, але без більшого впливу на мужа і на синів, через слабке здоров'я. Леон від найраніших років своєї юности проявляв надзвичайні здібності, багато читав, ще більше мріяв, але при цьому був неопонований, вибуховий, примхуватий і мав характер повний противенств. Пробивав своїх сил у поезії, але батько й брати висміяли його. Мріяв про славу великого письменника. У шістнадцятому

році життя написав трагедію п. н. «Люкреція», але критики знищили її безпощадно. Тоді Леон відчужився від людей, замкнувся в собі, а навіть почав ненавидіти другух. Як 18-ти літній юнак пішов до Парижа без грошей, без ніяких свідоцтв і знайомств, сам тип нетовариський, непривітний і непрактичний. Найперше працював, як дрібний урядовець в одній купецькій спілці, потім перейшов до якогось нотаря, а відкривши а собі малярські уздіблення, записався до школи малярства. Мав великі аспірації, але не знав нічого. В школі малярства треба було платити, а Блюа не мав грошей. Тому 1870 р. вернувся до свого родинного міста. Але тут умовини змінилися: мати була спаралізована і не могла Леонові ні в чому допомогти, тільки молилася за нього; батько ним не інтересувався, бо вважав його за такого, що зійшов на манівці. Цього самого року (1870) обоє батьки майже одночасно померли, всі брати розійшлися, а Леон полишений власним силам, вернувся до Парижа.

Тут заопікувався ним відомий письменник і книголюб Барбей д'Оревії і під його проводом Блюа почав свої перші письменницькі спроби. Барбей давав йому вказівки, поправляв, підсував відповідну лектуру. В домі Барбея Блюа познайомився з великим гуртом тодішніх французьких письменників, які там збиралися на свої часті сходи й дискусії. Під час таких одних сходин на молодого Блюа звернув особливу увагу відомий католицький редактор Л. Вейо та притягнув його до співпраці у своєму католицькому журналі «Всесвіт». І тут заясніли перші проблески генія молодого Блюа. Його статті були блискучі під кожним оглядом. Вкоротці Блюа став редактором згаданого журналу. Його статті жадібно читали понад 50.000 читачів. Але його статті були дуже строгі, вимогливі й радикальні, а його слова, гострі як бритва, розтинали суспільні рани аж до крові. На редакцію посипалися громи негодування. Блюа мусів покинути редакцію.

Цього ж року (1877) заіснували в житті Блюа деякі важні події, що основно змінили напрям його життя і праці. І так: Блюа познайомився з ревним священиком Тердіфом, а цей найперше навернув Блюа до точного виконання всіх релігійних практик, навчив його способів умової молитви й контемпляції, приказав йому щоденно читати Св. Письмо, навчив його т. зв. символічного пояснення Св. Письма та познайомив його з чудесною появою Пречистої Діви в Ля Салет. Відтоді Блюа став безкомпромісовим, стовідсотковим католиком: уложив собі строгий порядок дня, взяв себе в руки, здисциплінував себе. Щоденно брав участь у Службі Божій і причащався, став ревним апостолом Матері Божої з Ля Салет, а передовсім глибоко освідомив собі свою велику місію, себто: він має бути строго католицьким письменником.

У наступних роках появилися друком книжки Блюа, написані давніше, про Марію Антуанетту, Колюмба, листи до різних осіб і т. п. Але перша книжка, що звернула на себе загальну увагу це «Зневірений». У ній Блюа з небувалою досі глибиною і знанням людської душі з'ясував моральні страждання різних нещасних людей.

У той час Блюа уладнав своє родинне життя, подружившись із дочкою данського поета Іванною Мольбек, яку він навернув на католицтво. Вона привела йому на світ четверо дітей, але з них два хлопчики померли з нужди й голоду.

Одначе книжка, яка навернула сотки безвірків — це був його великий роман п. п. «Убога». Відомий безвірок письменник М. Метерлінк, так писав про цю книжку до Блюа: «Шановний Пане! Саме тепер скінчив я читати Вашу книжку: «Убога». Здається мені, що це єдиний сучасний твір, у якому безперечно стрічаємо прояви генія, якщо під словом «геній» розуміємо пробліски, що сягають аж до глибин і лучать те, що бачимо, з тим, чого не бачимо, те, чого ще не розуміємо, з тим, що колись зрозуміємо».

Інший критик сказав, що « Леон Блюа — це катедральний глечик, який виливає воду небес на добрих і злих ». Так. У цій книжці Блюа виливає воду небес, але й Божий гнів та особисте обурення пророка. Він каже: « До раю ми не входимо завтра, чи за десять літ, але сьогодні, якщо ми вбогі й розп'яті ». Вбожество, страждання і святість — це в нього синоніми. Сам Блюа проживав серед такого крайнього вбожества, що не мав сорочки, а його діти часто були голодні. Крім повістей Блюа видавав що року один том своїх споминів нпр. під наголовком: « Недячний жебрак », « На порозі Апокаліпси », « Брама покірних » і т. п. В одному місці своїх споминів Блюа скаржиться: « Чи Бог схоче врешті, щоб я жив із своєї праці, як кожний робітник? Це ласка, що про неї я віддавна прошу зі сльозами. Але Провидіння — це джерело всякого багатства ». Хоч Блюа видавав що року одну повість і один том споминів, то одначе гірко бідував, бо тяжко приходилося йому знайти видавця. Його книжки розходилися в малій кількості, бо безвірки ненавиділи його за глибоку віру, а католики не любили його за його гарячий і безкомпромісовий католицизм.

У той час появилися дві збірки повелень Блюа, а відтак оригінальна книжка, що принесла Леонові велику славу п. н. « Спасіння від жидів ». Тією книжкою Блюа доказує нерозривну одність обох Заповітів. Із Старого Заповіту через Ісуса Христа переходиться до Нового Заповіту. Через Христа Старий Заповіт вливається в Новий, а Новий не протиставиться Старому, але доповняє його. Згодом вийшла друком нова книжка Леона Блюа п. н. « Кров убогого », в якій автор знов вертається до своєї улюбленої теми, себто до таїнства терпіння в житті людей. « Коли душа від довшого часу терпить, але терпить по Божому, тоді Бог окружає її спокоєм. А цей спокій спливає, як ріка, що нагло через греблю змінила русло... »

Рік 1906-ий був щасливіший у житті письменника.

Тоді він мав щастя стати хресним батьком Марітенів, тоді виїхав він до свого улюбленого Ля Салет, щоб там, де Божа Мати об'явилася 1846 р. пастушкам Меланії і Максиміліянові, скупитися перед працею над новою книжкою. Вислідом цього були дві його незрівняні книжки п. н. « Та, що плаче » і « Життя Меланії ». У міжчасі докінчив він теж наукову працю п. н. « Візантійська епопея ». Але книжка про Ля Салет була « занадто побожна » і ніякий видавець не хотів її видати. З цього приводу Блюа писав до Марітенів: « Я сумний і пригноблений. Не можу здобутися на резигнацію супроти мого важкого положення... Позірна неможливість видання « Тої, що плаче » — це останній удар. А я цілковито належу до Ля Салет, до Непорочного Зачаття, назначеного стигмами й увінчаного терням ». На іншому місці писав: « Люди не були б спасені, якщо Христос не обливався б кривавим потом зі страху й тривоги. ‘ Зачав сумувати й тривожитися ’. О, які ж це слова! »

1908 року Блюа дуже занепав на здоров'ї, а в його хаті запаувала крайня нужда. Останками сил видав четвертий том споминів п. н. « Непродажний », у якому писав: « Наш Спаситель — завжди благословенний, певно хоче, щоб я вмер так, як я жив, у кліщах нужди. Годжуся на те ». Вкінці « Та, що плаче » появилася друком на велику радість автора. У міжчасі книжки Блюа приєднали йому досить великий гурт однодумців. Крім Марітенів належали до них: Ван дер Мери, для яких він був теж хресним батьком, Руальти, Термієри, один музик, один маляр, один манаший брат і т. д. Були між ними і люди заможні й проворні. Вони вистарали для письменника вигідніше мешкання та помагали йому фінансово. Який же вдячний був їм той, що називав себе « невдячним жебраком »! Це вможливило йому працю на кілька наступних років і Блюа помимо недуги та зростаючого ослаблення зовсім не сповільнив темпа своєї праці. Він пише велику книгу п. н. « Душа Наполеона » і наступний

том своїх споминів «Старець із гори», а потім пише ще шість поважних творів, із яких два останні вийдуть уже по його смерті.

Під кінець життя Блюа дуже поглиблює своє духовне життя: цілими годинами роздумує над Св. Письмом, деколи зі сльозами в очах, дістає вищі стани молитви й контемпляції, має якісь містичні видіння, в яких предсказує Божу кару, що незабаром спаде на весь світ, бо він не послухав напімнень Божої Матері з Ля Салет. 1913 року пише страшну книжку: «Іванна д'Арк і Німці», у якій предсказує катастрофу Франції, а вже на початку першої всесвітньої війни, 1914 року видає ще страшнішу книжку: «На порозі Апокаліпси», в якій жахливими образами описує свої прочуття великих нещасть, що спадуть на весь світ. Блюа пише: «Безконечний кошмар тієї диявольської війни жахливо мене придавлює..., живу в обіймах тривоги»... Дійсно Блюа помітно тратить сили, марніє і хилиться до землі. Як він сам каже: «Від початку війни живу немов у болючому сні». Року 1916 ще пише прекрасні «Розважання самотника». У них каже він: «Я сам. Хоч маю жінку й дітей, які мене дуже люблять — я самий. Чим більше людина зближається до Бога, тим більше стається самотня. Це самотність без меж.»

31 жовтня 1917 р. Блюа дістає сильний атак уремії. Терпить невимовно. При ньому чуває Раїса Марітен, що хотіла б узяти на себе трохи його страждання, але Блюа перестерігає: «Не говори цього, бо не знаєш, чого просиш». 1 листопада приймає востаннє Св. Причастя в прияві дружини, дочок і кількох приятелів та, як звичайно після Св. Причастя проказує: «Величить душа моя Господа», а всі приявні проказують із ним. Хоч терпить багато, проте спокійний. Майже безпастанно молиться. Смерть зближається спокійно, без кривавого мучеництва, якого він дуже бажав.

У суботу 3 листопада 1917 р. ранком підводиться з

ліжка, каже дружині, що вже ніщо його не болить, але зараз мусить знов покластися. День проходить спокійно, в мовчанці, серед молитви. Блюа спокійно засипляє, а коли ввечері задзвонили на « Ангел Господень », тоді цей великий страдник тихо, без агонії, переступає « Брамму покірних », що веде до вічного щастя.

Щойно після його смерти, всі, навіть вороги, признають, що помер великий письменник, гарячий апостол пера, який своїми творами навернув сотні безвірків. За його власними словами « література, для якої він не жив і яка не була ціллю його життя, була чимось випадковим ». Блюа своїми творами об'являв Божу дійсність, для якої жив і яка була предметом його творів. Але в першу чергу Леон Блюа, як ніякий інший світський письменник у цілій всесвітній літературі, зглибив і описав психологію людського страждання. Тому католицька критика заслужено назвала його « містиком страждання ».

ШОНІРКА ЛЮБОВИ БЛИЖНЬОГО

Гільдегарда Буріан
Hildegarde Burian

Після першої всесвітньої війни в зубожілій Австрії, а передовсім у її столиці—Відні, настав голод. Цей голод дійшов до жахливих розмірів у 1930-их роках. Багато мистців, письменників, колишніх старшин, а передовсім студентів голодували до обезсилення. Тоді на зібранні одного жіночого товариства, його підприємчива молода провідниця сказала: «Мої пані! Я довідалася, що в Мюнхені можна дістати обід за чотири феніги. Відень мусить необхідно подбати про такі кухні для своїх голодних!» Пані під кермою своєї провідниці взялися з одушевленням до праці. Постановлено, що кожна дільниця Відня матиме свою столівку. Тяжко було дістати відповідне приміщення в кожній дільниці. Ще тяжче було роздобути стільки столового накриття. Але найтяжче було про кухарок і столову обслугу. Провідниця зо своїми помічницями виписала з телефонічної книжки 40 тисяч адрес людей: в одних просила накриття, у склепах благала харчів, у інших грошей. Після двох місяців, із початком зими для тисячки голодних був приготований смачний обід. Але безнастанно, особисто

й телефоном голосилися нові гості. Із запланованих двадцять і один столів, постало тридцять два. У зимі 1933 р. начислювано вже 5.793 гостей і 250 хворих. Таким постав т. зв. «Стіл Єлисавети» — харитативної святої з Турингії. Зорганізувала його основниця «Соціального Харітасу» — пані др. Гільдегарда Буріян.

Гільдегарда, з дому Фройнд, прийшла на світ у місті Герліц на Шлезьку 1883 р. Її батьки не визнавали ніякої релігії, у їх домі ніколи не було мови про Бога. Перший раз мала Гільдегарда почула про Бога при такій нагоді: Одного вечора мати заглянула до диточої спальні, чи все в порядку. Якже ж вона здивувалася, коли побачила, що дві старші донечки сплять, а ліжечко наймолодшої порожнє. Шостилітня Гільдегарда в нічній сорочині стояла при вікні та цікаво дивилася в сусідній город, обведений високим муром. У городі при сяйві червоного місяця ходили якісь біло одіті жінки з вервицями в руках.

«Ільдо, що ти тут робиш? В тій хвилині до ліжка!» — сказала енергійно мама.

«Пет . . . Тихо, мамусю. Дивися які гарні білі пані! Хто вони такі? Що роблять?»

«Це монахині. Вони моляться» — відповіла мати.

«А що це таке монахині? Що значить молитися?» — цікаво питалася мала Ільда.

«Цього ти тепер не можеш зрозуміти. Як будеш велика — зрозумієш. А тепер до ліжка!» — сказала мати і занесла свою пестійку до ліжечка.

Але мала не переставала.

«Мамусю, а до кого моляться ті пані?» — питала вона.

«Вони моляться до Бога.»

«А де є Бог?»

Мати не знала на це відповіді...

«Як підростеш — зрозумієш. А тепер будь чемна і спи спокійно» — сказала мати, поцілувала малу в чоло й вийшла.

Але мала Ільда довго не могла заснути. Вона думала: хто такі монахині? де є Бог? який Він? І зітхнула: « О Боже, і я хочу молитися до Тебе. »

Вселюдну школу Ільда покінчила в Герліц, а сердню в Берліні, куди перенеслися її батьки. Бистротою ума і « золотим серцем » — (як казали виховники) вона захоплювала своїх товаришок і виховників. Після кількох літ перенесено її батьків до Швайцарії і родина Фройндів замешкала в Цюріху. Там Гільдегарда записалася на університет, де з блискучим успіхом студіювала філософію, історію й літературу. Одним із професорів, що високо її цінив, був педагог світової слави Ф. В. Ферстер. Гільдегарда була веселої вдачі, товариська, любила природу й мистецтво, але була ворогом усякої поверховности й пустоти. Ця її серйозність звернула на себе увагу теж серйозного молодого інженера мадярського походження, Олександра Буріяна і 2 травня 1907 р. вони повінчалися — розуміється — по цивільному, бо обоє були безрелігійні. Хоч Гільдегарда подружилася — студій не залишила і в рік після свого вінчання досягнула ступінь доктора філософії з великою похвалою. Їй пропонували асистентуру на університеті в Цюріху, але вона воліла виїхати до Берліна, де її чоловік дістав відповідальне становище. У Берліні й нова « пані доктор » — як її кликали — ходила на виклади економії й соціальної політики, але передовсім зайнялася з запалом дослідями релігійної літератури. І в тій літературі стрінулася з красою і глибиною незною їй досі. Побачила, що літературні генії були глибоко релігійні. І майже несвідомо почала молитися: « Боже, якщо Ти існуєш, об'явися мені ». Бог не міг не вислухати такої шляхетної душі.

Одного ранку Гільдегарда відчула страшні болі широк. Лікар казав перевести її негайно до лікарні. Відчуваючи небезпеку сметри, Гільдегарда рішила, щоб її перенесли до католицького шпиталю. Тут очікувала на неї ласка

св. віри. Тут уперше в житті вона дихала католицькою атмосферою, тут стрінулася — як казала сама — «з чудом Божого життя» в душах монахинь і «з чудом героїської любови ближнього». Ще раз сповнилося слово Христа: «Якщо любитимете один одного, то по тому пізнають, що ви мої учні» (Ів. 13: 35). Кілька розмов із Сестрами й шпитальним капеляном, і Гільдегарда попросила Св. Тайни Хрищення. Охрещена й чудесно uzдоровлена на тілі постановила «це друге своє життя вповні посвятити Богові». Року 1909 її мужа перенесено до Відня. Гільдегарда дуже тим зраділа, бо хотіла жити в католицькому довіллі. У Відні прийшла на світ одинока її донечка, яку назвала Єлисаветою на честь св. Єлисавети з Турингії. (Під сучасну пору дочка проживає в Римі). Однак Гільдегарда зуміла так уладити своє домашнє вогнище, що найшла ще час на університетські виклади. Одного дня вчитала на таблиці оголошень, що для католицьких лавреаток відбудеться курс «Соціальної акції» під проводом графині Л. Маршаль. Гільдегарда відчула серцем, що це вибила її година. «Це щось для мене» — сказала собі, пішла на курс, заприятнилася з графинею та ціла пірнула в суспільну роботу. Найперше заізналася зблизка з нуждою робітничої молоді у Відні та 1911 року видала цінну брошуру, що потрясла сумлінням австрійської влади та примусила її до протидії й відповідних законів у користь робітничої молоді. Це був перший успіх пані доктор Буріян у Відні. Гільдегарда пізнала, що з усієї молоді найбільш підморальним оглядом є домашні служниці. Тому почала їх збирати на місячні сходи. Спершу з недовір'ям прийшло їх кільканадцять, по трьох місяцях уже була сотка, а до пів року понад тисячка. Гільдегарда зорганізувала їх в окрему «Лігу домашньої прислуги», а коли Ліга мала 4.000 членок, почала домагатися для них окремих законів, правної охорони й суспільної помочі.

Чотири місяці перед першою всесвітньою війною 1914 р. на другому католицькому Конгресі Жінок 31-літня пані доктор Буріян виголосила блискучий доклад на тему: «Нужда дітей і домашньої прислуги». Під справжню бурю оплесків, передсідниця назвала паню Буріян «матір'ю домашніх служниць» Відня, а єпископ Вайц дякував їй прилюдно, як представник Церкви. Уже в цьому докладі Гільдегарда заторкула потребу окремої організації або й церковного Згромадження, якого ціллю було б вишукувати, організувати, боронити, й виховувати служниць.

Прийшла перша всесвітня війна 1914-1918 рр., а з нею ще більша нужда й потреба помочі. Не перебільшує перший життєпис Гільдегарди Буріян, коли пише, що те, що пані Гільдегарда доконала в часі війни, само вистачило б на грубу книгу. Ліга Служниць розрослася найперше в архиепархіяльну, а потім у краєву. Крім цього Гільдегарда зорганізувала й інших робітниць, що працювали у друкарнях, швальнях, фабриках тютюну і т. п. Їх число сягало 12.000 жінок і дівчат. Тоді ще окремо заснувала «Соціяльну Поміч» для матерей, яких чоловіки були на війні, а діти не дозволяли їм працювати поза домом. Серед них була жахлива нужда. Сама глибоко релігійна, що від свого хрещення щоденно приступала до Св. Причастя, Гільдегарда дбала про релігійне життя своїх членок, часте приймавання ними Св. Тайн, духовні конференції для них, реколекції і т. п. 1917 року понад 20.000 робітниць взяло участь у великокісних реколекціях. Для тих, що не мали фаху, зорганізувала д-р Буріян курси писання на машині, курси стенографії, шиття і т. п. Між тими всіми суспільними починаннями Гільдегарди Буріян є одна, що — як казав Папа Венедикт XV — «перейшла кордони і поширилася між народами»: це тих 14 швалень у Відні, з яких вийшло понад 10 мільйонів білля і 95 тисяч трикотів для вояків на фронті. Аж дивно, як могла ця жінка бути основницею,

головою, дорадницею й душею стільки організацій. При цьому навалі праці була завжди весела і для всіх привітня.

В осені 1918 р. розпалася колись могутня габсбурзька монархія. Один Бог знає скільки вдовиних сліз обтерла, скільки зневірених на душі піддержувала Гільдегарда в тих сумних днях. Зближалися преші вибори до національної асамблеї, у яких мали вперше брати участь жінки. В березні 1919 р. Гільдегарду вибрано посолкою від соціально-християнської патрії. З питомою собі вимогою й запалом виступила в парламенті в обороні матерей, удів по вояках, забирала голос у всіх справах виховання й суспільної опіки, а « закони домашньої служби », що їх Гільдегарда випрацювала, актуальні посьогодні та вважаються за зразкові. У парламенті тісно співпрацювала з тодішнім канцлером о. пралатом І. Зайпелем, який був її дорадником і духовним провідником. Одначе, на загальний жаль, навіть партійних противників, після двох літ склала посольський мандат, бо хотіла виключно посвятитися суспільній і харитативній праці та й зачала хворіти на цукрицю.

Тоді заснувала ще кілька « світлиць для бездомних жінок », дуже хосенну « Місію на залізничних станціях », а найбільше часу й сил посвятила т. зв. « Харітас соціяліс » — тобто Згромадженню Сестер, яких ціллю є вишукувати й виховувати служниць та помагати всім морально й матеріяльно потребуючим. У цій справі найшла дорадника й протектора в особі віденського архиепископа І. Піффля — пізнішого кардинала, який затвердив це модерне Згромадження. Після смерти кардинала Піффля Згромадженням заопікувався кардинал Т. Інніцер. Сьогодні це Згромадження працює вже в шістьох єпархіях Австрії та має свої філії в Німеччині й Італії. Генеральний дім і Генеральна Настоятелька є у Відні. Гільдегарда поробила ще всі заходи, щоб Рим затвердив те її Згромадження. Дуже радісним днем для неї був день обітів перших

Сестер Згромадження. Не менше гарним днем був день посвячення церкви Христа-Царя, яку вона збудувала як винагороду Христові за гріхи невірства Австрії.

Голод у 1930-их роках та зорганізування 32-ох столівок, де прохарчувалося майже 6.000 осіб — підкосили і так надірване здоров'я Гільдегарди Буріян. Вона мусіла знов піддатися операції, «останній у житті» — як запевняла. Восьмого дня після операції 11 червня 1933 р. зі справжнім горінням серця прийняла Св. Причастя, стиснула в руках хрест, поцілувала його гаряче та сказала: «Бог — краса! О, яка краса!» і тихо віддала духа в Божі руки. Посьогодні на її гріб приходять із молитвою не тільки її Сестри, служниці й робітниці, але й пані з високих родів. Усі запевняють про її могутнє заступництво перед Богом.

У Римі зачався беатифікаційний прецес цієї піонірки любови ближнього, матері, суспільної діячки й основниці модерного Згромадження.

ДАЛЕКИЙ ШЛЯХ ПОЕТА ЧЕНЦЯ

Петро ван дер Мер
Piérre van der Meer

У венедиктинському монастирі Овстергут у Голляндії можна стрінати старого ченця, що є тишовим втіленням флегматичного голляндського спокою. А хто заглянув би глибше в його голубі очі, добачив би в них ще вираз легкої іронії притаманної всім голляндцям. Хоч цей монах є старий роками — то чернечим покликанням він належить до наймолодших, бо властиво він уже вдруге вступив до того самого монастиря. Є це відомий голляндський поет і талановитий письменник Петро ван дер Мер де Вальхерен.

Петро ван дер Мер народився 1880 р. Зростав у довіклілі голляндського кальвінізму, але це довікліля не мало на нього ніякого впливу так, що молодий Петро не вірив в ніщо. Вже в молодих роках писав гарні поезії і видав кілька збірок. Одружився з доброю маляркою Христиною, що походила з католицької фляманської родини, але своєї віри не практикувала. Згодом Петро зруйнував у душі своєї дружини останні залишки св. віри й вона стала марксисткою, а він був даліше повним безвірком. Мали вони малого, здібного й гарного сина, що називався Петрусь, Левко. Хоч матеріально малися добре, хоч Петро тішився славою доброго письменника, а його дружина славою малярки і небуденною красою, хоч

довкруги них зосереджувався немалий гурток інтелегентної еліти, ван дер Мери відчували душевну порожнечу, не почувалися щасливі, а передусім журилися тим, які духові змісти й цінності передадуть вони своєму улюбленому синові.

Згодом ван дер Мери перенеслися до Парижа, де Петро працював у великій видавничій спілці, а Христіна малювала, ходила на опери, концерти, влаштовувала в своєму домі літературно-мистецькі сходи. Але й у « чарівній столиці над Сеною, місті поезії, мистецтва й краси » ван дер Мери не почувалися щасливі. Одного погідного вечора 1908 р. Петро побачив, що його жінка плаче. Зі співчуттям приступив до неї, а вона пролеbedіла: « Вже даліше не можу! Вже не видержу тіві понурої безнадійности! Ти зруйнував усе ціликовито. Але воно не може бути так, як ти говориш. Мусить бути якась опора. Людина мусить мати якусь ціль! Успокоїв жінку і вони обоє з невгомною тугою почали щиро шукати тіві цілі. Шукали й чекали. Жили тим очікуванням, що станеться якась несподівана подія і принесе або повну катастрофу або велику радість.

Серед такого душевного настрою, на щастя ван дер Мерам, подібно як Марітенам, попали в руки книжки великого французького письменника Леона Блюа. Обос з насолодою почали розчитуватися в творах цього « містика страждання » і перед ними розкрився новий, досі невідомий світ..., але вони не могли його зрозуміти, потребували помочі другої людини.

Ранньою осінню 1908 р. ван дер Мери вибралися в кількамісячну подорож по Італії. Ніколи Італія не є така гарна, як у погідну осінь, бо ніколи повітря не є таке прозоре, а небо не є таке голубе, як осінню. Сонце світить не тільки на небі, але здається, що витриєкує спід наших стіп. Петро був поет і письменник, а Христіна малярка. Отже обоє мали душі свіжі й вражливі на красу. Піза, Сіена, Флоренція, Венеція, Падуа, Ассиж,

а вкінці Рим зробили на них непереможне враження. Не диво, що Петро в своєму «Щоденнику» — перекладеному пізніше на кілька мов, записує таке: «Північна людина проживає тут у стані безпереривного очарування». А Христина казала: «Наш виїзд до тебе благословенної країни мусить мати якесь особливе значення. Вірю, що він матиме вплив на нашу глибоку перемену». Але найвлучніше zareagував малий Петрусь. Бачучи поведінку італійців у церквах і порівнюючи її з поведінкою своїх батьків, Петрусь запитав батька з дитинною щирістю: «Татусю, а чому ми не падемо навколішки? Чому ми не молимося?» Тато мусів — на жаль мовчати.

Хоч Італія своїм релігійним життям і своїми архитворами мистецтва зробила велике враження на Петра, то одначе по якимсь часі ті враження немов потопули в його застарілих сумнівах. Він шукав не хвилиних зворушень, але перековання сильного, як смерть. Хвилинами здавалося йому, що ось-ось зіллється на нього саме світло, але... нагло воно розпливалося в тінях і присмерках. Поет скаржитися в своєму щирому «Щоденнику»: «Не можу. Не можу! Я бажав більше, хочу сягнути глибше. Моя душа не насититься сповидами. Розум хоче певности, чогось, що виповнило б його щерть».

Розчитується у «Визнаннях» св. Августина і бачить, що заки цей Святий знайшов спокій віри, переживав подібні сумніви й шамотання. Обоє ван дер Мери знов звертаються до творів Блюа і знов відчують їх благодатний вплив. Петро записує тоді в своєму «Щоденнику» такі слова: «Деколи Леон Блюа видається мені чимось більшим, ніж великий мистець, особливо ж тоді, коли немов у світлі блискавки відслонює перед нами красу духового світа. Своїми словами він кидає предивне світло на таємниці життя і смерти. А цей погляд у таємничість мене потрясає, хоч я безвірок. Блюа — це людина, що має Віру».

Врешті поет рішається і в грудні 1909 р. пише листа

до Блюа з запитом: чи може його відвідати? Блюа радо годиться і сердечно приймає молодого неспокійного поета. Петро говорить про своє захоплення книжками Блюа і запевняє його, що в його книжках криється щось більше, ніж саме мистецтво. Блюа захоплює Петра своєю молодечістю, погодою духа і гумором. Петро щиро заявляє, що не є католиком, а Блюа відповідає на це спокійно: «Друже, якщо ви не є в Церкві — то ви є в блуді». Вернувшись до хати з захопленням оповідає все своїй жінці, а в «Щоденнику» записує: «Це була для мене велика радість, бо я знав Блюа вже з його книжок. Моє враження просте й могутнє. Виглядом він пригадує мені старого Рембрандта, але без його сумного й трагічного осамітнення. В душі тієї людини панує спокій і промінність».

Відтак Петро розчитується в тих книжках, що їх дав йому Блюа, а зо служебником іде часто на Службу Божу, заглиблюється в літургію і спостерігає, що краса католицької релігії промовляє до його душі що раз то сильніше. Але ще цілий рік бідний поет живе у ваганнях і «агонії духа». Щойно при кінці 1910 р. після довгих дискусій зі старим Блюа Петро ван дер Мер просить його, щоб його скерував до відповідного священика, який приготував би його до св. Тайни Хрищення. Два дні перед хрищенням 22 лютого 1911 р. Яків Марітен стрінув ван дер Мерів у домі Блюа, а 24 лютого 1911 відбулося хрищення Петра ван дер Мер і його сьомилітнього сина. Цього ж дня Христина вернулася до св. Церкви і всі троє прийняли св. Причастя. Хресним батьком був Блюа, а в цілому обряді брав участь Марітен, що вернувся додому глибоко зворушений. Від тоді зав'язалася сердечна приязнь між ван дер Мерами і Марітенами. Ось що пише Раїсса Марітен про цю приязнь:

«Між нами запанувало повне порозуміння, якого ніщо ніколи не перервало, ні не замішало. Я полюбила їх відразу за те, що вони були такі гарні душею і тілом. Робили враження якоїсь леґсндарної, трохи романтичної,

трохи вагнерівської пари... Обов високі й стрункі, ясно-волосі й голубоокі. В той час у нікого ми не бували так часто, як у них і все, що торкалося їх: чи це була радість, чи журба — ставало для нас глибоким переживанням».

Після охрищення і повороту до Церкви в душах ван дер Мерів запанував глибокий спокій. Їх багаті душі не тільки не втратили ніщо з своєї вражливості, але потенціал їхніх почувань піднявся ще вище. Петро пише що раз то кращі поезії і повісті з релігійною за-раскою, знаходить щастя у своїй праці, а його творчість що раз вище оцінюється в його батьківщині. Христина здобуває ім'я між малярами.

Крім Петруся-Левка ван дер Мери мали ще гарну донечку Анну Марію, обдаровану надзвичайними даруваннями малярськими й музичними. Ван дер Мери переводили часто літні ферії разом з Марітенами в чарівному селі коло Орсей. Тут 17 вересня 1915 р. прийшов на світ другий синок ван дер Мерів Івась-Франц. Тут одного ранку дев'ятилітній Петрусь-Левко вертаючись з церкви з Марітеном заявив йому, що почув унутрішній голос, який йому сказав, що він стане ченцем. Петрусь просив Марітена, щоб переказав це батькам. Батько Петруся відповів йому, що залишить йому повну свободу в виборі стану. Успокоєний відповіддю батька хлопчина вчився і бавився весело не забуваючи про своє покликання. Маючи 15 років юнак хотів вступити до Венедиктинів в Овстергут, але архимандрит післав його ще на три роки до гімназії в Люксембурзі. Просто з гімназії юнак вступив до монастиря. Хоч батьки згодилися на це, то одначе розлуку пережили болюче.

Незабаром трилітній синок ван дер Мерів Івась-Франц важко захворів і до кількох днів помер. Ця рана в серцях батьків довгий час не могла загоїтися.

Але при батьках ще оставалася улюблена донечка Анна Марія. Якої ж великої жертви зажадав від них Бог, коли одного дня Анна Марія попросила своїх батьків,

щоб їй дозволили вступити до Сестер Венедиктинок в Овстергут, бо й вона відчула в собі голос Божого покликання. Петро й Христина великодушно принесли їй цю жетрву: їх двоє дітей відданих св. Венедиктові жили щасливо поступаючи в чеснотах. Передовсім їх син Петро-Лев уже за життя тішився в монастирі опінією святости, добре вчився і вкінці став священником. Петро й Христина ван дер Мери виїжджали двічі в році з Парижа до Овстергут, де в близькому сусідстві обох монастирів переводили кілька днів. Верталися звідтам якісь мужніші й сильніші, зі спокоєм свідомо зложеної жертви.

Але Божя любов ненаситна: вона зажадала від них ще більшої жертви: оце їх син о. Петро-Лев захворів якоюсь злосливою грипою і майже нагло помер в опінії святости на тридцятomu році життя. Коли ван дер Мери страждали так важко, не було при них їх приятеля Марітена, щоб їх потішити, він був в Америці. Відвідала їх Раїсса зі сестрою Вірою. Вони побачили двоє великих нуждарів ограблених з усього. Але шляхетна пара ван дер Мерів не входила з Богом в торги, тільки приймала його удари по геройськи. Що більше, саме тоді в них почало пазрівати шалене рішення. Вернувшись з похоронів сина і відчувши, що вони вже не мають нічого на цьому світі, ван дер Мери постановили, що кожне з них вступить до свого монастиря, щоб Богові посвятити цілковито рештки свого життя.

Архимандрит з Овстергут, якому вони звірилися, казав їм чекати цілий рік. Коли ж їх рішення осталося незмінне, архимандрит згодився. Петро відвіз свою жінку до монастиря св. Кекилії у Франції, а сам вступив до монастиря в Овстергут. Марітени, знаючи добре подружнє життя ван дер Мерів, назвали їх крок невтопним.

Півтора року жили ван дер Мери розлучені, але з великою душевною мукою. За дозволом настоятелів вели дальшу переписку з собою. Аж перед обітами Христи-

на дала архимандритові листи, свої і свого мужа, а з них архимандрит переконався, чим була на правду їхня любов і тому приказав їм в мирі вертатися на світ. Після повороту до Франції, Петро видав ще збірку своїх релігійних поезій і три томи свого «Щоденника», видавав книжки Марітена і редагував один журнал. Христина часто хворіла і 1954 р. померла, а Петро вдруге вступив до монастиря, в якому помер його син і в місцевості, де венецианкою є його дочка. В році 1956 Петро отримав Тайну священства.

Один український священник, що часто відвідує о. ван дер Мера в Овстергут так нам його схарактеризував: «Цей голяндець великого росту, людина простолінійна, великий письменник, глибокий лірик, знавець європейської штуки й культури, тепер є покірним ченцем, гарячим молитвенником, мужем покути й жертви».

« ЖИД, ЩО ВІРИВ ПО ХРИСТИЯНСЬКИ »

Франц Верфель
Franz Werfel

Було це 1930-го року. Одного вечора в тодішньому Інтерсбурзі на Східніх Прусах відбувалася доповідь для студентів на тему: « Чи можна жити без віри в Бога? ». Сам доповідач був широко відомий, бо без уваги на свій молодий іще вік, він мав славу одного з кращих поетів Австрії й Німеччини, його повісті й оповідання були перекладені на різні мови, а його драми йшли з успіхом на найславніших сценах Німеччини. Однак усе те не мало значення для східньо-пруських « буршів », перейнятих нацизмом. Коли доповідач говорив із запалом про необхідність повороту до Бога і до повного християнства, на залі зчинився крик, свист, тупіт ногами і т. п. З'явилася поліція, що відпровадила доповідача на залізничний двірєць. Причиною тієї бурхливої демонстрації був не сам зміст доповіді, а радше особа доповідача, бо доповідач Франц Верфель був Жидом і то Жидом, що апостолував за вірою в Бога і за повнотою християнства. Дика гітлерівська гидра підносила вже тоді свою криваву голову. Віра в « Жидівського Бога » була непотрібна тодішній німецькій молоді. Їй вистачав фюрер і його ідеологія. Тому молодь висвистала Верфеля.

Франц Верфель народився в чеській Празі 10 вересня 1890 року. Походив із багатой, культурної жидівської

родини. Його батько мав велику фабрику рукавичок, званих у цілій Європі. Крім цього мав мистецькі зацікавлення, любив малярство й музику, сам добре грав на фортепіяні, помагав мистцям і прикрасив свій дім цінними образами. Одначе без огляду на те все, вище цінив бизнес, що приносив йому немалі доходи. То й свого єдиного сина Франца батько заправляв до бизнесу. Але молодого Франца зовсім не цікавили рукавички, фабрика й бизнес. Одначе з другого боку теж і наука в гімназії йшла Фрацові важко, його ледве перепихали з кляси до кляси. Але найсумнішим для батька було те, що Франц у вищих клясах гімназії почав тратити час на писання віршів, оповідань, а навіть написав якусь театральну штуку. Батько почав соромитися свого сина перед поважними промисловцями, а дома виладоував на ньому свій гнів. Батько кпив собі з сина, кажучи: «Що це за поет, що ледве здав матуру, а на університеті витривав тільки один рік?» Коли з університетом не пішло, батько вислав Франца до Гамбурґа на практику в великій експортівій фірмі, щоб Франц міг по батькові перейняти фабрику. Було це 1911 року. Настали чорні, понурі місяці для Франца. Ніяк не міг собі дати ради з рахунками й книговодством. Зрештою не любив цього і, замість виповняти різні формулярі, писав вірші. А коли рахунків і фрахтів намножилося, Франц у злості кинув ціле наруччя цих паперів у канал. Його негайно усунули з фірми, та він тільки легше дихнув і постановив сам покерувати своїм життям.

Ще цього ж року (1911) вийшов перший том його поезій п. н. «Пріятель світу». Публика блискавично розкупила весь наклад у чотирох тисячах примірників, а критика — яка була переважно в жидівських руках — тепло привітала новий талант. Верфеля признано провідником нової експресіоністичної школи, відомий німецький поет Р. М. Рільке назвав Верфеля «братньою душею». Після кількох тижнів вийшов другий наклад.

Батько поета вважав усе те грубим непорозумінням і помилкою. Але Франц пішов далі своїм власним шляхом життя.

Незабаром зголосився добровольцем до війська та був відкомандований до гарматного полку на Градчині в Празі. При війську Франц почувався добре, бо під час маневрів пізнав добре цілу Чехію, а маючи доволі часу, писав тоді багато. 1913 року вийшов другий том його поезій «Ми є», а згодом третій том переважно ліричних поезій, у яких молодий поет в імпресіоністичній манері шукає передовсім духових цінностей. У тих поезіях слідний інше вплив німецького поета Гуго фон Гофманстала. У першому романі Верфеля «Вбитий винен», і в першій драмі «Дзеркальна людина» письменник ще шукає себе. Після військової служби Верфель став на працю в великому жидівському видавництві Курта Вольфа, яке й видало перших 11 томів його творів. Там працював він до першої всесвітньої війни 1914 року, а під час війни був найперше на італійському фронті, а згодом на російському в Галичині, де як телеграфік перебував два роки під Тернополем, а відтак під Золочевом.

Хоч Верфель був австрійський підофіцер і в австрійському мундурі, проте ні на італійському фронті не міг із себе викресати ненависти до Італійців та навіть їх полюбив, ані пізніше на російському фронті не відчував ніякої ненависти до Москалів. Натомість ненавидів усіх тих, що підбурювали народи до обопільної різни. Що більше, писав гарячі поезії антимілітаристичні, що їх друкували деякі часописи. В 1915 році внаслідок нещасливого скоку Верфель небезпечно зранив собі ногу. Начальство визнало цей випадок за свідоме окалічення себе, над Верфелем відбувся полевий суд, йому наведено деякі його поезії, зроблено закид дефетизму й пацифізму та перекинуто на російський фронт. Одначе й тут Верфель не скривав свого антимілітаризму, а навіть заснував тайну організацію боротьби з мілітаризмом. Це могло

закінчитися нещасливо, але відомий покровитель мистецтва й поезії, німецький аристократ граф Г. Кеслер — звеличник таланту Верфеля, видобув поета з окопів і звільнений з війська, Верфель виїхав до Відня.

У Відні ж, без огляду на війну, мистецьке життя пливло своїм руслом. Навіть симфонічні оркестри заграниці приїздили до Відня на гостинні виступи. Верфель вернувся до своєї творчості і в Відні пережив наступних десять літ. Тут, не покидаючи поезії, перекинувся передовсім на драму. Переробив одну драму грецькому драматургу Еврипіда і її виставлено 50 разів у берлінському театрі, а згодом майже на всіх великих німецьких сценах. Заохочений таким успіхом, Верфель написав 1924 р. велику історичну драму п. н. «Хуарез і Максиміліян». У 1925 і 1926 роках Верфель познайомився з життя і листами св. апостола Павла. Вислідом цього була чергова драма п. н. «Павло між Жідами». Сам Верфель признає, що під непереможним впливом св. Павла він дуже наблизився до світу християнських понять. Він глибоко переконаний, що світу не змінять ніякі революції ні реформації, тільки внутрішня переміна людських сердець. «Не багатир і герой, але святий є спасителем..., бо пізнання і любов — це одне» — пише Верфель.

У Відні Верфель одружився з Альмою Малер — дочкою найславнішого австрійського пейзажиста і вдовою по знаному композиторі Густаві Малер. Хоч Альма була старша від свого чоловіка на 12 літ, однак їх подружжя було дуже щасливе: вони розуміли себе і взаємно собі помагали. Альма пережила свого чоловіка та, після його смерті, у своїй книжці «Мостом була любов» описала неодну цікаву подробицю з життя великого письменника.

Окремої уваги заслуговує знаменита повість Верфеля п. н. «Варвара або побожність», у якій він прославив просту віру й милосердя чеської куховарки Варвари.

Як знаємо, батько Франца насміхався з його поезій, а пізніше навіть насильством хотів відвести сина від його ідеалів. Мати перечулена, дразлива й замкнена в собі не хотіла помагати синові у конфліктах із батьком. У цілому родинному домі Франц мав тільки одну приятну особу, що його розуміла й піддержувала. Це була їх куховарка Варвара. Франц написав неодну гарну поезію в її честь, а особливо прославив її у вище згаданій повісті. Від тоді датується любов Франца до людей простих, але великого серця, яка найде свій найкращий вислів у «Пісні про Бернадету». Конфліктів між батьком і дітьми посвячена теж пізніша, дуже сильна повість Верфеля п. н. «Кривняки в Неаполі» (1931 р.). У той час Верфель написав іще кілька добрих романів, як: «Верді», «День матури», «Царство Боже в Чехах» і т. п., але найбільш зрілим критика признала його великий роман п. н. «Сорок днів Муси Даг» (1934 р.). Це епічний роман, у якому автор із горінням віри описує нестрашну боротьбу за віру малої вірменської спільноти проти Турків.

У час свого побуту в Відні Верфель виголошував іще доповіді, реферати й промови на релігійно-філософські теми. Це була одна з форм його боротьби за ідеали, яким він прирік служити. Ця боротьба була безпосередня і найбільш заангажована. Верфель об'їздив із доповідями всі більші німецькі міста та промовляв переважно до інтелектуалістів і студентів. Часто говорив, що люди не можуть жити без релігії. А тому що не признають правдивої релігії, то приймають «намісні релігії» (Ерзацрелігійон). Для одних таким наміснем релігії є націоналізм, для других марксизм. Одначе рішення лежить не між правицею і лівицею, але між небом і землею, між тим, що вгорі і тим, що в долині. На жаль, несовісні проводирі накидають безкритичним масам намісні релігії, що не доросли до розв'язки актуальних проблем. («Між небом і землею» — так називаються три допо-

віді Верфеля, що вийшли друком уже після його смерті). Розлючені гітлерівці заборонили Верфелеві вступ до Німеччини. Тому він виїздив часто з дружиною до улюбленої Італії, до Єгипту і Святої Землі.

Роки 1935-1938 — це час великого розголосу й слави Верфеля за границею. Різні його твори знаходять перекладачів і видавців майже в усіх країнах Європи й Америки. Верфель пише ще кілька гарних повістей, в яких щиро визнає, що є «Жидом, який вірить по християнськи», «Моя містична, а навіть можу сказати: моя католицька віра, є хребетним стовпом моєї поезії і моєї епічної та драматичної творчості».

У міжчасі Гітлер займає Австрію і Верфель із дружиною мусить утікати до Франції. Там пощастило йому видобути батька з Праги, перед самою окупацією Чехії Німцями. У Франції Верфелі проживають аж до її катастрофи 1940 р., але проживають серед тривоги й небезпеки, бо Гітлер визначив нагороду за схоплення жидівського пацифіста Верфеля. Щоби бути подальше від небезпеки, Верфелі втікають на південь і замешкують у чудотворній місцевості Люрд. Місцеві мешканці й паломники цікаво приглядаються цьому Жидові, що довгі години проводить перед чудотворною гротою у стіп Непорочно-Зачатої. Деякі твердять, що він незабаром охреститься. Але Верфель не охрестився, тільки в серпні 1940 р., як він каже: «Обтяжений турботами я склав обітницю: якщо мені вдасться вийти ціло з цього безнадійного положення й досягнути рятівні береги Америки — так я прирікав собі — тоді я хочу, як першу з моїх праць, заспівати пісню про Бернадету, якомога найкраще». І в грудні 1940 р. Верфелям пощастило виїхати до Америки останнім кораблем, який відпливав. Два дні після прибуття до Америки автор засів до стола сповняти свій обов'язок. За свідченням його дружини ніколи перед тим ніякого твору не писав він так радісно, з таким підйомом духа і з такою легкістю, як «Пісню про Берна-

дету». Здавалося — як каже пані Верфель — «наче б це не було мозольне творення, але списування під диктатом». «Пісня про Бернадету» появилася друком уже 1941 р. і її негайно розхоплено. Досі перекладено її на кількадесят мов. Є теж гарний український переклад Гр. Голіяна в видавництві М. Денисюка з 1956 р.

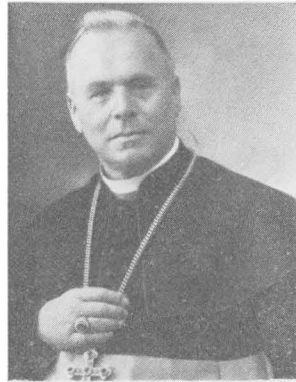
На вступі до тієї книжки автор пише: «Ця книжка виповнює мою обітницю... Я відважився співати пісню про Бернадету, дарма, що я не католик, а Жид. Відвагу до цього чину дала мені старша і більш несвідома обітниця. Вже тоді, коли я писав мої перші рядки в моєму житті, я присяг собі завжди й усюди прославляти своїми творами Божественну таємницю й людську святість, не зважаючи на добу, яка з глумом, злістю й байдужістю відвертається від найвищих цінностей нашого життя».

В Америці Верфель написав іще одну драму й кілька повістей, але багато працювати не міг, бо занепадав на серце. Коли осів у Каліфорнії (Беверлі Гилс), одним із його найциріших друзів був католицький священник. Верфель помер після третьої атаки серця 27 серпня 1945 р. на 55-ому році життя. Коли його мертве тіло похоронили в огороді, тоді його приятель — католицький священник — проказав молитви і поблагословив на вічний спочинок. Вчинив це за згодою пані Верфель і за відомом свого Владика. У портфелі померлого, дружина найшла кілька медаліків Божої Матері.

Немає сумніву, що Верфель був письменником великого формату. Був він поет, драматург і повістяр та в кожній із цих ділянок створив непересічні речі. Всі ці ділянки взаємно себе доповняли та творили одну цілість, як вираз тих ідеалів, що їх собі Верфель поставив на початку своєї творчості. Тому після його смерті один критик (Г. Смит) писав: «Світ стратив у Верфелі одного з найбільш натхених і ніжних письменників, боєвика за гідність людини за землі та такого, хто вірив у місце тієї ж людини в небі».

Для нас важне одне питання: « Чому Верфель не охрестився? » Під цим оглядом Верфель — нелегка загадка. Бо був це Жид, що приймав майже всі правди християнської віри. Вірив у Пресвяту Трійцю, в божество Христа, почитав Божу Матір, вірив у Її чудесні появи і т. п. Із його творів слідує, що він не тільки знав християнство, але й відчував його глибше від багатьох християн, а деякі таїнства віри вмів з'ясувати краще, як не один богослов. Сам називав себе « Жидом, що вірить про християнськи ». А однак без уваги на те, не прийняв Св. Хрещення навіть « на ложі смерти ». Сам Верфель здавав собі справу з дивачности свого положення, бо казав, що християни не можуть зрозуміти, чому він не хоче охреститися, а Жиди відносяться до нього з нехиттю. Один жидівський письменник (С. Ліпцін) назвав Верфеля « маргінесовим Жидом ». Щойно рік після його смерти, на бажання, автора, опубліковано його досить складне вияснення. Перший аргумент Верфеля такий: « Якщо Ізраїль зникнув би зі світу як нарід і віровизнання — то Обявленню забракло б тілесного свідка ». Друга рація: « Ізраїль переживає найтяжчу годину свого переслідування. Тому для мене був би невиносимий навіть позір утечі з рядів переслідуваних ». А третя і найважливіша рація — це « антисемітизм » деяких християн... І саме відмова хрещення була формою протесту Верфеля проти « антисемітизму » християн, подібно як у Бергсона, Агата і інших.

ВЛАДИКА - СТРАДНИК

Єп. Іван Шпроль
Johannes Sproll

Юний, здоровий і многонадійний неоісрей Іван Шпроль напевно був би переляканий, як у день його першої Служби Божої, його Господь і Вчитель сказав би йому: «Ще багато дечого маю тобі сказати, але сьогодні ти не можеш зрозуміти». Дійсно здоровий і молодий священик не міг би зрозуміти того, що колись він буде прогнаний із своєї любої батьківщини як прокажений, а його довголітня недуга прикує його до візка і не дозволить йому працювати для спасіння душ. А так воно і сталося...

Іван не був розніжнений, бо він народився в хаті вбогого дорогового робітника у віртемберзькому селі Швайнгавзен (Німеччина) 2 жовтня 1870 р. Крім Івана в хаті було ще 13 майже завжди голодних дітей; в цьому селі від травня до жовтня всі ходили босоніж, тільки в неділі і свята взували чоботи. Не було ніяких станових різниць, але авторитет старших був у повній пошані. Стосунки з Богом були теж належно налаштовані: в неділі й свята всі ходили до церкви, ранками й вечорами, перед їжею і після неї всі спільно молилися, ввечорі всі проказували вервицю. Про релігійне життя родини Шпролів дбала передусім їх побожна мати, що всіяла в душу малого Івася перші зародки його священичого покликання.

У вселюдній школі в рідному селі Івась виявив свої надзвичайні здібності й велику охоту до науки. Тому його батько найнявся ще до вечірної праці, щоб тільки післати здібного сина до середньої школи в місті Бірбах. Івась дуже тим втішитися, хоч мусів щодня в погоду й непогоду, в дощ і сніговію робити пішки 7 1/2 кілометрів дороги.

Дорогою, не раз під парасолею, вчився напам'ять латинські слова. Згодом здобув він перше місце в класі. Як стипендіст перейшов до єпархіяльної гімназії в Роттенбурзі, а згодом до духовної семінарії, що її теж закінчив із відзначенням і 1895 р. отримав Тайну священства з рук єпископа Вільгельма фон Райзера.

Це Боже Провидіння керує життєвим шляхом кожної людини. Воно ж так уміло покерувало життєвим шляхом молодого о. Івана Шпролля, що він у короткому часі перейшов майже всі етапи священницької праці. Спершу був він парохом на селі, відтак у промисловому місті (Оберндорф), потім був виховником молоді, згодом місторектором духовної семінарії в Роттенбурзі, дійсним крилошанином капітули, єпископом - помічником Владика фон Кешплера, вренгі від 1927 р. самостійним єпископом Роттенбурга.

Молодий єпископ був людиною невсидучої праці і невичерпною енергії. Він являвся всюди, де тільки пульсувало католицьке життя: на з'їздах Марійської Дружини священників, на зборах студентів, на з'їздах католицьких жінок, католицьких робітників і молоді. Ніяка дорога не була йому за далека, ніякий труд за тяжкий. Усюди палко промовляв, піднімав на душі, будив ентузіазм. Переїздив свою єпархію здовж і поперек, часто несподівано являвся на проповідальниці, або сідав у сповідальницю, коли місцевий парох спізнявся. Після першої всесвітньої війни, коли комунізм почав поширювати свою отруту серед німецького робітництва, єпископ Шпролля влаштував малі « католицькі дні » (« Католикентаге »)

в усіх містах своєї єпархії як: Штуттґарт, Ульм, Ельванген, Гмінд і звичайно на них сам виголошував головні доповіді або говорив проповіді, проводив зборами і т. п. Коли ж комунізм заламався, єпископ узявся до оновлення християнського життя, безпощадно поборював розпусту й пиянство, а ревно поширяв тоді ще свіжу Католицьку Акцію.

Згодом появилася нова небезпека, що почала загрожувати душі німецького народу. Це був націонал-соціалізм — витвір таки чисто німецький. Тоді ревний Владика роттенбурзький зі святим завзяттям кинувся у сам вир боротьби. Знову їздив по парохіях, наминав, грозив, проповідав часто тричі, а то й чотири рази денно. В році 1937 Владика виголосив окого 300 проповідей. Безпосередньо після одної проповіді, сідав в авто, яке його везло до іншої церкви на проповідь. Тому, що Гештапо знало число його авта, єпископ мусів їхати чужим автом, щоб без перешкоди заїхати на означене місце. Коли нацистівська агітація поширялася, тоді Владика почав улаштовувати т. зв. єпископські дні.

Такий день був заздалегідь заповіджений, священники з парохіянами, а передусім з молоддю, мали з'явитися в означеному місці, де Владика мав Архиерейську Службу Божу й проповідь, а потім збори, на яких переконливо опрокидував тези нового світогляду, виступав проти расизму й шовінізму, боронив рівності всіх людей, говорив про любов ближнього і т. п. Такі єпископські дні гуртували нерас 20, а то й 25 тисяч людей, як у Шененберґі і Равенсбурґі. Крім цього Владика ще влаштував 20 окремих днів молоді, в яких взяло участь понад 100 тисяч молоді. Нацисти казилися зі злости...

Клич єпископа Шпротля, що виднів на його владичому гербі, був узятий від св. ап. Павла: «Мужньо в вірі!» Цю мужність у вірі єпископ уже виявив після першої всесвітньої війни в боротьбі з комуністами і т. зв. спартакістами. Але безстрашним героїством забли-

стіла ця мужність у часах націонал-соціалізму. Вже 1924 р. перші три представники т. зв. «народнього бльоку» ввійшли до вюртемберзького крайового правління. Відтоді щез спокій і мирна співпраця між Швабами, а почалася неперебірлива агітація проти Церкви, підбурливі промови, ворожі збори і т. п. Від 1930 р. нацисти зачали відкрито виступати проти Католицької Церкви. Але вже справжньою тривогою перейняли всіх загальні збори в березні 1933 р., віддаючи новну владу в цілій Німеччині партії націонал-соціалістів.

І зараз закипіла боротьба проти Церкви: католицьку пресу переслідують і здавлюють строгими цензурами, замкнено католицькі школи, розв'язано католицьку народню партію (Фольксфайн), католицьких урядовців звільнено зі служби, священникам заборонено вчити релігію в школах, пильно контролюють тих, що ходили до церкви, знеславлюють монахів і монахинь, деяких священників заслали в концентраційні табори, натомість протегують апостатів. Німецькі єпископи уникали боротьби, а навіть заявляли свою лояльність супроти нової влади. Коли ж це показалося неможливе, роттенбурзький Владика виступив мужньо до боротьби.

Він даліше влаштував єпископські дні, проповідав на миропомазаннях, празниках і при всяких нагодах. Розумно і послідовно доказував погубність новопоганського світогляду, виступав проти расизму, п'янував ненависть, перестерігав, запрягав слухачів, щоб непохитно стояли в св. вірі. Він сказав: «Віддайте цісареві те, що цісарське! Ми є вірні громадяни вільної Німеччини, ми любимо свій нарід і свою батьківщину. Але ніхто не може від нас домагатися, щоб ми зрадили Бога і переступали Його святі закони!» Коли одного дня в Єльванген єпископ побачив, що якийсь шпигун записував його проповідь, відважно закликав з проповідальниці: «Або сховати олівець, або вийти з церкви».

Другі вибори до райхстагу нацисти хитро зв'язали в

одне з питань прилучення («аншлюсу») Австрії до Німеччини. Таким чином обдурили більшість виборців і знову здобули повну владу в Німеччині. На протест проти такого обману, єпископ Шпролль не пішов до виборів. Берлін казався... Пізніше довірочно донесено єпископові, що Гітлер у злості зірвав телефон, коли почув, що «справа Шпролля ще не очищена». Тоді нацисти завзялися внеможливити Владикі дальший побут у Роттенбурзі. Зорганізували проти Владики аж 6 диких демонстрацій. Влаштовували походи довкола єпископської палати з криками, лайками й погрозами на адресу Владики, вибивали вікна, вдиралися до палати, її руйнували, меблі нищили, документи палили.

Єпископ усунувся на якийсь час до шпиталю в Штутгарті, що належав до його єпархії. Але місцевий щоденник нападав на Владика в кожному числі, підбурюючи проти нього вуличне шумовиння. Щоб не спричинити прикрощів хворим і шпитальній прислузі, єпископ вернувся до Роттенбурга. Але вже наступного дня повторилася дика демонстрація. Поліція приглядалася цій демонстрації байдуже, що більше: урядовець поліції домагався, щоб єпископ покинув Роттенбург, бо в противую випадку демонстрації будуть повторятися. Єпископ відповів: «Я є єпископ Роттенбургу! І хай діється, що хоче — я залишуся в Роттенбургу». І дійсно, демонстрації повторилися. Дня 16 липня 1938 р. демонстранти, привезені автобусами з околиці здемолювали палату цілковито, а Владика в кашлиці зневажили чинно.

Дня 24 серпня з'явилися у Владики два вищі урядовці державної поліції і заявили йому, що, рішенням міністерства, він має до пів години залишити Вюртембергю. Якщо Владика не послухає — то вони мають наказ його ув'язнити і вивезти до концентраку. Щоб не викликувати збіговища, вони радять єпископові вийти задніми дверима. Але єпископ відповів: «Перед насильством я мушу уступити, але задніми дверми, як злодій не буду

виходити!» Після пів години всадили єпископа в авто, завезли його до Фрайбурга і викинули його без слова на ринку.

Так зачалися для Владики Шпролля дні його скитання. Він, що так любив свою батьківщину, був першим вигнанцем Гітлера з їх спільної батьківщини. Виродовж кількох місяців Владика не мав ніде пристановища. Фрайбург Владика мусів скоро покинути, бо там теж приготувляли демонстрацію про нього. Перенісся до Крумбаду, відтак до Перхи, потім до Штарнбергу, аж вкінці ОО. Венедиктини прийняли Владикау скитальця до монастиря св. Оттілії. Тут серед молитви і студій прожив повних два роки, тут уперше гостро виявила себе його майбутня важка недуга, що була вислідом його тяжких душевних переживань.

Оце одного дня, коли єпископ сходив з невисокої гори, захитались під ним ноги, він упав на коліна і не міг двигнутися. Завізваний лікар порадив відставити хворого знов до Крумбад для лікарського обслідування. Обслідування виказало, що це є пошкодження т. зв. периферійних нервів у наслідок надмірного психічного перетяження. Стан Владики погіршувався майже щодня. Появилися жахливі болі, але Владика ще міг легко переїтися по кімнаті і при допомозі другого священика відправити Службу Божу. Згодом і це стало неможливе. Владика ступнево тратив владу в усіх членах і дійшло до того, що він — колісь зразок сили і здоров'я — тепер не міг склянки води донести до уст. Його мусіли кормити як дитину.

Єдиною потіхою для нього були відвідини його священиків і деяки вірних з Роттенбурга. За словами самого Владики-страдника: він міг тільки терпіти, молитися і мовчати. Його страдання тривали майже пять років. Вони дуже поглибили його внутрішнє життя. Досі його побожність була більше побожністю чину, тепер вона сталася побожністю контемпляції. Цілими годи-

нами він молився усно й умово, читав св. Письмо по-грецьки, читав і розважав: « Наслідування Христа ».

Єпископ Шпролля мав особливіше набоженство до Божої Матері: десятки разів денно пересував зернятка вервиці між своїми зболілими пальцями, майже щодня казав себе везти на візку перед гроту Люрдської Богоматері, що була в городі і довго-довго з Нею розмовляв і, мабуть, перший із німецьких єпископів пішов за закликом Пія XII, та хоч уже хворий, але особисто посвятив свою єпархію Непорочному Серцю Марії.

Недоставало б одної притаманної особливости в духовному житті єпископа Шпролля, якщо ми не згадали б про те, що він щодня молився за своїх ворогів. На своєму столику мав він між паперами знімку Гітлера, щодня її витягав, проказував « Отче наш » за того чоловіка, що йому заподіяв стільки зла і потім знову відкладав її на бік. « Любіть ворогів ваших і моліться за тих, що гонять вас; таким чином станете синами Отця вашого, що на небі » (Мат. 5, 44).

Ось так серед страждань і молитви минали Владиці-страдників цілі роки в затишному Крумбаді. А на широкому світі шаліла жахлива війна. Згодом т. зв. тотальна війна перемінилася в тотальну руїну. Гордий « Третій райх », після 12-и років кривавого існування, ляг у румовищах, а ті, що його здвигали, шукали рятунку в самогубствах, або повисли на шибеницях. Дня 3 травня 1945 р. Американці ввійшли у Крумбад. Ще того ж дня Владику відвідав командант американських переможних військ. При вході скинув залізний шолом, відклав наган, приклякнув і з пошаною поцілував зболілу руку Владики.

Командант запропонував Владиці пару авт на поворот до Роттенбурга. Але Владика зле почувався і просив поворот відкласти на пізніше. Аж дня 10-го червня 1945 року відбулося велике прощальне торжество. Капелян дякував Владиці за приклад терпеливості й

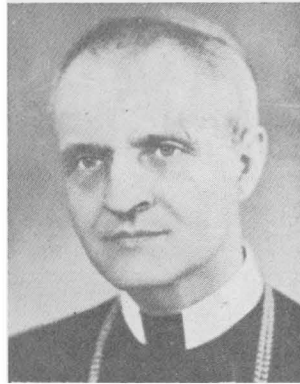
мужности, а Владика дякував лікарям і Сестрам за опіку, кажучи, що навіть рідна мати не могла б піклуватися ним дбайливіше. Відтак ціла валка авт пустилася в далеку дорогу. В середньому авті, прикрашеному рожами, їхав зболілий Владика. В кожній більшій парохії лунали пісні, лопотіли прапори, всі з радістю вітали Владика-страдника, а він усміхався і благословив усіх зболілою рукою.

Шлях стелився виоперек цілої єпархії. Мало якого короля нарід вітав з такою радістю, як єпископа-скитальця. Тоді вперше побачив він зблизька жахливу руйну краю. В пізний вечір Владика прибув до свого Роттенбурґа і казав себе занести просто до каплиці на подячне богослуження.

В наступних тижнях і місяцях усі більші парохії запрошували Владика до себе. Знали, що він уже не може відправляти Архиєрейської Служби Божої але може ще проповідати і поблагословити своїх вірних. І зболілий Владика не відмовлявся. Майже щонеділі їздив до іншої парохії і проповідав, а проповідав з цілої своєї душі: скріплював віру, вливав надію, загрівав до любови Бога і ближніх. Ще повних три роки так апостолував...

Аж 4 березня 1949 р. прийшов розрив серця і в першу п'ятницю місяця Владика попрацював зі своєю єпархією навіки. Він пішов у країну, де немає ніяких переслідувань ні скитання. А вірні його не забули. В їх серцях живе пам'ять про нього, як про Владика ісповідника і страдника.

НАШ ВЛАДИКА - ІСПОВІДНИК

Єп. Павло Гойдич
Pavlo Goidyc

« Захований від людського ока, в прекрасній галявині, у лагідних загибах східнього узбіччя Львівсько-Томашівського Розточчя, недалеко від міста Жовкви, пишасться Крехівський монастир, оце на правду василіянське 'святая святих', де молоді новики ставляли перші кроки свого монашого життя, бо там містився новіціят Чина св. Василія Великого. Околиця напричуд гарна й романтична, а глибокі яри, порізані шумливими потоками, зелені ліси й діброви надають їй чару гірської країни » (1).

До тієї василіянської духової фортеці в половині листопада 1926 р. приїхав із Закарпатської України Єпископ-номінат о. Павло Гойдич ЧСВВ, тут під проводом пізнішого архимандрита о. Д. Ткачука відбув свої осмодневні реколекції, а на празник св. свцм. Йосафата зложив свою чернечу професію. Ще довго потім о. Ткачук, тоді паш професор філософії, оповідав нам про духа молитви, умертвіння та побожності нового Пряшівського Владика. Пізніше ми мали щастя про це наглядно переконатися стрічаючись, а то й живучи довше з Преосв. Гойдичем.

(1) ВАВРИК М., По Василіянських монастирях, стор. 61.

Петро Гойдич народився в Руських Пеклянах (на південь від Пряшева) 17 липня 1888 р. Батько його Степан був місцевим парохом, а мати Анна, теж із священничого роду Герберців, визначалася надзвичайною побожністю. Два його старші брати: Корнелій і Степан уже в заранні свого життя відчували Божий поклик до священства. Тому батьки думали, що наймолодший Петро вибере медицину або право. Тож немало здивувалися, коли закінчивши гімназію Петро рішуче заявив, що хоче бути теж священником. І вже осінню 1907 р. він вступив на теологію в Пряшеві. Професори скоро збагнули небуденні здібності й чесноти молодого богослова й поручили його Владиці, щоб він вислав Петра на богословський факультет до Будапешту, де студіювали тоді здібніші питомці. На богослові в Будапешті Петро провадив острє аскетичне життя під проводом визначного духовника о. С. Ганавера, що пізніше став єпископом. Свої богословські студії Петро закінчив з відзначенням і, хоч закарпатські богослови могли женитися, Петро постановив висвятитися в безженному стані, щоби неподільним серцем служити Господеві. На велику радість батьків, 27 серпня 1911 р. в Пряшеві відбулися одночасно свячення двох їхніх синів: найстаршого Корнелія і наймолодшого Петра.

Після висвячення о. Петро залишився на один рік коло свого батька, щоби від нього навчитися практичного душпастирювання. Одночасно обслуговував недалеко парафійку в Петровій. Наступного року церковна влада поклікала о. Петра до Пряшева на префекта єпархіяльного інтернату хлопців і на катехита при горожанській школі. В скорому часі о. Петро заснував «Євхаристійне Товариство», що стало осередком духовного життя нашої молоді в Пряшеві. Молодь - це була «зіниця ока» о. Петра, як він часто казав. Він любив її, радив, помагав їй, як міг. Молодь відплачувала йому взаємною любов'ю, горнулася до нього, особливо в сповідальниці й мала до нього велике довір'я.

З приходом нового Владики, Кир Степана Новака до Пряшева 1914 р., о. Петра призначено урядовцем єпископської канцелярії, а одночасно й адміністратором Сабінова. Після війни єпископ Новак не хотів признати нової чехословацької держави й перейшов до Мадярщини, а заряд Пряшівської єпархії віддано тимчасово о. д-рові М. Руснакові, який іменував о. Петра директором єпископської канцелярії. В час, коли пряшівське єпископство було опорожнене, багато говорено про кандидатів на це становище, а між ними згадувано й о. Ґойдича. Яке ж здивування огорнуло всіх, коли о. Ґойдич нагло 22 липня 1922 р. вступив до василіяньського монастиря на Чернечій Горі кого Мукачева і зачав новіціят. Після пів року о. Петра облечено в чернечу рясу, а його ім'я змінено на Павло. Хоч о. Павло був уже священником, а інші новики були юнаки 16-18 літні, то одначе він виконував совісно всі обов'язки новика, а своєю побожністю, покорою і любов'ю був зразком для молодших. В укритті, на молитві й праці скоро минув о. Павлові приписаний час новіціяту і 10 березня 1924 р. він склав чернечі обіти і став монахом Чина св. Василія Великого.

У той час на Закарпатті ще було дуже мало реформованих єромонахів василіян. Тому молодого й ревного о. Павла відразу запрягли до тяжкої праці в ужгородському монастирі, де він став заступником ігумена і духовником інтернату, в якому була майже сотня учнів-гімназистів. Потіхою о. Павла сталася знов праця між молоддю, яка горнулася до нього з довір'ям і з-поза мурів інтернату. Що неділі о. Павло відправляв для молоді Службу Божу і виголошував гарну, переконливу проповідь. При монастирській церкві о. Павло заснував Апостольство Молитви, до якого в короткому часі записалося понад 2 тисячі членів різного віку. Але особливу притягальну силу мала сповідальниця о. Павла, бо до неї горнулася не тільки молодь, але й інтелігенція, яку він умів потішити, порадити і розвіяти її сумніви. Крім цього о.

Павло був першим закарпатським монахом, що проповідав народні місії в обох єпархіях Закарпаття. Від 1922-1927 р. Апостольським Адміністратором Пряшівської Єпархії був Преосв. Діонісій Няраді, що просив ОО. Василіяни влаштувати низку місій в його єпархії. Отець Павло з галицькими василіянами: о. П. Буликом і о. С. Решетиллом голосили дуже успішні місії у Великім Липнику, Новім Місті, Курові, Цигелці і в багатьох парафіях Мукачівської Єпархії. Ці місії були «Хрестоносним походом проти московсько-православного й сектантського рухів, що почали заливати Закарпаття в пововних часах. Місійною працею о. Павло причинився до духового відродження всієї Срібної Землі». До цього духового відродження він причинився теж реколекціями для молоді, інтелігенції і пань в Ужгороді, Мукачеві й Пряшеві, а передовсім оснуванням Апостольства Молитви в багатьох парафіях.

Коли 1926 р. зачалися інтриги проти Преосв. Няраді, як проти «чужого», Владика звернувся до Риму з проханням, щоб Апостольський Престіл іменував о. Павла Гойдича ЧСВВ Пряшівським Владикою. І дійсно 27 вересня 1926 р. о. Павла іменовано Апостольським Адміністратором Пряшівської Єпархії, хоч він відпрошувався і не мав ще навіть монашої професії. З Риму прислано йому диспензу, а він поїхав до Крехова, відбув там реколекції, зложив професію і щойно 19 лютого 1927 р. перебрав управу Пряшева. Папа Пій XI заіменував о. Павла титулярним єпископом Гарназьким і поручив йому негайно виїхати до Риму, де на Благовіщення відбулася його хіротонія.

Після повороту з Риму, молодий Владика уложив собі широку програму архиєпископської праці в своїй єпархії та її поволи, але систематично виконував. Найбільшу увагу він звернув на своє духовенство, часто влаштовував для нього реколекції, конференції, соборчики і т. п. та пригадував, що священник - це другий Христос.

Тому Владика настоював, щоби священники відправляли щодня розважання, щоб проказували часослов, гідно відправляли Службу Божу, часто сповідалися та не занедбували студій богословії.

Єпископ Павло переводив часто канонічні посіщення парохій, а передовсім спішив туди, де грозило православ'я або підупадало духовне життя. Під час архієрейських відвідин кілька разів денно проповідав, сповідав, катехизував дітей, відвідував хворих, а ніччю молився. Для піднесення духовного життя єпископ Павло старався поширити практику частого св. Причастя, запровадив Апостольство Молитви, для молоді Марійські Дружини, часто влаштовував народні місії, реколекції для студентів, майські і червневі богослуження. Крім цього щороку видавав пастирські листи, що стануться дорогоцінними перлинами духовних писань єпископа Павла.

Як монах-василіянин єпископ Павло вповні розумів значення монашества для релігійного життя своєї єпархії. Тому дуже дбав про розвій монастирів та церковних інституцій. Не маючи змоги подрібно зупинятися над осягами єпископа Павла, повторимо за « Благовісником » з 1947 р. За неповних 20 літ « Владика заснував і збудував сиротинець, заложив українську католицьку гімназію, розбудував хлоп'ячу бурсу та побільшив дівочий інтернат. Спровадив Сестер Служебниць, що вже мають свій новіціят. Дівочий інтернат віддав під заряд Сестер Василіянок, а хлоп'ячу бурсу передав Отцям Василіянам, які крім Пряшева мають свої монастирі ще в Межилябірцях, Требішові і Празі, де ведуть парафію. Також гарно розвивають свою працю Отці Редемптористи східнього обряду, що мають свій осередок у Михайлівцях. І по інших містах, як: Левоч, Любиці, Гельниці Владика заснував духовні греко-католицькі осередки. Душпастирську діяльність поширив ще на Братіславу, Брно й Прагу, де заснував наші парафії. Словом: під проводом Кир Павла в нашій єпархії закипіло нове життя ».

Ще на одну прикмету єпископа Павла звернім увагу. Майже кожний, хто запізнався з ним говорив, що він «святий» і «людина золотого серця». Один священник, якому єпископ Павло допоміг дістатися до престолу, так пише про це: «Коли б зібралися всі студенти, яким він допоміг покінчити студії, всі робітники, яким він найшов працю, всі сироти, вдови, бідні, що їм він помагав, охороняв, радив без різниці на вік, зайняття, чи релігію - то зібралася б непроглядна юрба народу, що проходила б дефілядою цілий день». - Золоте серце Владика мали змогу пізнати тисячі наших скитальців, що літом 1944 р. спасаючись перед большевицьким наступом, переїжджали через Словаччину. Між ними було понад 120 українських католицьких священників з родинами. Преосв. Павло звернувся до міністерства в Братіславі й дістав від нього дозвіл звільняти наших священників з таборів і приміщувати їх по парафіях. Однієї ночі єпископ Павло скоро поспішив на залізничу стацію, бо прийшов транспорт православних Владик. Єпископ Павло їх щиро привітав і роздав їм усі гроші, які мав.

Прихід большевицької армії в грудні 1944 р. був важким ударом для Пряшівської єпархії та її Владика. Комуністичний уряд удержавнив усі церковні школи та інтернати і так ОО. Василіяни залишилися в Пряшеві без місця. Владика за дуже вигідну ціну відступив їм єпархіяльний дім, в якому колись містилася гімназія і тут приміщено головний заряд монашої провінції.

Коли війна знищила Пряшівщину, то Владика перший кинувся рятувати своїх вірних. Як дома, так і за границею він робив заходи, щоби випросити помочі для голодних і обдертих людей. Від американців він випросив цілі вагони харчів, одягу й медикаментів і таким чином захоронив Пряшівщину від голоду й епідемії. За це пізніше большевики назвали його американським шпіоном.

Після війни 1947 р. на всю Чехословаччину наплила

нова хвиля «русского православія» під проводом московського висланника архієп. Єлевтерія. Єпископ Павло випросив собі молодого й відданого помічника Кир Василя Гопка, щоб було кому «відвідувати, повчати й скріпляти в вірі». Оба Владики повели сильну кампанію проти безбожництва, матеріялізму й православ'я. Архієп. Єлевтерій мав перевести ліквідацію українсько-католицької Церкви на Словаччині. І вже 1948 р. українсько-католицьку Церкву проголошено, як «релігію недозволену, ворожу інтересам народу», а єпископа Павла проголошено «Ватиканським агентом та ворогом республіки», а в березні 1950 р. зачалася насильна акція проти греко-католиків при допомозі жандармерії й поліції. Постав «Комітет для з'єдинення з православ'ям», він скликав 28 квітня 1950 р. т. зв. Мировий Конгрес у Пряшеві, де скасовано Ужгородську унію з 1646 р., а проголошено з'єдинення з православною Церквою під опікою московського патріарха. Делегація Конгресу прийшла до єпископа Павла, щоб він «на бажання народу» передав ключі від катедри й резиденції. Єпископ рішуче спротивився. Тоді делегація закликала міліцію, яка ув'язнила єпископа Павла, бо він «спротивився волі народу». Тоді юрба виломила двері до катедри, а два православні Владики відслижили там «благодарственный молебен». Державні чинники 27 травня 1950 р. затвердили резолюції Мирового Конгресу, а в висліді цього українсько-католицьку Церкву в Словаччині проголошено «незаконною», а все її майно перейшло на православну Церкву.

У в'язниці Владикау Павла побивали, мучили й застращували, а в січні 1951 р. влаштували голосний «політичний процес», на якому кару смерти замінено Владичі на досмертну в'язницю. Апостольська Столиця урядово відсудила цю «пародію справедливости» як ганебне беззаконня і проголосила, що єпископ Гойдич був ув'язнений «за свою віру» і дав непохитне «свідощтво правді» (Оссерваторе Романо, 15. 1. 1951). Після

цього процесу єпископа Павла перевезено до найтяжчої тюрми в Леопольдові, а потім до Ілави. У в'язницях так сторожі, як і в'язні його щиро любили, а він їх сповідав, потішав, послугував. Всі називали його святцем, а навіть поширилася вістка, що він мав стигіми.

Коли єпископові Павлові минуло 70 літ життя Папа Пій XII вислав 1958 р. телеграму, щоб скріпити на душі єпископа-страдника. Телеграму адресовано до тюрми в Ілаві. З цього світ довідався, де перебував єпископ Павло. З початком липня 1960 р. комуністична влада уділила «амнестію» політичним в'язням. Між іненами звільнених подано теж ім'я єпископа Павла. Люди з нетерпеливістю чекали, коли побачать свого улюбленого Владика. Аж нагло родина дістала завідомлення з Леопольдівської в'язниці, що Владика помер у тюремній лікарні 19 липня 1960 року. Найближчі свояки просили тіла Покійника, щоб його по-християнськи похоронити, але їм відмовили. Апостольська Столиця, прослідивши справу, 17 вересня 1960 р. потвердила вістку про смерть українського католицького Владика-Ісповідника Павла Гойдича ЧСВВ.

Єпископ Павло є для нас зразком віри, молитви, любови ближнього, геройського страждання і непохитної вірності Апостольській Столиці. Він «боротьбою доброю боровся, дорогу свою докінчив, віру свою зберіг. І йому приготований вінець справедливости, що йому дасть Господь, справедливий Суддя» (II Тим. 4,6).

З М І С Т

<i>Від Видавництва</i>	5
<i>Передмова</i>	7
Апостол Сагари Карло де Фуко'	9
Велика Жінка наших днів Едіт Штайн	15
Батько бездомних П'єр Грє'	23
Живий прапор молоді Юрій Фрассаті	29
Апостол пісні Еме Дюваль	35
Апостол робітників Михайло Про	39
« Лев із Мюнстер » Климент фон Галєн	43
Державний муж у священничій рясі Ігнатій Зайпель	53
« Лебідь із Сабавдії » Франциск де Саль	59
Святий політик Тома Мор	69

Апостол прокажених Дам'ян Фистер	77
Герой наших днів Руперт Маєр	87
Внук безбожника Ернест Псікарі	93
Борець за правду Яків Марітен.....	99
« Містик страждання » Леон Блюа	107
Піонерка любови ближнього Гільдегарда Буріян	115
Далекий плях поета-ченця Петро ван дер Мер	123
Жид, що вірив по християнськи Франц Верфель.....	131
Владика - страдник Іван Шпролль	139
Наш Владика - Ісповідник Павло Ґойдич	147

STAMPATO CON I TIPI
DELLA SCUOLA GRAFICA SALESIANA
PIO XI - ROMA